

13–18 mars

Debatter m. m.

	Sid.
Fredagen den 13 mars	
Domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen	3
Anslag till vissa byggnadsarbeten för fångvården	5
Svar på interpellation av herr Hanson, Per-Olof, ang. uppförande av ersättningsanstalt för fångvårdsanstalten Långholmen	5
Statens bosättningslån	11
Om värdesäkring av vissa former av långsiktigt sparande	14
Tisdagen den 17 mars	
Svar på interpellationer:	
av herr Kaijser ang. nykterhetsläget efter motbokssystemets upp- hävande	19
av herr Grym om viss utredning angående anordnande av en laxtrappa i Kalix älv	26
Onsdagen den 18 mars	
Svar på interpellation av herr Öhman ang. åtgärder för att trygga driften vid Skandiaverken	31
Anskaffande av sakmaterial i utskotten	33
Tidsbegränsning av anförandena i riksdagens kamrar	37
Vissa anslag under åttonde huvudtiteln:	
Kungl. bibliotekets avlöningsanslag	38
Domkapiteln och stiftsnämnderna m. m.: omkostnader	41
Anslag till vissa flygfältsarbeten m. m.	42
Förordningsförslag om förfarandet vid viss konsumtionsbeskatt- ning, m. m.	43
Beskattningen av skytteorganisationer	52
Vissa åtgärder till främjande av sparandet m. m.	57
Om förstatligande av företag i utländsk ägo som importera och distribuera mineralolja	65
Riksbankens räntepolitik	69
Utredning angående ett statligt försäkringsföretag	70
Uttalande av talmanskonferensen ang. institutet enkel fråga	72

Samtliga avgjorda ärenden

	Sid.
Fredagen den 13 mars	
Sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 1, ang. domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen ..	3
Statsutskottets utlåtande nr 39, ang. anslag å kapitalbudgeten: justitiedepartementet ..	5
— nr 40, ang. anslag å kapitalbudgeten: socialdepartementet	11
— nr 41, ang. anslag å kapitalbudgeten: inrikesdepartementet ..	13
— nr 42, ang. fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag: justitiedepartementet	13
Bevillningsutskottets betänkande nr 19, ang. förordnanden om uttagande av särskild tullavgift för vissa varuslag	14
— nr 20, ang. ändrad lydelse av 1 § förordningen om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m.	14
Bankoutskottets utlåtande nr 4, ang. ändrad lydelse av 54 § lagen om bankrörelse, m. m.	14
— nr 5, om värdesäkring av vissa former av långsiktigt sparande	14
Första lagutskottets utlåtande nr 8, ang. ändring av bestämmelsen i 24 § andra stycket instruktionen för riksdagens ombudsmän	16
— nr 13, om ändrad lydelse av 42 § lagen om prästval	16
Onsdagen den 18 mars	
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, ang. remitteringen till utskott av lagstiftningsfrågor, som upptages av riksdagens revisorer	33
— nr 5, ang. ändrad sista dag för val av justitie- och militieombudsmän	33
— nr 6, om nya former för riksdagens högtidliga öppnande	33
— nr 7, om sådan ändring i riksdagsordningen att lottning undvikas	33
— nr 8, ang. anskaffande av sakmaterial i utskotten	33
— nr 9, ang. tidsbegränsning av anförandena i riksdagens kamrar	37
Sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 2, ang. ändrad ordning för utträde ur svenska kyrkan	38
— nr 3, ang. redogörelse för behandlingen hos Kungl. Maj:et av riksdagens skrivelser	38
Statsutskottets utlåtande nr 43, ang. anslag under åttonde huvudtiteln till arkiv, bibliotek och museer, m. m.	38
— nr 44, ang. anslag å kapitalbudgeten: försvarsdepartementet ..	42
Bevillningsutskottets betänkande nr 3, om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.	43
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.	52
Bevillningsutskottets betänkande nr 15, ang. beskattningen av skytteorganisationer	52
— nr 18, om vissa åtgärder till främjande av sparandet m. m. ..	57
Bankoutskottets utlåtande nr 6, om förstäl ligande av företag i utländsk ägo som importera och distribuera mineraloljor	65
— nr 7, ang. granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning	69
— nr 8, om utredning angående ett statligt försäkringsföretag ..	70
Första lagutskottets utlåtande nr 10, ang. ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken	72
Tredje lagutskottets utlåtande nr 5, ang. ändrad lydelse av 4 kap. 14 § vattenlagen	72
— nr 7, om viss översyn av arrendelagstiftningen	72
— nr 8, ang. vissa ändringar i lagen om sammanföring av samfällad vägmark med angränsande fastighet m. m.	72
— nr 9, om vissa ändringar i kungörelsen om älgavgifter m. m. ..	72

Fredagen den 13 mars

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Justerades protokollet för den 6 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 78, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens konferens år 1958 vid dess fyrtioförsta sammanträde (sjunde sjöfartskonferensen) fattade beslut.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 82, angående anslag för budgetåret 1959/60 till bidrag till byggnadsarbeten m. m. inom skolväsendet.

Ang. domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen

Föredrogs ånyo sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckta motioner angående domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen.

I de likalydande motionerna nr 87 i första kammaren av herr *Aastrup m. fl.* och nr 118 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om formerna för domstolsmässig prövning av dels rättsfrågor i förvaltningen, dels ock av regeringsbeslut till den del dessa innefattade rättsliga avgöranden.

Motionerna hade hänvisats till första lagutskottet. Enligt överenskommelse mellan konstitutionsutskottet och första lagutskottet hade motionerna hänskjutits till sammansatt konstitutions- och första lagutskott, vilket utskott i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hem-

ställt, att förevarande motioner, I: 87 och II: 118, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Rylander, Sveningsson, Braconier* och *Källqvist*, fru *Gärde Widemar* samt herr *Fröding*, vilka av angivna orsaker hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 87 och II: 118, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en förutsättningslös utredning av frågan om domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Detta ärende som gäller domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen återkommer som ett brev på posten varje år. Alla känner väl också till frågan, ty ända sedan 1954 har det varje år förekommit långa debatter om den. Motionerna har ständigt avslagits, och även i år yrkar utskottsmajoriteten avslag. Vi kan dock inte låta oss nöja därmed, i all synnerhet som denna fråga enligt vår uppfattning får ökad aktualitet för varje år som går och det, allteftersom förvaltningsapparaten sväller ut, blir av allt större betydelse för de enskilda hur rättsfrågorna i förvaltningen avgörs.

En viss framgång kan vi väl konstatera under senare år. Inte ens utskottsmajoriteten, som avstyrker en utredning, avvisar tanken på ett utbyggt rättsskydd i och för sig men anser att frågan kan lösas inom det nuvarande systemet genom partiella reformer. Det behövs enligt utskottsmajoriteten icke någon generell omprövning av hela systemet. Vi anser däremot att det icke är möjligt att komma till rätta med detta problem genom partiella reformer, utan att man måste göra en grundlig undersökning för att få till stånd en enhetlig och generell lösning av hela frågan.

I utskottsmajoritetens argumentering

Ang. domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen

mot motionerna såges det i år, att det reformarbete som pågår på skilda områden kan komma att resultera i sådana förslag att vårt krav kan komma att i viss mån tillgodoses. Vad gäller de besvärssakkunniga, som man under tidigare års debatter har satt stor lit till och som man ofta sagt skulle komma med vissa uppslag till detta problems lösning, vill jag erinra om att redan i januari 1958 denna fråga uttryckligen togs bort ifrån de besvärssakkunnigas uppdrag. I en särskild skrivelse förklarades då, att frågan om en domstolsmässig överprövning av rättsfrågor inom förvaltningen ej torde böra ingå i den nya etappen av besvärssakkunnigas arbete. Vi bör därför helt avskrika varje hänvisning till de besvärssakkunnigas arbete som ett argument mot en utredning på detta område.

Sedan i fjol har det hänt det nya att kommittén angående det allmännas skadeståndsansvar framlagt sitt betänkande, vari man i princip fastslår att staten och kommunerna är ansvariga för sina tjänstemäns fel och försummelse gentemot enskilda medborgare. Men det kan ju knappast innebära någon lösning av frågor där ett misstag begåtts av administrativ myndighet eller i ett regeringsavgörande. Man kan nämligen aldrig få ett misstag konstaterat då det ju inte finns någon besvärsrätt gentemot dessa beslut. I och med att regeringens beslut inte kan bli föremål för domstolsmässig prövning kan man aldrig konstatera, att det föreligger ett misstag och på den grund utdöma skadestånd. Denna kommittés förslag avser helt andra områden av förvaltningsapparaten och inte sådana här rättsliga avgöranden.

Utskottsmajoriteten sätter vidare stort hopp till författningsutredningen. Denna skall i denna del emellertid bara syssla med statsrådets politiska ansvar och kan knappast ha till uppgift att skapa garantier för de enskildas rättsskydd. Visserligen har det sagts att man inte skall ta ifrån de enskilda möjligheten att gå till kungs, ty det är en värdefull tillgång för folk i allmänhet att veta att man kan göra det. Naturligtvis skall man

inte ta bort den utvägen, men det gör man ju på intet vis genom att införa en möjlighet till domstolskontroll av regeringens rättsliga avgöranden. Man skall heller inte låta folk tro att regeringsavgörandena är några avgöranden av en myndighet med domstols kompetens. Regeringens medlemmar är tillsatta efter sina politiska meriter och icke efter sin förmåga att träffa rättsliga avgöranden.

Beträffande kompetensfördelningen mellan regeringen och regeringsrätten pågår det ett reformarbete som varje år brukar resultera i ett förslag till riksdagen om att överföra någon eller några sorters ärenden till regeringsrätten. Det är ju i och för sig bra, men det löser inte frågan generellt, utan fortfarande är det en mycket stor grupp av ärenden och stora områden av förvaltningen som helt enkelt är undantagna från möjlighet till en rättslig kontroll.

Detta är enligt reservanternas uppfattning en stor brist i vårt rättssystem, en brist i vårt demokratiska samhälle. Jag vill understryka att Sverige är ett av de få länder med västerländskt statsskick som inte har någon möjlighet till en rättslig överprövning av regeringsbesluten. Det finns olika system i olika länder, och jag vill inte förorda något särskilt system, men ett studium av andra länders lagstiftning på detta område skulle kunna ge åtskilliga uppslag till en lösning av denna fråga även hos oss.

Jag tror alltså inte att vi kan få till stånd någon lösning förrän vi får en grundlig utredning av alla hithörande frågor, och jag vill förutskicka att vårt parti inte kommer att förtrötts. Vi skall återkomma ända tills vi får en tillfredsställande lösning av hela detta problem.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr DAMSTRÖM (s):

Herr talman! Det är riktigt som fru Gärde Widemar nyss har sagt, att den här frågan återkommer varje år som ett brev på posten. Jag skulle vilja säga att den har blivit en följetong.

Ang. uppförande av ersättningsanstalt för fångvårdsanstalten Långholmen

Det råder inga som helst delade meningar om att rättsskyddets utformning inom förvaltningen är en central samhällsfråga av utomordentlig vikt. Men om det skall ske några reformer på detta område så bör det ske inom ramen för det rättssystem som vi för närvarande har, den saken har riksdagen tidigare i princip sagt ifrån.

Jag tror och hoppas att talarinnan inte tar illa upp om jag inskränker mig till att med dessa korta ord hänvisa till utskottets referat beträffande utredningsarbetet på detta område. Jag vill bara till fru Gärde Widemar tillägga att Kungl. Maj:ts direktiv till författningsutredningen inte bara innefattar frågan om statsrådets ansvarighet. Det bör enligt samma direktiv också närmare utredas hur kontrollen av regeringens administrativa praxis bör utformas. Alltså har vi enligt riksdagens tidigare fattade beslut bara att avvakta de utredningar som pågår.

Herr talman! Jag vill med dessa få ord yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Gärde Widemar* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad sammansatta konstitutions- och första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Gärde Widemar* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 28.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. uppförande av ersättningsanstalt för fångvårdsanstalten Långholmen

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 beträffande kapitalbudgeten föreslagit riksdagen att till Vissa byggnadsarbeten för fångvården för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 14 500 000 kronor.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte till Vissa byggnadsarbeten för fångvården för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 14 500 000 kronor.

Ordet lämnades till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet **LINDELL**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärende besvara herr Per-Olof Hansons interpellation angående uppförande av ersättningsanstalt för fångvårdsanstalten Långholmen, och nu anförde:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Per-Olof Hanson frågat mig om

Ang. uppförande av ersättningsanstalt för fångvårdsanstalten Långholmen

jag har för avsikt att fullfölja planerna på förläggning av en ersättningsanstalt för fångvårdsanstalten Långholmen till Österåker eller om jag ämnar i enlighet med den hemställan som fångvårdens byggnadskommitté gjort uppdraga åt vederbörande att inkomma med annat förslag. Vidare har herr Hanson frågat mig hur jag, för den händelse annat alternativ skall sökas, bedömer möjligheterna att undvika ytterligare försening i fråga om uppfyllandet av uppgörelsen med Stockholms stad beträffande Långholmen.

Till svar på interpellationen får jag anföra följande.

Såsom herr Hanson anför har frågan om ersättningsanstalter för den otidsenliga Långholmsanstalten varit aktuell sedan en tid tillbaka. Vid 1956 års riksdag beslöts, att Långholmen skulle ersättas med centralanstalter i Österåker och Kumla samt med ett rannsaktionsfängelse i Stockholm. Därefter har 1957 års riksdag fattat beslut om den principiella utformningen av de båda anstalterna. I 1957 års proposition angavs, att byggnadsstyrelsen verkställt en noggrann grundundersökning vid det för Österåkersanstalten avsedda området och beräknat kostnaden för erforderliga grundförstärkningar till 1,25 miljon kronor. Det förutsattes av departementschefen och i riksdagens beslut, att de olika byggnadernas placering inom anstaltsområdet skulle ytterligare utredas för att i görlig mån begränsa omfattningen av erforderliga grundförbättringar. När byggnadskommittén sommaren 1958 framlade förslag till lokalprogram för anstalten, anmälde kommittén att ytterligare grundundersökning skulle verkställas genom byggnadsstyrelsens försorg och att det vore tänkbart att anstaltsområdet borde flyttas något för att uppnå bättre grundförhållanden. Undersökningarna har nu, såsom också upplysts i det föreliggande utskottsutlåtandet, blivit slutförda. De visar, att de svåra grundförhållandena kan beräknas medföra en kostnadsökning av 3,25 miljoner kronor utöver vad förut anmälts till riksdagen. Det är givet att en så bety-

dande kostnadsökning ställer i tvivelsmål, om det verkligen är lämpligt att vidhålla den förläggning av anstalten som planerats. För att få en jämförelse har i dagens konselj uppdragits åt byggnadskommittén att skyndsamt utreda vilka andra lösningar av förläggningsfrågan som kan finnas. Denna utredning torde få avvaktas, innan slutligt ställningstagande från statsmakternas sida sker.

Till svar på herr Hansons andra fråga vill jag säga, att jag inte räknar med att de komplikationer som tillstött beträffande denna anstalts förläggning skall behöva i nämnvärd grad förskjuta den tidpunkt, då Långholmsanstalten kan nedläggas.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Tillåt mig först att till justitieministern framföra mitt tack för det osedvanligt snabba svaret på denna interpellation; det passar ju också utmärkt att tala om den i samband med detta ärende på dagens föredragningslista.

Man får säga att ett ovanligt stort mått av otur har varit förenat med planerna på en ersättningsanstalt för Långholmen. Vi lärde oss ju redan i vår barndoms geografiböcker, att vårt fosterland till större delen består av urberg och granit — och när så fångvårdens experter ger sig ut för att leta upp en plats att ställa denna ersättningsanstalt på, hittar de nästan bara gungfly. Den saken kan man ju i och för sig rimligen inte lasta justitiedepartementet för, även om det är olyckligt, att en draging till just sådana områden tycks vara obestridlig.

Otvivelaktigt torde det vara helt befo- gat att justitiedepartementet letar efter någon annan förläggningsplats för att i varje fall få en jämförelse mellan olika kostnadsalternativ; det blir ju avsevärda fördyringar, om anstalten skall byggas på det hittills tilltänkta området. Därför är det helt tillfredsställande, att konseljen i dag har beslutat en skyndsamt utredning om den saken. Så långt är det gott och väl. Statsutskottet förutsätter ju dess-

Ang. uppförande av ersättningsanstalt för fångvårdsanstalten Långholmen

utom att förslag i frågan kommer att underställas riksdagen, därest dessa undersökningar genomföres och leder till att man vill förorda ett annat förslag.

Men vad som närmast föranledde mig att interpellera var att jag inte kunde undgå att känna en viss oro inför tanken på ytterligare förseningar när det gäller Långholmens befriande från centralfängelset. Nu finner jag av svaret, att justitieministern är jämförelsevis optimistisk. Han talar om att man inte behöver räkna med några nämnvärda förseningar genom detta, och det låter sig ju sägas; men jag känner mig inte helt övertygad. Jag har nämligen det intrycket att justitiedepartementet under hela den tid, då frågan om ersättningsbyggnad för Långholmen varit aktuell, i själva verket inte har varit bekymrat över att det faktiskt existerar ett avtal enligt vilket Långholmen skulle vara utrymt senast den 1 januari 1955.

Det finns en del undantagsbestämmelser i det köpeavtal, som godtogs av Stockholms stadsfullmäktige i mars 1948, alltså för mer än tio år sedan. Där sägs det att anstalten skulle vara utrymd senast den 1/1 1955, »dock att, där till följd av rådande förhållanden på byggnadsmarknaden eller av orsaker, som nu icke kunna förutses, kronan icke kan till nämnda dag färdigställa erforderliga nybyggnader för anstalten, härav betingade uppskov med tillträdet skall äga rum». Det är alltså undantagsbestämmelser — force majeure-klausuler, om man så vill.

Men vad man måste fråga sig mot bakgrunden av vad som förevarit är, tycker jag: Hur långt tänker egentligen kronan utnyttja dessa undantagsbestämmelser? Har inte redan gränsen för det rimliga därvidlag överskridits? Såvitt jag förstår, innebar redan den år 1950 antagna principplanen för fångvårdens utbyggnad att man i realiteten bestämde sig för att helt enkelt inte uppfylla överenskomsten om tidpunkten för utrymningen utan i stället utnyttja undantagsbestämmelsen. I denna stora plan sattes nämligen inte ersättningsbyggnader för Långholmen som en förstahandsuppgift, utan man gick över till det s. k. Roxtunaprojektet. Jag

frågar mig om det var nödvändigt att i samband med att man gick över på den linjen avbryta underhandlingarna mellan fångvårdsstyrelsen och Stockholms stad.

Sedan hände det ytterligare, att fångvårdsutredningen år 1952, om jag minns rätt, framlade ett betänkande där det bara sades rätt ut i natten, att man får räkna med att Långholmen kommer att bestå under avsevärd tid framåt. Då var det inte alls frågan om att avskaffa centralfängelset på Långholmen. Inför detta påminde fångvårdsstyrelsen om att det faktiskt existerade ett utrymningsavtal med Stockholms stad. Denna å sin sida stötte på hos departementet följande år, alltså 1953, och år 1954 hölls det en debatt här i kammaren, då vi fick besked av dåvarande justitieministern att det pågick undersökningar härom.

Jag vill bara fråga: Är det verkligen inte att töja denna undantagsklausul litet väl långt, då man helt enkelt gör andra dispositioner, där man bestämmer sig för att Långholmen skall ligga kvar? Det var säkerligen inte från något håll avsikten att man skulle tillåta en så vid tolkning av denna bestämmelse. Skall man godta en så vid tolkning av force majeure-klausulen, kan jag inte se någon mening i att över huvud taget fastslå någon tidpunkt, ty då kommer allting att flyta och praktiskt taget varje skäl att kunna användas för att undanskjuta den tidpunkt då Långholmen skall överlämnas till Stockholms stad. Och jag tror att det är rätt betecknande för situationen, att man varken i interpellationssvaret eller i propositionen kan hitta något litet tecken på iver att uppfylla avtalsbestämmelsen gentemot Stockholms stad eller oro inför det faktum att man redan kraftigt har överskridit den tidpunkt vid vilken man skulle ha överlämnat anstalten.

Hur blir det nu i framtiden? Finns det utsikter att man någorlunda snabbt skall kunna få fram ett annat alternativ? Får jag fråga justitieministern, om han i dag har någon mera preciserad uppfattning om vid vilken tidpunkt vi kan räkna med att Långholmen blir, låt mig säga, frigivet? Kommer det att kunna gå till 1964 eller 1965? Nu skall man först

Ang. uppförande av ersättningsanstalt för fångvårdsanstalten Långholmen

ut och leta land och rike runt — det kan ju tänkas att man har ett bestämt markområde i sikte, men det framgår inte av interpellationssvaret — och när man hittat någon lämplig plats skall man, enligt vad statsutskottet förutsätter i dagens utlåtande, gå till riksdagen och bestämma sig för att köpa. Vidare skall man, förmodar jag, rita om alltsammans, eftersom ritningarna är gjorda för den mark som flyter omkring ute i Österåker. Först där-efter kan man sätta i gång att bygga. Jag är orolig för att det inte kommer att räcka med tio års försening när det gäller att infria detta avtal utan att det kommer att dröja ännu mycket längre.

Jag skulle vilja ställa ytterligare en fråga, även om det kanske blir många frågor att besvara för herr justitieministern, men det finns ju också rätt många frågor att ställa i detta sammanhang. Finns det en förhoppning att Långholmen verkligen kommer att kunna läggas ned med hänsyn till det stora fångantal vi har, ens om vi inom rimlig tid får fram ersättningsbyggen med det platsantal, som man räknar med vid Österåker och Kumla. Vi vet ju att Långholmen är kraftigt överbelagt, och det är inte den enda anstalten som är överbelagd. Detta är några frågor från en stockholmare, som gärna skulle önska att Långholmen bleve använt på ett annat och för oss trivsammare sätt.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Interpellanten har i sin interpellation använt ett par felaktiga ord, som den som har känsla för väröerna eller för små skillnader kanske har observerat eller bör observera. Den kommitté, som nu existerar, heter fångvårdens byggnadskommitté, och den tillsattes så sent, att österåkersområdet de facto redan var inköpt. Det var i stället fångvårdens utredningskommitté som gjort detta, som jag också tycker, kanske litet lättsinniga inköp. Undersökningarna visade väl att det var ganska långt till fast botten, men senare har konstaterats att man skulle kunna klara den saken, men så fann man att under ett

50—75 centimeters mellanskikt, som är litet fastare, består underlaget till 75 procent av vatten. Det är med andra ord som välling — och ganska lös välling — varför man kan säga att underlaget ligger och flyter. Det kan ju tänkas, och det är något som skall ytterligare undersökas, att man kan flytta upp hela anstalten till mark som tillhör Stockholms läns landsting. Men jag tror ändå inte att resultatet blir särskilt bra.

Jag kan här meddela, att vi redan inte bara tänkt på några andra områden utan också ganska grundligt undersökt ytterligare ett område, som ligger söder om Stockholm och i dess närhet. Där finns en grusås, och det området lämpar sig säkert bra att bygga på. Nackdelen är bara den, att en där befintlig grustäkt antagligen får ersättas med inte bara själva skogsmarksvärdet utan kanske också med värdet av grustakten.

När de geodetiska mätningarna hade analyserats och vi fick klart för oss att det måste föreligga stora svårigheter att inte bara komma ner till fast botten utan också att kunna vistas där med tunga arbetsmaskiner och dylikt under själva byggnadstiden, föranstaltade byggnadsutskottet, vars ordförande jag är, om att engagera ett par stora entreprenörfirmor, som själva på platsen skulle undersöka, om de kunde fundera ut någon metodik, vilken skulle möjliggöra att på ett något så när ekonomiskt sätt utföra detta bygge. När de hade gjort grundliga undersökningar, kom också de fram till ungefär samma kostnadsfördyring som byggnadsstyrelsen gjort. Då ansåg vi inte att vi rimligen bara kunde sätta i gång och bygga utan menade att vi för vår uppdragsgivare, Kungl. Maj:t, måste anmäla hur saken verkligen förhöll sig. Och i det fallet har vi inte försummat någon tid. Vi behövde strängt taget inte göra undersökningar förrän förra hösten, eftersom vi ändå inte hade pengar, vilket vi kände till, att börja bygga. Projekteringen har ju framskridit till hälften när det gäller byggnadernas utseende, men vi har inte haft någon anledning att börja syssla med sådana detaljer, som måste föregås

Ang. uppförande av ersättningsanstalt för fångvårdsanstalten Långholmen

av denna närmare grundundersökning, förrän förra hösten, enär vi inte räknat med att kunna påbörja byggnationen ens under 1959.

Däremot har vi hunnit längre när det gäller den andra ersättningsanstalten, nämligen den i Kumla. Byggnationen där kan börja ganska snart, i varje fall under hösten, och den kan drivas fram i ganska snabb takt, om riksdagen beviljar de medel, som finns angivna i den bok som ligger framför oss.

Det är egentligen inte min utan snarare justitieministerns sak att svara på frågorna om det tar lång tid att kunna lägga ner Långholmen. Men under mitt arbete i byggnadskommittén har jag i alla fall kommit fram till att vi bygger mycket. Jag tror att vi har byggt samtidigt på 18 ställen, nybyggnader och ombyggnader om vartannat. Under de senaste åren torde vi ha skaffat fram ungefär 800 nya platser. Men vi hinner inte att bygga så snabbt som antalet fångar ökar. Skall man kunna säga något om detta måste det bli att om domstolarnas verksamhet i fortsättningen blir av samma omfattning som nu, torde det inte vara möjligt att lägga ner Långholmen i vår tid. Då måste man sätta in helt andra resurser, så att man inte bara kan bygga i kapp den ökade brottsligheten och eliminera överbeläggningen på alla våra fångvårdsanstalter — och kanske i första hand på Långholmen — utan man måste då dessutom skaffa ersättning för Långholmens 500 platser. Och jag har rysligt svårt att förstå att man verkligen skall kunna åstadkomma det inom tio år efter det att denna ersättningsbyggnad skulle ha varit färdig. Anledningen till att detta inte kan ske är till avsevärd del att antalet fångar i dag jämfört med början av 1950-talet är så mycket större, att det ungefär motsvarar vad som kan rymmas inom tre långholmsanstalter; så stor har ökningen blivit. Vem man skall skylla det på vet inte jag, men varken fångvårdens byggnadskommitté eller justitieministern kan ensam vara ansvarig för brottslighetens ökning här i landet.

Om jag ytterligare skulle säga några

ord, kan jag ifrån byggnadskommitténs sida bestyrka vad justitieministern här framfört, nämligen att fataliteterna i åkersbergaområdet inte nämnvärt kommer att verka försenande, ty vi hade ändå inte kunnat med full kraft sätta i gång den byggnadsverksamheten under budgetåret 1959/60 utan måst koncentrera oss på kumlaanläggningen. Jag vill tillägga att vi i alla fall kan få användning för de anslagna medlen under nästa budgetår och då avlasta Långholmen, som väl redan skett i viss utsträckning, varigenom åtminstone syftet att minska på den stora överbeläggningen uppnås.

Detta är, herr talman, vad jag från fångvårdens byggnadskommitté nu har att meddela.

Herr statsrådet LINDELL:

Herr talman! Herr Mannerskantz har till största delen redan svarat på de frågor som interpellanten framställde till mig nyss. Jag vill emellertid, vad beträffar den tänkbara förseningen av den anstalt som är avsedd att uppföras i stockholmstrakten, peka på att den anslagsram som har begärts av Kungl. Maj:t och nu förordats av statsutskottet inte uppgår till mer än två miljoner kronor. Det är alltså i varje fall inte möjligt att börja den egentliga byggnationen förrän någon gång fram på våren 1960. Om nu den utredning som fångvårdens byggnadskommitté i dag i konseljen har fått i uppdrag att verkställa utföres med den skyndsamhet som Kungl. Maj:t har begärt, så borde det efter vad jag kan förstå inte behöva bli någon egentlig tidsförskjutning.

Sedan har vi den andra frågan, den så att säga större frågan, som herr Hanson också var inne på, nämligen hur den väldiga ansvällningen av antalet fångar kan komma att inverka på utflyttningen från Långholmen. Det är ju, som även herr Mannerskantz antydde, våldsamma siffror som vi här har fått att röra oss med. Sedan tio år tillbaka, alltså sedan ungefär 1948, då Långholmsavtalet träffades, har fångantalet fördubblats. Vi har nu något mer än 5 000 fångar intag-

Ang. uppförande av ersättningsanstalt för fångvårdsanstalten Långholmen

na. Jag kan tillägga att ökningen fortgår med oförminskad hastighet, det kan alltså inte skönjas någon retardering. Bara sedan ett år tillbaka har fångantalet ökat med mer än 500.

Under sådana omständigheter förstår man att utflyttningen från Långholmen är beroende inte bara av att vi kan uppföra ersättningsanstalter av motsvarande typ, alltså centralanstalter, utan också av att vi kan få en balans mellan antalet fångar och antalet platser på våra anstalter. Som också herr Mannerskantz påpekade, är anstalterna fyllda till bristningsgränsen; överbeläggning förekommer i stor utsträckning. Jag tror man kan säga att betydande resurser satts in i nybyggnadsverksamheten. Men många besvärligheter har mött, bl. a. de som varit förenade med byggnadsregleringen. Vidare gäller det ju inte bara en utbyggnad inom fångvårdens område, utan också inom många andra vårdområden. Vad vi har åstadkommit på fångvårdsområdet är trots allt inte så litet. Enbart i år tror jag att vi kan räkna med ett tillskott av ungefär 700 nya platser. Trots det dröjer det länge innan vi kommit i balans, och jag skulle vilja säga att detta — för att använda ordalagen i undantagsklausulen i Långholmsavtalet — kan betraktas som orsaker som ej kunnat förutses. Jag vill tillägga att om utvecklingen i fråga om antalet fångar fortsätter på samma sätt som hittills, så kommer det också i fortsättningen att bli förenat med stora svårigheter att utrymma fångvårdsanstalten på Långholmen. Det kan då komma att dröja ganska länge innan detta kan ske.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Jag vet inte riktigt vem jag nu skall tacka mest, justitieministern själv eller hans flinke biträdande minister. Herr Mannerskantz var mindre försiktig i sina uttalanden än justitieministern var, och därför blev herr Mannerskantz' uttalanden mera upplysande. Han ger oss mycket litet hopp om Långholmens utrymning i vår tid. Jag vill emellertid beklaga att jag i min interpel-

lation i någon mån sammanblandat ett par olika kommittéer. Jag förbisåg att herr Mannerskantz och hans byggnadskommitté sett mycket djupare än fångvårdens utredningskommitté i Österåkers jord.

Det förhåller sig ju på det sättet att båda anstalterna kommer att behövas som ersättningsanstalter för Långholmen, och då är det ju klart att den som blir sist färdig kommer att bli avgörande för när Långholmen kommer att kunna utrymmas. Vidare har vi frågan om det växande fångantalet som ställer till tråkigheter, och det blir därför mycket äventyrligt, vilket också framgick av justitieministerns svar, att säga någonting om när denna utrymning kan tänkas bli aktuell.

I 1954 års debatt hävdade chefen för fångvårdsstyrelsen i denna kammare att en rimlig beläggning på Långholmen — dock något i överkant, betonade han — skulle vara 325 à 350 platser. Sedan hittade fångvårdsutredningen genom att plocka fram fönsterlösa sovboxar och sådana saker så mycket som 603 platser, men vid senaste månadsskifte var, enligt de uppgifter jag har kunnat skaffa mig, antalet interner på Långholmen 725, d. v. s. i runt tal dubbelt så stort som det antal vilket för fem år sedan från fångvårdsstyrelsens sida ansågs vara i överkant. Dessa siffror ger verkligen en skrämmande bild av läget. Och jag måste säga att mot den bakgrunden framstår den omläggning av den allmänna inriktningen av fångvårdens reformpolitik som faktiskt gjordes när man genomförde Røxtuna-projektet — all heder åt den anstalten för övrigt — i rätt egendomligt ljus. Den enorma överbeläggningen på Långholmen måste ju innebära att vi står skrämmande långt ifrån de mest elementära kraven på en modern fångvård. Det är självfallet att vi så snabbt som möjligt måste rätta till sådana förhållanden. Långholmen har länge varit föråldrat, men nu har vi fått veta, att om det fortsätter så här, har vi små utsikter att få bort detta fängelse under vår livstid.

Sedan vill jag bara göra en enda re-

flexion angående tolkningen av force-majeure-klausulen. Det är klart, att man kan göra som justitieministern gör och använda det stigande fångantalet som force-majeure-skäl. Men då har man nog ändå töjt det hela väl kraftigt. Fångvårdsreformerna skulle dock vara inriktade på att man skulle komma ifrån denna helt otidsenliga anstalt. Vi kan inte med något sakskäl försvara den annat än som en ren och skär nödlösning under ett antal år framåt.

Jag hoppas verkligen att vi skall kunna komma ifrån Långholmen och att justitiedepartementet i det framtida reformarbetet skall verka med något större iver för att uppfylla avtalsförpliktelserna mot Stockholms stad, även om det skulle ske med tio eller kanske femton års försening.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

Ang. statens bosättningslån

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statens bosättningslånefond för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 100 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Thorsten Larsson m. fl.* (I:108) och den andra inom andra kammaren av

Ang. statens bosättningslån

herr *Fälldin m. fl.* (II:377), i vilka hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att lånesökande till bosättningslån, som kunde uppvisa sparkonto på lägst 1 000 kronor, uppkommet genom kontinuerligt sparande, skulle erhålla sparpremie i form av 2 procents räntebefrielse för ett lånebelopp, som vore dubbelt så stort som det sparade beloppet, dock högst 3 000 kronor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Källqvist* (I:210) och den andra inom andra kammaren av herr *Rydén* (II:266), i vilka hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att höja räntan å bosättningslånen till 5 procent fr. o. m. den 1 juli 1959.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen måtte till Statens bosättningslånefond för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 100 kronor;

b) att motionerna I:108 och II:377 icke måtte av riksdagen bifallas;

c) att motionerna I:210 och II:266 icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid förevarande punkt hade reservationer anförts

1) av herrar *Boman, Sundelin, Aastrup, Birke, Malmborg, Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Bohman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under c) hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I:210 och II:266, besluta, att räntan å bosättningslån från och med den 1 juli 1959 skulle höjas till 5 procent;

2) av herr *Palme*, som dock ej antytt sin mening.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Till utskottets utlåtande är vid denna punkt fogad en reservation av herr *Boman m. fl.* Där hemställs om

Ang statens bosättningslån

följande ändring i utskottets utlåtande: »I en motion till 1958 års A-riksdag yrkades att räntan på bosättningslånen skulle höjas från dåvarande 4 % till 5 % varigenom bättre överensstämmelse skulle nås med den allmänna räntenivån. Utskottet anser, att detta är ett angeläget önskemål och vill därför föreslå, att räntan i enlighet med förslaget i förevarande motioner höjes till 5 % . . .»

Det var vad som då föreslogs i motionen. Under det budgetår som börjar den 1 juli 1959 kan man, såsom reservanterna påpekar, räkna med att omkring 20 miljoner kronor kommer att lämnas ut i bosättningslån, och 3/4 procents höjning av räntan härå beräknad på halva beloppet kommer att innebära en inkomstökning för staten budgetåret 1959/60 på cirka 75 000 kronor. När sedan bosättningslånen med denna nya högre ränta kommer att uppgå till nuvarande sammanlagda utelöpande belopp, cirka 50 miljoner kronor, kommer statens ränteinkomst på dessa lån att öka med 375 000 kronor per år eller, kanske rättare uttryckt, statens ränteförlust på bosättningslånen kommer att minskas med detta belopp.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr PALME (s):

Herr talman! Såväl i statsverkspropositionen som i utskottsutlåtandet refereras en framställning från Socialdemokratiska ungdomsförbundet med vissa önskemål rörande bosättningslånen, som dock inte har kunnat tillgodoses. Det är framför allt på en punkt som jag vill beklaga detta. Det gäller maximibeloppet för bosättningslånen. Maximibeloppet har höjts steg för steg i samband med penningvärdets fall, och det höjdes senast år 1953 till 3 000 kronor. Enligt en undersökning, som då redovisades från Svenska slöjdföreningen och bostadskonulenten i Stockholm, uppgick kostnaden för bosättningsutrustning i en vanlig tvårumslägenhet till ungefär 4 500 kronor. Sedan dess har väl kostnaden ökat i någon mån till följd av penningvärdeför-

sämringen och till följd av de höjda standardkraven när det gäller bosättning i allmänhet — det har i varje fall inte blivit billigare än 4 500 kronor. Därför tycker man att det i och för sig skulle finnas starka motiv för att öka maximibeloppet igen, från 3 000 kronor till förslagsvis 4 500 kronor, vilket skulle bättre motsvara de reella kostnaderna för bosättningen.

Det argument som kan anföras mot en sådan åtgärd är att den kan medföra ökade risker för staten att göra förluster på icke återbetalda lån. Hittills har emellertid förlusterna för statens del på denna verksamhet varit utomordentligt små.

Under de 20 år som bosättningslånen funnits, från 1938 till 1958, är det icke ens en procent av lånen som icke har återbetalats och som sålunda har fått avskrivas. Siffran är något oegentlig, emedan de senaste årens lån icke ännu kunnat bli föremål för någon avskrivning. Men ser man saken budgetårsvis finner man att det 1938 var inemot 4 1/2 procent som måste avskrivas. Sedan har siffran stegvis sjunkit, så att den nu är omkring 2 procent. Det finns all sannolikhet för att man skall kunna hålla den på en så låg nivå. Detta visar med andra ord att de ungdomar som får bosättningslån är utomordentligt skötsamma och på rätt sätt förmått utnyttja det stöd som staten har gett till dem. Därför anser jag att riskerna med en höjning av maximibeloppet till den reella kostnaden för bosättningsutrustningen skulle vara mycket små. Jag har inget yrkande på den här punkten, bara en förhoppning att departementschefen vid nästa års riksdag finner möjlighet att framlägga ett förslag om en ökning av maximibeloppet för bosättningslånen.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Det föreligger två yrkanden av motsatt karaktär i denna fråga, dels om höjning av gränserna och viss räntebefrielse för bosättningslånen, dels om höjning av räntan. Vid utskottsbehandlingen blev vi rätt snart på det klara med att den medellinje som Kungl.

Ang. statens bosättningslån

Maj:t här valt kanske är den bästa i det läge där vi befinner oss. Vi hade förra året en diskussion om räntan på dessa lån. Jag skall inte ta upp tiden med att rekapitulera den, då herr Sundelin i huvudsak höll sig till reservationens formulering. Inom utskottet har vi som stöder utskottsutlåtandet varit av den mening, att man inte får se dessa lån som kommersiella lån i vanlig mening. De innebär en subventionering i någon mån, även om de inte har den renodlade karaktären av subvention. Om man skulle komma i kontakt med vad man i fråga om de här lånen skulle kunna kalla för den allmänna räntenivån, då är det inte vid 5 procent utan åtskilliga procent däröver som gränsen skulle ligga. Jag tror inte att ens reservanterna skulle vara beredda att sträcka sig så långt. Nu har lånen låsts vid den normala låneräntan för statens utlåningsfonder. Denna ränta omprövas varje år, och därmed har man funnit en praktisk lösning.

Vad herr Palme sade behöver jag inte uppehålla mig mycket vid, då han icke hade något yrkande. Det har visat sig vid granskningen av detta ärende, som är gjord dels på grundval av Kungl. Maj:ts material och dels på annat sätt, att det belopp, som under normala fall utlånas, ligger 1 000 kronor under maximigränsen. Det finns alltså utrymme för att höja lånebeloppet mellan 2 000 och 3 000 kronor, innan den maximigräns som vi redan har är fullt utnyttjad.

Man kan självfallet ha mycket delade meningar om vad det kostar att sätta bo, och det kan vara nog så roande att prata om det. Vi kan emellertid också i detta sammanhang erinra oss att när denna fråga behandlades här 1953, då gränsen var 2 000 kronor och skulle höjas till 3 000 kronor, så var motiveringen penningvärdets försämring. Men den höjning med 1 000 kronor som skedde 1953 var tilltagen i överkant och ansågs ligga något över den penningvärdeutveckling som ägt rum under de gångna åren. Det fanns utrymme för kommande penningvärdeförsämring beträffande priset på de artiklar som man behöver, när man skall sätta bo.

Frågan är om denna marginal är uttömd. Jag skall inte ge mig in på detta, även om det i och för sig skulle vara roande att diskutera vad stolar, soffor, sängmöbler o. s. v. kan kosta. Med dessa ord vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående mom. a och b av utskottets i den nu förevarande punkten gjorda hemställan och särskilt beträffande mom. c.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. a och b hemställt.

Sedermånga gjordes enligt de i fråga om mom. c förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepad, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 4—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—15

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående

Om värdesäkring av vissa former av långsiktigt sparande

fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag, avseende justitiedepartementets verksamhetsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkannden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av förordnanden om uttagande av särskild tullavgift för vissa varuslag; samt

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa betänkannden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 54 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om värdesäkring av vissa former av långsiktigt sparande

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om utredning angående värdesäkring av vissa former av långsiktigt sparande

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 309 i första kammaren av herr *Aastrup m. fl* och nr 376 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om en särskild, skyndsamt utredning rörande åtgärder för att värdesäkra olika former av långsiktigt sparande och försäkringar, som kunde vara av betydelse för ålderdoms-, invalid- och efterlevandeförsörjning.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 309 och II: 376 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Ewerlöf, Schmidt, Mannerskantz, Mattsson, Regnéll, Löfgren, Eliasson* i Sundborn och *Agerberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen — med bifall till motionerna I: 309 och II: 376 — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en särskild, skyndsamt utredning rörande åtgärder för att värdesäkra olika former av långsiktigt sparande och försäkringar, som kunde vara av betydelse för ålderdoms-, invalid- och efterlevandeförsörjning.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Denna fråga har tidigare behandlats, senast vid B-riksdagen, då bankoutskottet med lottens hjälp förordade den ståndpunkt, som nu intas av reservanterna. Nu har lotten utfallit på motsatt sätt. Meningsskiljaktigheten gäller formerna för utredning av frågan om värdesäkring av långsiktigt sparande och försäkringar, som kan vara av betydelse för ålderdoms-, invalid- och efterlevandeförsörjning. Med lottens hjälp yrkar nu utskottet avslag på härom väckta motioner under hänvisning till att frågan kan väntas bli omhändertagen av redan pågående utredningar. Reservanterna åter anser, att frågan är så brådskande och speciell till sin natur, att den kräver särskild utredning under medverkan av sakkunskap just på detta område. Vi har ju att vänta en proposition i pensionsfrågan, där pensionernas värdebeständighet är ett huvudkrav. Är det inte anledning att besinna, att hittills intet gjorts för att möjliggöra värdebeständighet för de många på enskild väg träffade pensionsanordningar, som eljest urholkas av penningvärdets fall och kostar försäkrings-tagarna miljarder. Endast genom att reservanternas förslag följes kan en någor-

Om värdesäkring av vissa former av långsiktigt sparande

lunda snar lösning på detta angelägna problem förväntas.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr FAHLANDER (s):

Herr talman! Det är riktigt, som utskottets ärade ordförande yttrade, att vi behandlat dessa problem vid tvende riksdagar och alltså tvende gånger i bankoutskottet. Det egendomliga är att vi första gången, 1957, enhälligt hemställde om avslag på då framlagda motioner under hänvisning till att Kungl. Maj:t genom att överlämna en av finansdepartementet utarbetad promemoria uppdragit åt stabiliseringsutredningen att överväga detta problem. Men i fjol kom ärendet tillbaka, och då lyckades reservanterna med lottens hjälp få igenom ett utskotts-förslag om bifall. Efter den tidpunkten har Kungl. Maj:t uppdragit även åt 1957 års pensionskommitté att utreda frågan. Det förefaller då ännu orimligare att tillsätta en speciell utredning. Vi skulle härigenom med andra ord komma att få tre utredningar, som skulle syssla med dessa problem, vilket jag nog tycker är att överanstränga sig åtskilligt.

Herr Ewerlöf menar, att speciella sakkunniga borde ta hand om detta viktiga och svårösta problem. Men det finns inte något hinder för dessa båda redan i verksamhet varande utredningar att med sig adjungera just den expertis, som kan vara erforderlig för att denna fråga skall få sin rätta belysning inom dessa båda utredningar, och att vi kan få ett svar på vilket sätt man bör gå till väga just för att nå fram till en godtagbar lösning av detta för oss alla så väsentliga problem.

Med tanke på att vi inte bör låta utredningsfloran växt ytterligare och medföra ännu högre kostnader, utan att vi i lugn får avvakta resultatet av dessa båda utredningar, nämligen stabiliseringsutredningen och 1957 års pensionskommitté, vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Vad först och främst beträffar pensionskommittén, som herr

Fahländer åberopade, har den mig vederligt inte bedrivit någon som helst verksamhet under det senaste året. Man hade ju väntat sig att den skulle redovisat ett särskilt yttrande i samband med pensionsfrågan, men det har ju inte försports någonting från dess verksamhet.

Vad beträffar stabiliseringsutredningen — som jag själv tillhör — har den ett så utomordentligt omfattande uppdrag, att jag är övertygad om att alla inom den utredningen skulle med tillfredsställelse hälsa ett förslag om att från dess stora problemkomplex bryta ut denna fråga, som med sin alldeles speciella natur skulle vara förtjänt av att prövas av speciell sakkunskap, som inte finns med i denna kommitté. När herr Fahländer säger sig med lugn avvakta resultatet av dessa utredningar, är detta egentligen bara den obofärdiges förhinder när det gäller att få en effektiv och skyndsamt utredning i detta mycket allvarliga och viktiga ärende.

Herr FAHLANDER (s):

Jag nämnde likväl, herr talman, att dessa båda utredningsorgan ha möjlighet att till sig knyta just den expertis, som herr Ewerlöf efterlyser, och att överlåta åt dessa experter att i lugn och ro utarbeta det resultat, som i varje fall en speciell utredning måste komma fram till.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition varra med övervägande ja besvarad.

Herr Ewerlöf begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Om värdesäkring av vissa former av långsiktigt sparande

Den, som bifaller vad bankoutsiktet hemställt i sitt utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ewerlöf* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 40.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrog 8 ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av en av justitieombudsmannen till riksdagen gjord framställning om ändring av bestämmelsen i 24 § andra stycket instruktionen för riksdagens ombudsmän; och

nr 13, i anledning av väckt motion angående ändrad lydelse av 42 § lagen om prästval.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 81, angående anslagsbehovet för budgetåret 1959/60 till sjöbefälsskolorna, m. m.; och

nr 87, angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. för budgetåret 1959/60.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion angående remitteringen till utskott av lagstiftningsfrågor, som upptagas av riksdagens revisorer;

nr 5, i anledning av väckta motioner angående ändrad sista dag för val av justitie- och militieombudsmän;

nr 6, i anledning av väckt motion om nya former för riksdagens högtidliga öppnande;

nr 7, i anledning av väckt motion om sådan ändring i riksdagsordningen att lottning undviktes;

nr 8, i anledning av väckta motioner angående anskaffande av sakmaterial i utskotten;

nr 9, i anledning av väckta motioner angående tidsbegränsning av anförandena i riksdagens kamrar; samt

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet;

sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckta motioner angående ändrad ordning för utträde ur svenska kyrkan; samt

nr 3, i anledning av väckta motioner angående redogörelse till riksdagen för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser;

statsutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1959/60 till arkiv, bibliotek och museer, kyrkliga ändamål samt akademier m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 15, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av skytteorganisationer; samt

nr 18, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder till främjande av sparrandet m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckta motioner om förstatligande av företag i utländsk ägo som importerar och distribuerar mineralolja;

nr 7, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; samt

nr 8, i anledning av väckt motion om utredning angående ett statligt försäkringsföretag;

första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition

med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken; ävensom

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 14 § vattenlagen, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 7, i anledning av motioner om viss översyn av arrendelagstiftningen;

nr 8, i anledning av motion angående vissa ändringar i lagen om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m.; samt

nr 9, i anledning av motion om vissa ändringar i kungörelsen om älgavgifter m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.19.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 17 mars

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 10 och den 11 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59 till Statens lånefond för den mindre skeppsfarten;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom proprie-balanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper; och

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om upptagande å riksstaten för budgetåret 1959/60 av underskottet för luftfartsfonden.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 88, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till

dels riksdagens skrivelse, nr 93, till Konungen angående val av ombud i Europarådets rådgivande församling med suppleanter;

dels ock riksdagens förordnanden:

nr 94, för herr Bengt Elmgren att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 95, för herr Walter Sundström att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 96, för herr Tore Bengtsson att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 97, för herr Bertil Ohlin att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 98, för herr Gunnar Hedlund att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 99, för herr Gunnar Heckscher att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 100, för herr Yngve Möller att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 101, för herr Hans Hagnell att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 102, för herr Ingemar Andersson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

Ang. nykterhetsläget efter motbokssystemets upphävande

nr 103, för herr Sven Gustafson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 104, för herr Torsten Andersson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling; och

nr 105, för herr Carl Göran Regnell att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 111, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning.

Ang. nykterhetsläget efter motbokssystemets upphävande

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet STRÄNG, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Kaijser's interpellation angående nykterhetsläget efter motbokssystemets upphävande, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! I en interpellation har herr Kaijser framställt vissa frågor till chefen för socialdepartementet rörande utvecklingen av nykterhetstillståndet efter den 1 oktober 1955 och om samhällets nykterhetspolitiska insatser.

Då interpellationen ingår på den allmänna nykterhetspolitiken har densamma överlämnats till mig för besvarande.

Utvecklingen i avseende på spritkonsumtionen kan i korhet karakteriseras så, att vi efter en kraftig ökning i samband med motbokens slopande kunnat konstatera en stadig och betydande minskning. Under 1958 nådde vi därhän, att spritkonsumtionen per invånare räknat blev lägre än 1954. Detta är helt naturligt till stor del en följd av de skattehöjningar som företogs hösten 1956 och våren 1958, men mycket tyder på att utvecklingen ändå skulle ha gått i den riktningen. Samtidigt har vinförbrukningen ökat. Dock rör det sig här om nå-

got mindre kvantiteter. Totalt sett kan man konstatera en påtaglig nedgång av alkoholförbrukningen och en hyfsning av vanorna. Utvecklingen på detta område är alltså ganska tillfredsställande.

Sannolikt är det främst de skötsamma som ändrat sina vanor. På längre sikt bör detta kunna få betydelse även för missbruket. Antalet av dem som kommer i farozonen kan sålunda väntas minska. När det gäller att bedöma missbrukets omfattning, får vi hålla i minnet, att uppgifterna om antalet anhållanden för fylleri är en mycket otillförlitlig mätare. Även här antyder siffrorna för sista året i stort sett en förbättring, låt vara att denna ännu är rätt blygsam. Alltjämt återstår emellertid en del att göra på detta område, innan förhållandena kan anses tillfredsställande. De samhälleliga insatserna för att komma till rätta med de här föreliggande problemen fortgår i den takt som resurserna medger.

Herr talman! Med det anförda anser jag, att interpellationen har besvarats.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för det svar som han har givit på min interpellation. Det var en lapsus av mig att ställa frågan till socialministern, och jag ber om överseende med den. Det är ju kontrollstyrelsen som, för att citera propositionen av år 1954, bör följa utvecklingen i fråga om försäljningen av alkoholdrycker och nykterhetstillståndets växlingar samt inkomma till Kungl. Maj:tt med de förslag som kan föranledas av utvecklingen, och kontrollstyrelsen lyder under finansdepartementet.

Det må väl ändå vara mig förlåtet att jag vände mig till socialministern. Alkoholfrågan gäller för mig i första hand människor, och samhällets åtgärder borde sålunda, tycker man, snarast vara att betrakta såsom en vård, en vård som framför allt bör vara profylaktisk. Om man alltså i detta fall skulle ställa frågan till socialministern, som har hand

Ang. nykterhetsläget efter motbokssystemets upphävande

om nykterhetsvården och om anstalterna för alkoholmissbrukare, eller om man skulle ställa den till inrikesministern, som svarar för nykterhetsvårdslagstiftningen och under vilken de alkoholmissbrukare som vårdas på mentalsjukhus, lasarett och sanatorier sorterar, må det väl vara hänt. Inom bådas verksamhetsområden är frågan om vård av människor, som av en eller annan anledning behöver vård, väsentliga arbetsuppgifter. Finansministern å andra sidan rör sig mest med kalla pengar. Det kan inte bestridas att det allra först nämnda motivet för kontrollstyrelsens ställning som centralt organ i frågor rörande alkoholförsäljningen enligt den nyss citerade propositionen var hänsynen till statens stora fiskaliska intressen i alkoholhanteringen. Häri ligger måhända något symboliskt. I detta konstaterande ligger i och för sig ingen kritik mot finansministern, vilken efter vad jag hade hoppats liksom sin företrädare skulle ägnat alkoholfrågan all möjlig uppmärksamhet och intresse. Det svar som jag har fått ger dock knappast intryck av att så skulle vara fallet.

Det är nog inte möjligt att säga någonting som är väsentligt nytt i alkoholfrågan. Den har stötts och blötts under årtionden, och det stora material som hade samlats ihop i kommittébetänkandena, i remissvaren och i kammardebatterna när riksdagen 1954 beslöt att slopa motbokssystemet innehåller väl det allra mesta. Och nu liksom då är det väl så, att var och en tolkar föreliggande fakta såsom han önskar tolka dem. Den som av nykterhetskommitténs material drog slutsatsen, att det skulle bli bättre om man tog bort motbokssystemet, han ser bara att han hade rätt. Det har ju gått bra. Redan efter tre och ett halvt år är vi nere i samma spritförbrukning som före den 1 oktober 1955, och följaktligen hade vi rätt, säger man, det är tydligt. Den som kritiskt granskade och som aldrig kände sig övertygad av kommitténs slutsatser, han tycker sig förmärka motsatsen. Han ser bara att omhändertagandena för fylleri i städerna allttjämt är dubbelt så många som före

den 1 oktober 1955, han ser att antalet omhändertagna kvinnor allttjämt ökar och att antalet omhändertagna ungdomar per 1 000 invånare ännu är dubbelt så stort som före 1955 och inte företer någon tendens till minskning. Han ser vidare att man allttjämt har behov av ett ökat antal vårdplatser på alkoholistvårdsanstalter. Jag citerar ur årets statsverksproposition: den 1 oktober 1957 2 013, den 1 april 1958 2 084 och den 1 oktober 1958 2 145 platser, allt enligt socialstyrelsens beräkningar. Han anser sig också ha haft rätt i sin skepsis när det gällde att ta bort motboken.

Inte heller jag kan svära mig fri från en sådan förutfattad mening. Jag har nämligen aldrig släppt tron på att motbokssystemet hade en väsentlig betydelse för begränsning av *missbruket*, och jag skulle aldrig ha vågat vara med om att ta bort det systemet.

I dagens läge är emellertid situationen en annan än den var då. För undvikande av varje missförstånd vill jag därför kraftigt understryka, att det är två helt olika saker att behålla ett motbokssystem som finns och att införa ett som inte finns. Den omständigheten att jag 1954 inte skulle ha velat vara med om att ta bort motbokssystemet betyder inte att jag utan vidare skulle vara beredd att arbeta för införande av ett liknande system nu. Men utvecklingen kan leda därtill att man allvarligt måste söka någon ny väg för att komma till rätta med missbruket.

Låt mig med några ord beröra en del av de förhållanden som vållar bekymmer. De rent siffermässiga uppgifterna har redan antytts. Jag skall inte längre dröja vid dem. Att särskilt siffrorna över antalet fylleriförseelser har ett endast relativt värde, beroende bl. a. på olika praxis vid olika tider och på olika platser, är jag den förste att erkänna, men jag vill ändå bestämt hävda att de har ett visst värde. Inte heller skall jag tala om lägenhetsbråk och andra liknande förhållanden, som blivit en alldeles särskild den nya tidens plåga. Det må bara påpekas att två omständigheter, som alltid har sitt inflytande på den totala alkohol-

Ang. nykterhetsläget efter motbokssystemets upphävande

konsumtionen, inträffade under år 1958. En av dem har statsrådet omnämnt i sitt svar, nämligen höjningen av spritpriserna i februari 1958 med i genomsnitt 3 kronor per liter. Den höjningen, som endast avsåg att bereda statsverket ökade inkomster, medförde — som sådana åtgärder brukar göra — en övergående men inte alldeles obetydlig sänkning av förbrukningen under årets första och början av dess andra kvartal. Den andra var den konjunkturdämpning med viss arbetslöshet som gjorde sig gällande vid slutet av året. Det kan vara skäl att påpeka detta. Den sänkning av konsumtionen under hela året 1958 med 1 procent, som Inga Thorsson talade om för några dagar sedan, berodde till mycket stor del på den minskade konsumtionen under årets två sista månader, och den sänkning på 7 procent, som kunnat registreras under tiden november—februari, har varit just under den tid då sysselsättningssvårigheterna varit som mest utpräglade. Det är ju en välkänd sak att alkoholkonsumtionen följer konjunkturen. Ännu det tredje kvartalet 1958 visade en ökning av 5 procent i fråga om konsumtionen av rena spritdrycker i jämförelse med samma tid förra året. Den av statsrådet som ganska tillfredsställande betecknade utvecklingen kan sålunda enbart bero på konjunkturförhållanden och behöver inte betyda någon gynnsam utveckling ur nykterhets-synpunkt sett på längre sikt.

Det vore väl också egentligen ganska egendomligt, om det inte på något sätt i statistiken skulle märkas att man har mer än 2 500 av de allra svåraste alkoholisterna på nykterhetsvårdsanstalter, att en hel del av dem under svåra perioder kommer in på mentalsjukhus, och att Länkarna bedriver sin verksamhet bland dem som är ute; när inte detta märks mera än det gör, måste det väl vara nya som kommer till.

En mycket observant person med vaket intellekt och med ett mycket stort intresse för allt mänskligt, som spontant berättade om sina bekymmer och sin oro inför utvecklingen, har nedtecknat sina intryck på bl. a. följande sätt: »Den som

har sin bostad i ett hus inrymmande ett systembolag lär sig snart känna igen en särskild människotyp — de svåra alkoholisterna. Som regel medelålders män med ovårdad utseende, orakade, bleka eller rödbrusiga ansikten, så gott som aldrig arbetsklädda. De uppträder ofta gruppvis på tre eller fyra, varav vanligen en eller annan synbart berusad. De hänger i gathörnen och dyker ut från angränsande bakgårdar, där strategien uppenbarligen ordnats så att den minst onyktre utsetts att göra inköpen för hela gruppen. Man ser ofta hur på angränsande tvärgator buteljerna distribueras. Särskilt härjade ansikten tycker man sig igenkänna på morgnarna vid tiden för systembutikens öppnande.

Jag har talat vid en av flickorna bakom disken, som ansåg att just denna kategori av svåra missbrukare breddades och som beklagade särskilt att en kvinnlig kundkrets av samma kategori höll på att hastigt tillväxa.»

Min sagesman säger visserligen att hans intryck inte har något vetenskapligt bevisvärde, utan är att betrakta som en känslomässig reaktion, och att hans omdöme inte kan göra anspråk på auktoritet. Men det allvar som denne vetenskapsman och kulturpersonlighet visat inför förhållandena har gjort stort intryck på mig.

I ett reportage från Södersjukhusets kirurgiska mottagning i slutet av januari i år berättade man i Dagens Nyheter om hur berusade ställde till med besvärligheter och otrevnad för dem som där arbetade och i all synnerhet för dem som där sökte vård. Hur skall man komma till rätta med det? Liknande, om också i mindre skala, är vad jag får se i arbetet på det lasarett där jag har min vardagliga verksamhet; skillnaden gentemot förhållandena före den 1 oktober 1955 synes alltfjämt vara påtaglig, om också en viss minskning inträtt från den tidpunkten då det var som värst.

Man trodde väl i allmänhet att alla spritlangare skulle försvinna när motboken togs bort, och de som var med om det beslutet säger också att langarna inte finns längre. Men vad säger po-

Ang. nykterhetsläget efter motbokssystemets upphävande

lisen? För några dagar sedan hade en del riksdagsmän en träff med ett antal polismän här i staden, och där fick man höra motsatsen. Aldrig har langarna haft sådana gyllene tider som nu, sade dessa poliser. Vid jultiden införde SARA-restaurangerna helt frivilligt en begränsning av utskänkningen till 16 cl de dagar då systembutikerna inte var öppna. Blev det någon effekt av detta? Ja, en viss effekt, säger en polisman. Ingen effekt alls, man gick ju bara direkt till langarna, säger en annan. En langare reste runt i bil till olika systembutiker och laddade upp sitt lager med 600 »halypannor» före helgen, och han levde gott på den försäljningen; det är ett exempel som man säkert känner till. Så enkelt hade langarna det inte förut, sådana kvantiteter kunde de aldrig få ihop, och det beredde dem svårigheter att skrapa ihop till och med tiondelen därav. En tredje polis med 18 års erfarenhet från arbete på fältet — d. v. s. gatorna här i Stockholm — fördömde på det allra skarpaste reformen att ta bort motbokssystemet. Det anförda belyser ju i någon mån uppfattningen bland dem som direkt sysslar med detta arbete, som tar i det med sina händer, för att låna ett uttryck som min partikamrat Gansmoe någon gång använt.

Herr talman! Det är alldeles klart, att för de allra flesta svenska medborgare är det fullkomligt onödigt med spritrestriktioner. De allra flesta förstår att bruka alkohol utan att missbruka den, de allra flesta har också tagit intryck av den propaganda för minskad spritkonsumtion, som bedrivs i vårt land och som intensifierats i samband med och efter motbokssystemets avskaffande. De som är måttlighetsförbrukare har som lojala medborgare också inskränkt sin egen konsumtion för att minska den totala alkoholåtgången och i många fall, det vågar jag bestämt påstå, för att föregå med gott exempel för andra människor och kanske framför allt för sina barn.

Nykterhetskommittén drev en tes, som jag aldrig riktigt har kunnat tro på, nämligen att det inte finns någon tillför-

litligare mätare av nykterhetstillståndet i sin helhet i ett land än totalkonsumtionen av spritdrycker, och som konsekvens därav ansåg man att när det gäller att bekämpa själva alkoholskadorna bör man se till, inte att missbruket försvinner — det kan man inte göra, eftersom det inte finns någon separat metod att bekämpa missbruket — utan att samhället direkt inriktar sig på åtgärder i syfte att minska den totala spritkonsumtionen.

Det ligger helt säkert en viss sanning i det uttryck, som min ärade kammarkamrat herr Sunne brukar använda, att bruket föder missbruket, men det täcker inte hela sanningen. Även om vi kan pressa ner bruket hos måttlighetsbrukarna mycket långt, kommer ett missbruk att finnas kvar. Jag tror visserligen också som finansministern, att detta på längre sikt bör kunna få betydelse även för missbruket, i det att antalet av dem som kommer i farozonen minskar. Men trots detta är det för mig i dagens läge mycket angeläget att finna åtgärder just mot missbruket.

Nykterhetskommittén hade också en annan tes, nämligen att övergångssvårigheterna efter motbokssystemets upphävande dels skulle bli relativt obetydliga, dels skulle komma att få tämligen kort varaktighet. Jag tror att man utan vidare kan erkänna, att båda dessa spådomar visat sig vara alltför optimistiska. Det är klart att man kan tvista om vad som skall menas med »tämligen kort varaktighet». Ännu efter tre och ett halvt år återstår dock mycket, så som jag tolkar siffrorna, innan man är tillbaka vid tillståndet före den 1 oktober 1955, och övergångssvårigheterna har ingalunda varit obetydliga vare sig för samhället eller för individerna. De träffade många individer, och de träffade många individer mycket svårt. Ett inte alldeles obetydligt antal dödsfall har kommit på det beslutets konto — personer som av de individuella restriktionerna, vilka med alla sina ofullkomligheter dock var vida effektivare än systemets vedersakare ville medge, hindrades att tära mer alkohol än de stod ut

Ang. nykterhetsläget efter motbokssystemets upphävande

med, som dukade under när spriten blev fri och de utan lagöverträdelser kunde få så mycket de önskade. Det förloppet såg man inte sällan, särskilt år 1956. Sådana där dödsfall, som inträffar till följd av beslut som fattas i riksdagen, ser man inte på nära håll, och de tränger sig inte på ens sinne därför att man inte kommer i direkt kontakt med dem. Men de finns där ändå, det må vara nog sagt. Nu är de åter sällsyna, och det är obestriddligen ett gynnsamt tecken.

Jag har naturligtvis ingen patentmetod att snabbt nå lysande resultat, men låt mig ändå säga något om det som görs och kan göras.

Den nykterhetspropaganda, som nu bedrivs på ett glädjande intensivt sätt i olika former och i olika organisationers regi, är av den allra största betydelse. Det är en verklig profylaktisk åtgärd; men den räcker inte, och den når inte det svåra missbruket.

Att det också kan vara av stort värde att lämpa över konsumtionen från starksprit till svagare drycker är alldeles säkert, och kanske man kan komma fram ett långt stycke på den vägen. Hittills har man dock inte nått så långt. Det är möjligt att ytterligare åtgärder i det syftet kan påskynda utvecklingen i rätt riktning.

Upprustningen av nykterhetsvården har naturligtvis sin mycket stora betydelse, men att tro att den representerar något av en profylaktisk vård är en i hög grad skrivbordsbetonad konstruktion som saknar verklighetsunderlag. När man läser om hur den nuvarande nykterhetslagstiftningen är avsedd att verka med medborgarna och inte mot dem och hur samhället skall träda hjälpande emellan inför risken av missbruk, då får man intrycket att den som yttrat detta har levat sitt liv bland böckerna och inte bland människorna. Man märker det också särskilt nu, när nykterhetsvårdssakkunniga vill ha flera vårdplatser på slutna avdelningar. Då vittnar det uttalandet om att den som inte bara vill överlämna åt nykterhetsnämnder och

andra socialorgan att *i efterhand* ta om hand alkoholens offer måste väga den ena allmänna restriktionen — motbokssystemet — mot den andra — en ytterligare höjning av spritpriserna — om en mera verklighetsbetonad uppfattning. Ty nykterhetsvården kommer i efterhand; den kan träda i funktion där den inte alls eller knappast behövs — t. ex. vid ett isolerat och rent tillfälligt omhändertagande för fylleri, som ju ändå anmäls till nykterhetsnämnden, om det också inte direkt behöver medföra någon åtgärd — men den kanske inte alls träder i funktion förrän alldeles för sent vid ett missbruk, som påbörjats och utvecklats i tysthet och stillhet, utan att några mera dramatiska händelser dragit uppmärksamheten till detsamma.

Att länkrörelsen bygger på en sund och riktig idé är också obestriddligt; jag tar för givet att det intryck man understundom fått att verksamheten i praktiken inte alltid förmått att nå upp till det goda syftet, bygger på en felsyn från kritiska och illvilliga betraktare.

Det finns dock ingenting som tyder på att vad som hittills är gjort räcker för att komma till rätta med missbruket. Och jag har som sagt den tron — jag erkänner gärna att det är en tro — att även om den totala alkoholkonsumtionen kan bringas ned betydligt — det torde inte vara omöjligt — kommer det alltid att finnas en större eller mindre grupp av missbrukare, som erfordrar åtgärder från samhällets sida. Det gäller vid all behandling, att det är viktigare med profylax än med behandling av redan utbruten sjukdom. Det är viktigare och väsentligare att göra det svårare att komma åt alltför mycket sprit för dem som inte på ett riktigt sätt kan umgås med alkoholen än att bygga dyrbara anstalter för dem som alltför lätt får alltför mycket. Det sistnämnda är liksom att börja i fel ända.

För att söka de vägar som skall användas för att nå detta mål krävs emellertid omfattande studier och såvitt möjligt också en kartläggning av spritens vägar i samhället även i det nuvarande

Ang. nykterhetsläget efter motbokssystemets upphävande

fria läget. Det räcker inte bara med kontrollstyrelsens statistik över alkoholkonsumtionen och fylleriförseelserna, och det räcker inte heller med socialstyrelsens statistik över nykterhetsnämndernas verksamhet och över vården av alkoholmissbrukare. Tyvärr har man frånhänt sig möjligheterna till ett lika ingående studium som man kunde göra när motbokssystemet ännu fanns, sedan man släppt all individuell kontroll över försäljningen. Ett så utförligt och fullständigt material som det man tidigare hade — trots alla de fel och brister som vidlåde också det materialet — kan man inte skaffa sig nu. Herr Onsjös reservation i nykterhetskommittén eller den motion som i samband med beslutet väcktes av bland andra herr Spångberg hade åtminstone i någon mån möjliggjort en kontroll, och även det av nykterhetskommitténs föreslagna registreringssystemet hade kunnat lämna material till studium av individuella inköpsförhållanden under spritförsäljning utan restriktioner. Det kan man inte studera nu. Men därför att studierna är svåra att göra kräver de också längre tid. Jag skulle därför gärna se, herr talman, att en ny utredning i alkoholfrågan sattes i gång. Man har ju god grund att bygga på — den gamla nykterhetskommitténs omfattande undersökningar — men man har också nytt material att bearbeta, allt vad som hänt sedan den tid då den avgav sina betänkanden och framför allt sedan den dag då den nya nykterhetspolitiken omsattes i verkligheten, den 1 oktober 1955. Och det har djupt smärtat mig, att finansministern inte tycks ha något intresse för att fullfölja ett sådant studium. Jag tycker inte att det riktigt räcker att bara sitta med händerna i kors och begrunda situationen. Man skulle vilja se aktiva åtgärder, och jag hoppas att de skall komma så småningom, kanske någon gång när ekonomin inte ger finansministern så mycket att tänka på som nu.

Med det ber jag ännu en gång att få tacka för svaret.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag tyckte mig i interpellantens inlägg finna en kritik mot mitt intresse för nykterhetsvården och för prohibitiva spritlagstiftningsproblem över huvud taget med utgångspunkt från att interpellationssvaret var kort.

Jag vill erinra om att interpellanten sammanfattningsvis ställt två frågor. Han har frågat, om utvecklingen efter motbokssystemets upphävande i oktober 1955 ur nykterhetssynpunkt är tillfredsställande. Jag har svarat att utvecklingen på detta område är ganska tillfredsställande. Han har vidare frågat: Om så inte är fallet, avser statsrådet att vidtaga några åtgärder med anledning härav? Jag har på det svarat, att de samhälleliga insatserna för att komma till rätta med de föreliggande problemen får fortgå i den takt som resurserna medger.

Man kan naturligtvis ha anspråk på att dessa båda svar skulle kunnat utbyggas till längre nykterhetspolitiska utläggningar. Jag tror emellertid att kammaren, som ju innan herr Kaijser blev medlem av denna församling har använt åtskilliga dagar för att debattera dessa frågor, knappast skulle vara mig så särdeles bevågen, om jag använt detta tillfälle till alltför vidlyftiga dialektiska utläggningar.

Jag kan emellertid komplettera interpellationssvaret med att säga, att platsantalet på nykterhetsvårdsanstalterna ändock fördubblats under de senaste tre, fyra åren. Platsbristen har nedgått från 743 till 256. Försäljningen av sprit har nedgått från 6,7 liter per invånare år 1955 till 5,99 under 1958. Det är de siffrorna, som ger mig anledning att konstatera att utvecklingen är ganska tillfredsställande.

Jag vill inskränka mig till att säga detta. Samtidigt måste jag emellertid också tillbakavisa tanken, att omfattningen av ett interpellationssvar har något direkt samband med vederbörande statsråds intresse för och engagemang i en sakfråga. Jag tror att om man är mycket ordrik eller inte, det sammanhänger närmast med konstitutionella karaktärsdrag. Herr

Ang. nykterhetsläget efter motbokssystemets upphävande

Kajser är mycket ordrik, och jag tycker mig kunna vara mer ordknapp. Vi får väl dras med varandra som vi är. Jag är beredd att lyssna på herr Kajser, trots att han är ordrik, och jag gör naturligtvis anspråk på att herr Kajser accepterar mina inlägg, även om de är ordknappa. Jag menar att vi får dras med varandra utan att ifrågasätta den andres ärliga uppsåt.

Herr KAJSER (h):

Herr talman! I anledning av det allra sista skulle jag bara vilja säga, att jag vore mycket glad, om herr statsrådet vore ungefär lika ordrik när det gällde nykterhetsproblem som när det gäller finansiella problem.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Den fråga, som här föreligger, har tilldragit sig en särskild uppmärksamhet inom det län, där jag bor. Uppsala läns landsting har sålunda gjort en framställning i ärendet till landstingsförbundet. Vi har ansett — och det har vi varit eniga om alldeles oavsett partitillhörighet — att det tillstånd, som uppkommit genom den senaste reformen på det här området, inte är gott. Vi konstaterar att de svårigheter, som föreligger, är sådana att det krävs avsevärda åtgärder. Vårt landsting, som inte förfogar över några stora resurser och som har måst höja skatten ganska väsentligt, har på kort tid tredubblat sina anslag till nykterhetsupplysning och nykterhetsvård. Vi har gjort det, därför att vi menar att den situation, som skapats genom motbokens avskaffande, inte var tillfredsställande. Även andra landsting har måst förfara på ungefär samma sätt. På något år har landstingens anslag för dessa ändamål sprungit upp med omkring en halv miljon kronor, och det är stora pengar. Anslagen uppgår nu enligt upplysningar, som jag i dag har inhämtat, till över miljonen. Det bör observeras att landstingen har kommit att få många andra uppgifter som kräver pengar.

Den framställning, som Uppsala läns landsting gjort till landstingsförbundet, syftar till en hela landet omfattande utredning och en därpå grundad framställning till statsmakterna. Vi menar nämligen att det tillstånd, som skapats genom statsmakternas beslut, bör föranleda ytterligare åtgärder just från statsmakternas sida. Därmed har jag inte sagt att landstingen bör undandraga sig att bära sin del.

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! Eftersom den ärade interpellanten apostroferade mig i sitt anförande och sade, att jag hade yttrat att bruket föder missbruket, vill jag bekräfta att detta är min uppfattning.

Interpellanten hade vissa sympatier för att införa ett nytt motbokssystem. För min del skulle jag bestämt vilja varna för något sådant. Jag har under motbokssystemets tid fem år suttit som nykterhetsnämndsordförande, och under den tiden fick jag klart för mig att man inte kunde hindra någon från att få sprit, som ville ha det. Det fanns så många tjänstvilliga motboksinnehavare, som var beredda att överlåta sin motbokssprit eller låna ut sin motbok. Motbokssystemet medförde så många lagbrott att man måste finna det vara fullkomligt verkningsslöst. Jag har inte den uppfattningen att det hindrade missbruk, vilket interpellanten gav uttryck åt.

Till finansministerns försvar vill jag säga, att jag har inte märkt att han skulle sakna intresse för den här frågan eller vara obenägen att ge anslag till förebyggande åtgärder och stödja nykterhetsvården. Genom att föreslå sådana anslag har han på sitt sätt hjälpt dem som vill främja nykterheten.

Jag och många med mig anser nog de förebyggande åtgärderna, t. ex. att man fostrar ungdomen till nykterhet, vara det kanske allra viktigaste. Men det har i år, även om vi inte har fått höjda anslag till nykterhetsverksamheten i allmänhet, dock i statsverkspropositionen upptagits ett något förhöjt anslag

Om viss utredning angående anordnande av en laxtrappa i Kalix älv

till alkoholistanstalterna, vilket vi nykterhetsvänner är tacksamma för, och jag tror att alla som har intresse för nykterhetsvården gör sitt bästa för att utnyttja detta anslag på bästa sätt. Det är väl i alla fall så, som det har sagts här och som även har bekräftats av interpellanten, att vi har nått fram till en vändpunkt i fråga om spritförbrukningen. Vi har brutit in till synes obeveklig utveckling mot högre konsumtion. Vi har redan pressat konsumtionen en aning under startläget för nykterhetsreformen. Det är sant att det pris som vi har fått betala för detta är en omfördelning av konsumtionen, och om jag har uppfattat interpellanten rätt, skulle man kunna uttrycka saken så att reformen har gjort de skötsamma nyktrare och de misskötsamma onyktrare.

Man har i det här sammanhanget — och jag vänder mig då också till herr Kaijser — anledning hoppas, att alla, även de som är vad man brukar kalla måttliga alkoholkonsumenter — jag vet inte om jag får räkna herr Kaijser dit — vill göra vissa offer för att inte andra skall bli alkoholist, t. ex. genom att acceptera en högre prisnivå på spriten. Det har ju konstaterats att den prishöjning som skett i någon mån har bidragit till att minska konsumtionen, åtminstone bland de skötsamma. Den senaste prishöjningen anser jag vara vad man skulle kunna kalla en nollställning. På grund av inflationen har priset egentligen inte blivit högre än förut, och därför kanske det nu kunde vara på tiden att man företog en ny prishöjning, så att alkoholen blev mindre lättillgänglig för alkoholisterna. För dessa spelar väl just priset en ganska betydande roll. Kan vi, som sagt, hjälpas åt på det sättet, så tror jag att det skulle betyda en ganska stor vinst ur nykterhetssynpunkt.

Ja, herr talman, jag har bara velat med dessa ord ange min syn på den här frågan med anledning av den interpellation som herr Kaijser har framställt.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Med anledning av vad herr Sunne sade skulle jag bara vilja

säga att jag hoppas och tror att vändpunkten är nådd, men den minskning i spritkonsumtionen som ägde rum 1958 betingades av vissa speciella omständigheter. Dels företogs en prishöjning i början av året, dels hade vi en försämrad konjunktur i slutet av året. Det finns här alltså två olika moment, som inte direkt har med nykterhetsförhållandena att göra, som minskar konsumtionen. Man skall därför inte dra alltför tvärsäkra slutsatser av vad som inträffat. Jag vill än en gång säga, att jag hoppas och tror att vi har nått en vändpunkt, men jag anser att man inte kan bevisa detta.

Vad sedan gäller frågan om en höjning av spritpriserna, så vill jag erinra om att det år 1956 företogs en höjning med i genomsnitt — om jag inte minns fel — 5 kronor per liter, en höjning som var direkt nykterhetspolitiskt betingad. Den höjning som gjordes i början av 1958 var väl mera finanspolitiskt betingad.

Jag vågar inte säga på rak arm, vad det kan innebära att höja spritpriserna ytterligare. Det förefaller mig inte alls otänkbart att en prishöjning kan vara en lämplig åtgärd, men vad jag skulle vilja ha är en utredning, som skulle kunna hjälpa oss att finna en väg att nå ett bättre förhållande vad beträffar missbrukarna. Jag anser nämligen inte att man utan vidare, utan en närmare undersökning, nu kan säga vilken väg som är riktigast att gå.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om viss utredning angående anordnande av en laxtrappa i Kalix älv

Ordet lämnades till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet NETZÉN, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Gryms interpellation om viss utredning angående anordnande av en laxtrappa i Kalix älv, och nu yttrade:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Grym frågat mig

Om viss utredning angående anordnande av en laxtrappa i Kalix älv

1) om fiskeristyrelsen verkställt nödig utredning rörande inrättande av laxtrappa i Jokkfallet i Kalix älv,

2) om så är fallet, när riksdagen kan förvänta Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Genom beslut den 10 juni 1949 uppdrog Kungl. Maj:t åt fiskeristyrelsen att verkställa den av samma års riksdag begärda utredningen om ifrågakvarande laxtrappa. Detta uppdrag visade sig kräva vissa specialundersökningar och en del överläggningar med påföljd, att fiskeristyrelsen icke förrän i början av år 1953 kunde framlägga något bearbetat förslag i ämnet. Förslaget remitterades i sedvanlig ordning till olika instanser, däribland vandringsfiskutredningen. På grund av att sistnämnda utredning — efter medgivande av dåvarande statsrådet Hjalmar Nilson — lät utföra en fiskeribiologisk fältundersökning i ärendet och denna på grund av ogynnsamma vattenståndsförhållanden drog ut på tiden, förelåg utredningens utlåtande först i slutet av år 1956. Sedan därefter ytterligare ett par utlåtanden avgivits, anbefalldes slutligen fiskeristyrelsen i oktober 1957 att inkomma med förnyat yttrande i ärendet. Så skedde i maj 1958. I yttrandet redovisades bl. a. viss ytterligare utredning, som styrelsen gjort.

Såsom framgår av vad jag nu sagt torde frågan om anordnande av en laxtrappa vid Jokkfallet i och för sig vara tillräckligt utredd. Svaret på interpellantens första fråga blir alltså jakande.

Vad angår den andra frågan ligger saken till på följande sätt. Såsom torde vara bekant har Kungl. Maj:t lämnat vattenfallsstyrelsen tillstånd till kraftstationsbyggen vid Porsi och Messaure. Därvid stadgades som villkor, att nämnda styrelse skulle ställa tillhoppa en miljon kronor till förfogande för utredning och försöksverksamhet samt därav föranledda åtgärder för att motverka skada på kust- och havsfiske efter lax och havslaxöring. Sedan dessa medel numera inbetalats, har Kungl. Maj:t uppdragit åt fiskeristyrelsen att efter samråd med bl. a. vandringsfiskutredningen uppgöra

förslag till disposition av medlen. Det har ansetts, att frågan om att inrätta en laxtrappa vid Jokkfallet är av den arten, att den lämpligen bör bedömas i det större sammanhang som fiskeristyrelsens sistnämnda uppdrag innebär. I överensstämmelse härmed har genom beslut av Kungl. Maj:t den 21 november 1958 samtliga handlingar i ärendet rörande laxtrappan överlämnats till fiskeristyrelsen för att vara tillgängliga vid detta uppdrags fullföljande. Läget är sålunda för närvarande det, att resultatet av nyssnämnda dispositionsförslag från fiskeristyrelsen torde böra avvaktas, innan slutlig ställning till laxtrappans inrättande kan tagas.

Med det anförda anser jag mig ha besvarat herr Gryms interpellation.

Herr GRYM (s):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för det svar som jag fått på min interpellation. Statsrådets svar ger mig inte alls anledning att stå här i talarstolen mer än en helt kort stund. Av svaret på min första fråga framgår ju med all önskvärd tydlighet, att frågan om inrättande av en laxtrappa vid Jokkfallet i Kalix älv i och för sig är tillräckligt utredd. Sedan jag framställt min interpellation blev jag från fullt vederhäftigt håll upplyst om, dels att utredningen varit synnerligen omständlig och kan uppskattas ha kostat, försiktigt räknat, ungefär 40 000 kronor, dels att projektets förverkligande enligt ett av en sakkunnig person upprättat förslag inte skulle kosta några avskräckande summor. Sedd ur kostnadssynpunkt är denna fråga sålunda en bagatell. Jag har heller ingenting emot att ärendet bedömes i ett större sammanhang i enlighet med vad statsrådet förklarade i sitt svar på min andra fråga.

För min del har jag alltid ansett, att riksdagen är en utmärkt bra skola — för vem som helst, skulle jag vilja tillägga. Här får man lära sig bland annat att köra sakta i backarna. Här får man

Om viss utredning angående anordnande av en laxtrappa i Kalix älv

också lära sig tålmodets konst. Såvitt jag kan förstå kan förespråkarna för inrättandet av en laxtrappa i Jokkfallet i Kalix älv inte heller beskyllas för att ha velat jakta ihjäl utredarna i detta ärende. Alla utredare har haft god tid på sig att arbeta i lugn och ro. Tio år är dock en relativt lång period, när det är fråga om att lösa ett så pass enkelt problem som detta i verkligheten är.

Idén att hjälpa fisken förbi fallen, t. ex. Jokkfallet, genom att anordna laxtrappa framfördes såvitt jag känner till första gången år 1824, d. v. s. för 135 år sedan. Ända sedan dess har tanken härpå gång efter annan väckts till liv, framför allt av befolkningen uppströms fallet. Nu är vi alltså där vi är. Man får verkligen hoppas, att slutligt ställningsstagande till frågan om laxtrappans anordnande vid Jokkfallet i Kalix älv kan ske, innan en ny 135-årsperiod gått till ända, inte enbart med tanke på befolkningen i bygden utan även för att vederbörande myndigheters anseende inte i onödan skall bli alltför skamfilat.

Herr statsrådet NETZÉN:

Herr talman! Jag känner mig inte uppfordrad att svara för underlåtenhetssynderna ända från 1824. På mig kommer kanske en del av ansvaret för ungefär tre, fyra månader. Jag vill nog ändå med tanke på alla de instanser som tagit god tid på sig i rättvisans namn framhålla följande. När man år 1824 konstaterade, att man genom att anordna laxtrappor av traditionell modell kunde få laxen att ta sig förbi fabriksbyggnader, som anlagts i vattendrag, så löste man därmed inte frågan för alla vattendrag, utan man fick nöja sig med en generell anvisning. I alla länder har det visat sig, att där vattenöverbyggnader varit ofrånkomliga, har man fått pröva frågan beträffande varje vattendrag och fallområde i sitt särskilda sammanhang. Det förklarar väl inte allt i fråga om dröjsmålet men en liten del.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 81, angående anslagsbehovet för budgetåret 1959/60 till sjöbefälsskolorna, m. m.; och

nr 87, angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. för budgetåret 1959/60.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 4—10, sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtanden nr 2 och 3, statsutskottets utlåtanden nr 43 och 44, bevillningsutskottets betänkanden nr 3, 15 och 18, bankoutskottets utlåtanden nr 6—8, första lagutskottets utlåtande nr 10 samt tredje lagutskottets utlåtanden nr 5 och 7—9.

På framställning av herr talmannen beslöts att konstitutionsutskottets utlåtande nr 10 skulle på föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras näst efter bevillningsutskottets betänkande nr 3.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 44, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 67, med förslag till förordning om särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.;

nr 84, rörande statsbidragsgivningen till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp;

nr 85, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 4 mars 1955 (nr 110) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m.;

nr 88, angående anslag för budgetåret 1959/60 till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.;

nr 89, angående inrättande av en lärarhögskola i södra Sverige; och

nr 90, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges medlemskap i Mellanstatliga rådgivande sjöfartsorganisationen (IMCO);

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckta motioner angående utredning rörande vissa behörighetsfrågor vid kommunal verksamhet i form av aktiebolag, ekonomiska föreningar, stiftelser och handelsbolag;

nr 12, i anledning av väckta motioner angående ogiltigförklaring av valförrättning på grund av oriktig sigillering; samt

nr 13, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för poströstning vid politiska och kommunala val;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m.;

nr 14, i anledning av väckta motioner angående nordiskt samarbete på straffverkställighetens område;

nr 15, i anledning av väckt motion om översyn av 25 kap. strafflagen om ämbetsbrott; samt

nr 16, i anledning av väckta motioner om utredning rörande prästs skyldighet att viga frånskild;

andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän tjänstepliktslag, m. m., dels ock i ämnet väckt motion;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställningar om anslag till kapitalinvesteringar, såvitt avser jordbruksärenden;

nr 9, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till förädling av medicinalväxter, m. m.;

nr 10, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställningar rörande anslag för budgetåret 1959/60 till Statens växtskyddsanstalt: Avlöningar och Omkostnader ävensom till Bekämpande av växtsjukdomar jämte i anslutning härtill väckta motioner, dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande bekämpandet av växtsjukdomar m. m.;

nr 11, i anledning av väckta motioner angående anslag till bidrag till plantskolekontroll;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1959/60 till avlöningar, omkostnader och byggnadskostnader vid statens skogsskolor ävensom till förberedande skogskurser jämte i ärendena väckta motioner, m. m.;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.; samt

nr 16, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckt motion om dubbla åldersgränser för barns bevisande av offentlig filmföreställning, m. m.; samt

nr 9, i anledning av väckta motioner angående enhetliga trafikförsäkringspremier och bensinpriser.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 400, av herr *Sveningsson* och fru *Gärde Widemar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Ko-

nungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.;

nr 401, av herr *Alexanderson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge m. m.;

nr 402, av herr *Lindblom*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.;

nr 403, av herr *Mattsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.;

nr 404, av herr *Hansson, Gustaf Henry*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.; samt

nr 405, av herr *Hansson, Gustaf Henry*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.56.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 18 mars

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 110, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin. m. m.

Ang. åtgärder för att trygga driften vid Skandiaverken

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet NILSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Öhmans interpellation angående åtgärder för att trygga driften vid Skandiaverken, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Öhman har frågat, om regeringen överväger några åtgärder för att trygga Skandiaverkens i Lysekil fortsatta drift.

Skandiaverken etablerades år 1903 och förvärvades 1945 av Bergbolagen, som 1956 sålde företaget till Uddevallavarvet. Anläggningarna omfattar gjuteri, plåt- och svetsningsverkstad, motorverkstad, samt slip för fartygsreparationer. F. n. tillverkas bl. a. 2-takts- och 4-taktsmotorer. Vid fullt kapacitetsutnyttjande kan företaget vid nuvarande produktionsinriktning sysselsätta drygt 300 arbetare och ett 50-tal tjänstemän. Mot slutet av 1958 utgjorde arbetsstyrkan ca 250 man.

De sysselsättningssvårigheter, som inträdde vid Skandiaverken under efter sommaren 1958, orsakades av minskade order framför allt i fråga om vissa motorer. Följden har blivit driftinskränkningar först såsom korttidsarbete för en del av arbetsstyrkan och sedermera som permitteringar. Sålunda varslades i december månad förra året om att 107 ar-

betare skulle permitteras i början av 1959 såvida orderläget inte förbättrades. På kontorssidan har ett 30-tal tjänstemän sagts upp med en uppsägningstid av 1—6 månader.

Arbetsmarknadsstyrelsen har sedan oktober varit verksam för att skaffa företaget sysselsättningsobjekt. Genom arbetsmarknadsstyrelsen tillfördes företaget före jul en del brådskande arbeten, varigenom arbetstillgången tillfälligt förbättrades. På anmodan av arbetsmarknadsstyrelsen har under innevarande år sjöfartsstyrelsen beställt en och marinförvaltningen tre motorer för tillsammans ca 580 000 kronor. Fiskeristyrelsen kommer att utlägga beställning på en motor för ca 130 000 kronor. Vidare har fortifikationsförvaltningen anmodats beställa järn- och stålarbeten till vissa beredskapsarbeten för ca 215 000 kronor. Andra objekt undersökes och företaget kommer under hand att tillföras ytterligare beställningar. Vissa objekt måste dock bearbetas tekniskt, innan de är färdiga för beställning. Det sammanlagda beställningsvärdet på de nämnda arbetena uppgår till 925 000 kronor, vilket enligt företaget motsvarar drygt 30 000 arbetstimmar — eller arbete åt 60 man under tre månader.

Genom dessa åtgärder har det varslade avskedandet av 107 arbetare kunnat begränsas till att omfatta 56 man. Ytterligare permitteringar befaras inte i nuvarande läge och återstående arbetsstyrka, ca 190 man, arbetar full tid. Av de 56 som avskedats har 34 fått arbete i öppna marknaden bl. a. vid Uddevallavarvet. För de återstående finns f. n. arbete vid beredskapsarbeten i hemorten eller dess närhet. Även möjligheter till yrkesutbildning vid arbetslöshetskurser finns i orten.

De statliga åtgärderna har syftat till att lätta de dagsaktuella sysselsättningsproblemen vid företaget. För att på längre sikt förbättra läget vid verkstaden

Ang. ågärder för att trygga driften vid Skandiaverken

undersöker företaget bl. a. möjligheterna att på licens få tillverka utländska dieselmotorer av olika storlekar.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret. Då detta var helt igenom positivt och redan vidtagna åtgärder har börjat verka, har jag för dagen ingen kommentar.

Herr DAHL (s):

Herr talman! Det vore kanske inte mycket att tillägga efter den redogörelse, som herr statsrådet givit beträffande förhållandena i Lysekil och efter den tillfredsställelse med svaret, som herr Öhman uttalat. Men jag tycker i alla fall att man, då folk annars så många gånger kritiserar och anmärker, vid detta tillfälle bör uttala sin tillfredsställelse över vad som har gjorts från arbetsmarknadsstyrelsens och länsarbetsnämndens sida.

Det är självklart att hotet, att Lysekils livsindustri — om jag får använda det ordet — skulle läggas ned, har framkallat djup oro och att man lokalt satt till alla klutar för att avvärja katastrofhotet och för att skaffa nya försörjningsmöjligheter, om det inte skulle kunna gå att ändra på de varslade permitteringarna o. s. v. Vederbörande fackorganisation i staden har sammankallat dem, som har intresse av saken, för att diskutera frågan, och vi från vårt håll har haft överläggningar med kommunalmännen och därvid tittat inte bara på Skandiaverken utan också på andra verksamhetsgrenar, som har med Lysekils försörjningsmöjligheter att göra.

Jag vill vid detta tillfälle bara vittna om, att arbetsmarknadsorganen verkligen gjort krafttag för att avvärja hotet och för att bereda sysselsättningsmöjligheter för dem det gäller vid Skandiaverken. Jag tycker, att dessa insatser är värda att framhållas och att man bör ge vederbörande en eloge för det intresse, som de visat, och för de initiativ, som i olika avseenden har tagits.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 44, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; samt

nr 67, med förslag till förordning om särskilda investeringsfonder för förloerade inventarier och lagertillgångar, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 84, rörande statsbidragsgivningen till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 85, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 4 mars 1955 (nr 110) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 88, angående anslag för budgetåret 1959/60 till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.;

nr 89, angående inrättande av en lärarhögskola i södra Sverige; och

nr 90, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende eklelesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet motionen nr 400, av herr *Svenningsson* och fru *Gärde Widemar*.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 401, av herr *Alexanderson m. fl.*,

nr 402, av herr *Lindblom*,

Om anskaffande av sakmaterial i utskotten

nr 403, av herr *Mattsson*,
nr 404, av herr *Hansson, Gustaf Henry*, och
nr 405, av herr *Hansson, Gustaf Henry*.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 1, konstitutionsutskottets utlåtanden nr 11—13, första lagutskottets utlåtanden nr 12 och 14—16, andra lagutskottets utlåtande nr 8, jordbruksutskottets utlåtanden nr 1, 8—11, 14 och 15 samt memorial nr 16 ävensom allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 8 och 9.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion angående remitteringen till utskott av lagstiftningsfrågor, som upptages av riksdagens revisorer;

nr 5, i anledning av väckta motioner angående ändrad sista dag för val av justitie- och militieombudsmän;

nr 6, i anledning av väckt motion om nya former för riksdagens högtidliga öppnande; och

nr 7, i anledning av väckt motion om sådan ändring i riksdagsordningen att lottnings undvikes.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om anskaffande av sakmaterial i utskotten

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner angående anskaffande av sakmaterial i utskotten.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 47 i första kammaren av herr *Hanson, Per-Olof*, och nr 62 i andra kammaren av herr *Ståhl* hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utarbetande, förslagsvis genom författningsutredningen, av förslag till bestämmelser i syfte att skapa garantier för att — inom de gränser som uppdro-

ges av hänsyn till utskottsarbetets allmänna arbetsvillkor — allt för utskotts ställningstagande väsentligt sakmaterial måtte ställas till ledamöternas förfogande, även i de fall där framställning om anskaffande av sådant material skedde av minoritet inom utskott.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 47 och II: 62 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits av, utom annan, herrar *Sveningsson, Lundström, Källqvist, Hammar* och *Hamrin*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 47 och II: 62 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning på lämpligt sätt av det i motionerna aktualiserade spørsmålet och framläggande av det förslag till riksdagen, vartill utredningen kunde föranleda.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Det framhålles i den motion, som vi här behandlar, att några hinder i regel icke reses inom riksdagens utskott, när en enskild ledamot begär att via sekretariatet eller på annat sätt få fram sakmaterial, som han eller hon önskar få del av. Men om detta än är regel, går dock motionen tillbaka på en verklig händelse, som visar att fall *kan* inträffa och *har* inträffat, då majoriteten förvägrar en inte så liten minoritet rätt att söka få fram betydelsefulla fakta för att bedöma ett aktuellt ärende.

Detta hindrar inte konstitutionsutskottets majoritet att nu säga, att något behov av sådana bestämmelser, som åsyftas i motionen, inte synes föreligga. Man kan ju kanske tycka, att det är naturligt att denna ståndpunkt intas av i stort sett samma utskottsmajoritet, som i fjol vägrade minoriteten att hos JO hemställa om vissa upplysningar. Det var ju just den händelsen, som gav upphov till motionen. Jag kan emellertid försäkra, att om konstitutionsutskottet nu

Om anskaffande av sakmaterial i utskotten

hade tillstyrkt en uppmjukning av nuvarande bestämmelser, så skulle åtminstone jag inte ha tolkat det som ett slags sent uppvaknande eller ett återtag från den tidigare ståndpunkten. Tvärtom skulle jag ha funnit det ganska naturligt, och det av bl. a. följande skäl.

I den pressdebatt, som förekom kring den nyssnämnda frågan i fjol, var meningarna liksom här i riksdagen delade i själva sakfrågan. Men även de tidningar, som inte ansåg att finansdepartementets telefonpåringning hos JO var särskilt anmärkningsvärd, gjorde överlag det konstaterandet, att konstitutionsutskottet borde ha tillåtit majoriteten att få begära JO:s inkallande. Jag kan faktiskt inte erinra mig någon mer betydande tidning, som inte i denna mer formella fråga fann utskottets ståndpunkt oklok.

Detta visar mycket tydligt, att den opinierhet, som konstitutionsutskottets majoritet visade minoriteten, den gången inte hade något gensvar i den allmänna opinionens uppfattning om minoritetens rättigheter i ett demokratiskt samhälle.

Bland de skäl, som utskottet nu anfört för sitt avstyrkande, märks också det att det skulle vara svårt att utforma rimliga regler för en sådan rätt för minoriteten, som motionen yrkar på. Minoriteten kunde ju rent av genom att ideligen påkalla nya utredningar alldeles förhålla avgörandet i en fråga, menar tydligen utskottet.

För min del finner jag detta uttalande stridande mot utskottets tidigare tillkännagivna uppfattning, att minoriteten praktiskt taget alltid får sina utredningsönskemål tillgodosedda, till och med i en sådan omfattning att den i motionen begärda bestämmelsen skulle vara onödig. Skulle så vara fallet, att minoriteten inte förvägras sakmaterial, skulle det väl inte heller föreligga någon väsentlig risk för okynnesframställningar om nya utredningar med åtföljande förhållningar av ärenden. Jag tror, vilket ju också påpekas i reservationen, att de gånger som minoriteten förvägras en önskad utredning, är mycket sällsynta, men det kan dock ske någon gång, och

då det sker, gäller det ju av naturliga skäl viktiga eller mycket kontroversiella frågor. Då är det alltså verkligt betydelsefullt ur den ena eller andra partens synpunkt, att man får del av önskat material och då bör minoriteten ha en viss laga rätt att få ett krav på utredning tillgodosett.

Att utforma rimliga regler härför borde inte bjuda på några större svårigheter. I det kommunala livet är minoriteten tillförsäkrad vissa rättigheter genom s. k. minoritetsbordläggning, som förekommer i beslutande församlingar. Rätten till minoritetsbordläggning är inskränkt till en gång i varje fråga för att förhindra upprepade bordläggningar och alltså en orimlig försening av ett ärende. Jag tror att även om minoriteten i utskott — det fall som vi här har till behandling — tillförsäkras en viss rätt, så kan samtidigt en sådan begränsning införas, att man inte behöver riskera de okynnesframställningar, som utskottsminoriteten tycks vara rädd för.

Här kan också erinras om att minoriteten i aktiebolag i lag har tillförsäkrats vissa rättigheter. Även där har man lyckats utforma tillfredsställande regler. Jag tror därför inte, herr talman, att det skulle vara speciellt svårt att även klara det fall som det här är fråga om, nämligen minoritetens rätt i ett utskott.

Ett annat skäl som utskottet åberopar är att »grannliga situationer» kan förekomma. Tydligt menar utskottet, att grannlagenheten är fullt tillgodosedd om i ett tjugomannautskott elva röster står på den ena sidan och nio på den andra sidan. Då skulle det vara majoriteten som representerar den rätta känslan för vad som är grannliga. Nog är jag anhängare av demokratien och dess arbetssystem, men inte vill jag gå så långt att jag anser att majoriteten är avgörande för vad som är grannliga och god ton eller inte. Det argument, som utskottet här åberopar, kan inte andragas som materiell bevisning för riktigheten av dess ståndpunkt.

Reservanterna i utskottet har ansett det vara ett önskemål att utskottens ledamöter alltid får ett fullgott material

Om anskaffande av sakmaterial i utskotten

att arbeta med, när de skall bedöma ett ärende. Även minoriteten i ett utskott bör tillförsäkras sådana rättigheter. Vi är därför av den uppfattningen, att riksdagen borde bifalla den motion, som här föreligger, och som går ut på att t. ex. genom författningsutredningen begära att frågan utredes.

Jag ber därför, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den av herr Sveningsson m. fl. till utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr **ELMGREN** (s):

Herr talman! Herr Lundström försäkrade, att han inte skulle betraktat ett tillstyrkande av motionen som ett »återgång» från konstitutionsutskottets sida. Det är ju vänligt sagt, men jag vill försäkra herr Lundström att det icke finns någon tanke bland dem som utformat majoritetens ståndpunkt att komma med något annat utlåtande än det här föreliggande, alldeles oavsett det konkreta fall herr Lundström har pekat på. Herr Lundström har nämnt ett fall, som man naturligtvis kan diskutera, men det är ju en ganska märkvärdig brådska när man efter ett enda fall skyndar sig fram för att begära regler, som enligt utskottets uppfattning icke är behövliga.

Jag skall be att få påpeka för kammarens ledamöter att det svenska utskottssystemet, såvitt jag kan bedöma, är väsentligt överlägset de utländska systemen då det gäller att verkligen få fram objektivt sakmaterial. Om jag får kalla det system som tillämpas i många länder för det kontinentala systemet, kan jag nämna att det innebär att uppläggnings- och behandlings- vid en utskottsbehandling redan från början blir föremål för ett politiskt bedömande. Det tillsätts en politiker, som kallas rapportör, och denne plockar fram det material som behövs för sakbehandlingen. I Sverige har vi ett helt annat system. Här väljer vi kanslipersonal som inte är beroende vare sig av den ena eller den andra meningsriktningen i ett utskott. Det är denna personal, som objektivt skaffar fram det sakmaterial som behövs.

Jag tycker att det system vi har här i Sverige är så värdefullt, att vi bör slå vakt om det. Det behövs sannerligen inga regler för att tillförsäkra en minoritet sakmaterial. Det sakmaterial man begär, det får man som regel inom utskotten.

Herr Lundström drog upp några paralleller. Låt mig ta upp en annan parallell i fråga om minoritetens rätt. Jag kan nämna, att om en minoritet i en kollegial domstol önskar höra ett vittne får minoriteten inte göra det. Det blir beroende av ett majoritetsbeslut. Man kan naturligtvis också nämna andra exempel, som visar andra regler för hur en minoritet behandlas. Jag anser inte att det finns några befogade skäl för påståendet, att det svenska utskottsväsendet i detta avseende inte fungerar klanderfritt.

Reservationen innehåller också ett medgivande. Det sägs nämligen i reservationen, »att det i varje fall teoretiskt låter sig antaga att en uttrycklig rättighet för en minoritet att mot utskottets majoritet införskaffa upplysningar skulle kunna brukas på ett sätt som inte låter sig förena med ett ändamålsenligt utskottsarbete».

Jag befarar, herr talman, att det inte bara i teorien utan även i praktiken skulle kunna inträffa, att minoriteten försöker försena utskottsarbetet genom att ideligen begära inskaffande av material.

Jag finner således, herr talman, inga skäl tala för bifall till denna motion, utan jag hemställer att kammaren måtte bifalla utskottets avslagsyrkande.

Herr **LUNDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Det är vanligt, säger utskottets ärade ordförande, att en minoritet får det material den begär. Han tillägger för säkerhets skull »som regel». Jag är den förste att erkänna att detta är riktigt, och det står även i reservationen, ty reservanterna instämmer till viss del i utskottets uttalande. Därom råder alltså icke några delade meningar.

Om anskaffande av sakmaterial i utskotten

Däremot anser vi, att även om det svenska systemet har vissa fördelar i jämförelse med utländska system, är det väl ingenting som säger att vi inte snabbt bör försöka undanröja de missförhållanden som ändå vid något tillfälle kan blottas. Ett sådant fall har alldeles nyligen inträffat. Jag har visserligen inte forskat i hävderna för att se efter hur många gånger tidigare något liknande har skett. Det kanske inte är möjligt att få fram uppgifter om den saken på något papper, eftersom det inte har gjorts reservationer varje gång, men det torde vara ostridigt att sådana saker någon gång då och då har skett. Och det har då, som jag nämnde i mitt första anförande, varit tillfällen när det gällt viktiga frågor eller frågor där det förelegat mycket bestämda, mot varandra stridande uppfattningar. Det är ju i sådana fall av verklig betydelse att man icke hindrar en minoritet att få sin rätt.

I reservationen har det medgivandet gjorts, att man teoretiskt kan tänka sig vissa olägenheter av den begärda rättigheten. Vi menar dock att sådana fall bör kunna neutraliseras genom att de nya bestämmelserna ges en sådan utformning att de förhindrar att okynnesbegäran om utredningar reses. Jag tror inte det skulle möta några som helst svårigheter att utforma sådana regler.

Skulle det inte vara synnerligen angenämt om vi kunde förhindra ett uppreparande av fjolårets händelse, då man var tvungen att gå till bedömningen av det då aktuella fallet utan att ha fått fram det material man behövde. Man fick alltså grunda sitt ställningstagande på andrahandsuppgifter. Det är bara ett förhindrande av en sådan sak, som vi reservanter vill försöka nå.

Herr **ELMGREN** (s):

Herr talman! Herr Lundström sade, att man inte hade fått någon möjlighet att skaffa fram sakmaterial i den bestämda punkt han talar om. Det var fråga om att inkalla justitieombudsman-

nen, och kammarens ledamöter torde erinra sig, att när förslaget väcktes, så beslutade utskottet inkalla honom. Men sedan kom en framställning om att man återigen skulle inkalla honom. I ett sådant särfall får man väga synpunkterna mot varandra. Det är fullständigt oriktigt att av en sådan isolerad företeelse vilja dra sådana slutsatser som att man borde skriva regler för detta, när det bevisligen är så i de svenska utskotten, att varje rimlig begäran, som kommer från en minoritet, försöker också utskottsmajoriteten att tillmötesgå. Om det t. ex. väckes ett bordlägningsyrkande, är det väl regel att man försöker i gör-ligaste mån tillmötesgå detta yrkande.

Man bör inte här försöka inbilla den svenska allmänheten, att det bedrivs något slags förtryck från majoritetens sida gentemot minoriteten inom riksdagens utskott.

Herr **LUNDSTRÖM** (fp):

Nej, jag vill inte inbilla folk att det bedrivs något förtryck! Men jag har velat understryka att det kan inträffa viktiga fall, då det vore önskvärt med någon större frihet för minoriteten än för närvarande att få in visst material.

Vi skall väl inte diskutera den snö som föll i fjol. Jag vill dock tillrättalägga en uppgift, som utskottets ordförande nyss nämnde. JO inkallades visserligen en gång, men det gällde inte speciellt det fall, som vi hade under behandling när utskottet vägrade inkalla honom. Man kan säga att det gällde en del av samma fråga, men i det här speciella fallet hade det efteråt kommit fram förhållanden som gjorde, att det hade varit önskvärt med ett nytt inkallande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sveningsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationer;

Om tidsbegränsning av anförandena i riksdagens kamrar

och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om tidsbegränsning av anförandena i riksdagens kamrar

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner angående tidsbegränsning av anförandena i riksdagens kamrar.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 70 i första kammaren av herr *Eskilsson* och nr 95 i andra kammaren av herr *Braconier m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att författningsutredningen måtte få i uppdrag att utreda frågan om tidsbegränsning av anförandena i kamrarna.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motionerna I: 70 och II: 95 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade anförts, utom av andra, av herrar *Sveningsson*, *Magnusson* i Tumhult och *Braconier*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen med bifall till motionerna I: 70 och II: 95 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om, att författningsutredningen måtte få i uppdrag att låta utreda frågan om tidsbegränsning av anförandena i kamrarna.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! I en motion, väckt i andra kammaren av herr *Braconier m. fl.* och i första kammaren av herr *Eskilsson*, har föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att författningsutredningen måtte få i uppdrag att utreda frågan om tidsbegränsning av anförandena vid långt utdragna debatter i riksdagens kamrar.

När jag vid behandlingen av denna motion har anslutit mig till den vid ut-

skottsutlåtandet fogade reservationen, har det skett med den uppfattningen, att en möjlighet till begränsning av långt utdragna debatter mera är en angelägenhet för andra kammaren än för första kammaren. Det är säkert på grundval av erfarenheterna från andra kammaren, som denna motion har tillkommit och denna fråga också tidigare blivit aktualiserad vid olika tillfällen. Här i första kammaren är, kan man gott framhålla, debatterna icke längre än att det är ganska onödigt att tala om tidsbegränsning. Vid årets remissdebatt i TV-sändningens ljus har det blivit omvitnat, att talarna på ett fullt tillfredsställande sätt ålade sig en frivillig tidsbegränsning.

Denna fråga om möjlighet till tidsbegränsning har varit behandlad vid åtskilliga tillfällen, såsom också redovisas i utskottets utlåtande.

I den utredning, som låg till grund för beslutet om riksdagens arbetsformer 1948, föreslogs att tidsbegränsning skulle kunna införas vid långt utdragna debatter. Detta förslag togs upp och fördes fram av en mycket stark majoritet i det särskilda utskottet. Det var den gången bara två reservanter som inte ville ha tidsbegränsning, men det blev det oaktat reservanternas mening som blev riksdagens beslut. Även efter 1948 har emellertid denna fråga aktualiserats. Kanske är det så att författningsutredningen redan har behandlat denna sak eller kommer att syssla med den, men nog kan man tycka, att om så inte skulle vara fallet, bör uppmärksamhet riktas mot den. Då det därtill bara är fråga om en utredning om möjligheterna att i någon mån begränsa debatterna kan det väl inte vara onödigt eller oriktigt att man närmare ser på denna fråga inom författningsutredningen när en ny författning skall utarbetas.

En motivering för tidsbegränsning är ju, att debatterna därigenom skulle bli mer intresseväckande. I pressen talas det ofta om de tomma bänkarna här i riksdagen och det bristande intresset både från riksdagens ledamöter och från allmänhetens sida för debatterna.

Kungl. bibliotekets avlöningsanslag

Om det genom en tidsbegränsning av anförandena skulle finnas en möjlighet att skapa större intresse för debatterna och ett ökat anseende för riksdagen ute i landet, torde det väl vara skäl till en utredning av denna fråga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av mig, herr Magnusson i Tumhult och herr Braconier vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herr *Es-kilsson* (h).

Herr **ELMGREN** (s):

Herr talman! Jag instämmer gärna i herr Sveningssons konstaterande att tidsbegränsning inte behövs i denna kammare. Huruvida tidsbegränsning av anförandena behövs i andra kammaren överlåter jag till medkammaren att bedöma. Jag hoppas emellertid att herr Sveningsson inte vill förorda, att man skall ha olika regler i de båda kamrarna.

Tidsbegränsning av anförandena betraktar jag i övrigt inte som en odemokratisk åtgärd. Jag erinrar om att tidsbegränsning av inläggen ofta tillämpas vid politiska kongresser och andra tillfällen. Men faktum är att riksdagen har varit utomordentligt motsträvig för egen del på denna punkt. Riksdagen har flera gånger låtit förslag om tidsbegränsning falla. Då riksdagen alltså vid flera tillfällen intagit denna ståndpunkt måste jag fråga mig, om det är särskilt klokt att just nu åter föra fram detta förslag när man vet att författningsutredningen har ett ställning till frågor som sammanhänger med allt detta. Tidpunkten för framstöten är enligt min mening den sämsta tänkbara.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Herr **SVENINGSSON** (h):

Herr talman! Även om tidsbegränsning inte behövs här i första kammaren, måste väl i alla fall första kammaren besluta i saken för att tidsbegränsning skall kunna införas i medkamma-

ren. Jag vill också än en gång erinra om att det år 1948 var en mycket stark majoritet för tidsbegränsning vid utskottsbehandlingen, även om frågan den gången föll i kamrarna.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sveningsson m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckta motioner angående ändrad ordning för utträde ur svenska kyrkan; och

nr 3, i anledning av väckta motioner angående redogörelse till riksdagen för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1959/60 till arkiv, bibliotek och museer, kyrkliga ändamål samt akademier m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9

Kungl. bibliotekets avlöningsanslag

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1959/60, vidtaga av departementschefen angiven ändring i perso-

nalförteckningen för kungl. biblioteket, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för kungl. biblioteket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60, dels ock till Kungl. biblioteket: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 556 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 125) och den andra inom andra kammaren av herrar *Bengtsson* i Göteborg och *Darlin* (II: 163), hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte dels godkänna av motionärerna angiven avlöningsstat för kungl. biblioteket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60, dels ock till Kungl. biblioteket: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 486 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 125 och II: 163, såvitt här vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1959/60, vidtaga den ändring i personalförteckningen för kungl. biblioteket, som föranleddes av vad departementschefen anfört;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för kungl. biblioteket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Kungl. biblioteket: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 556 000 kronor.

Vid punkten hade reservationer avgivits av, utom annan, herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Nilsson* i Göingegården samt fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 125 och II: 163, såvitt här vore i fråga,

Kungl. bibliotekets avlöningsanslag

a) besluta att icke bifalla Kungl. Maj:ts förslag att bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1959/60, vidtaga den ändring i personalförteckningen för kungl. biblioteket, som föranleddes av vad departementschefen anfört;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för kungl. biblioteket att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Kungl. biblioteket: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 486 000 kronor.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Denna punkt avser anslag till avlöningar vid kungl. biblioteket. I propositionen liksom i utskottsmajoritetens utlåtande har man intagit den ståndpunkten, att man här bör åstadkomma en personalförstärkning som möjliggör en något annorlunda utformad organisation av kungl. bibliotekets verksamhet. Merkostnaderna skulle uppgå till cirka 70 000 kronor.

Såvitt jag kan bedöma är den föreslagna organisationsförändringen i och för sig väl motiverad. I ett normalt statsfinansiellt läge skulle jag icke heller ha röstat för avslag. I nuvarande ekonomiska läge tillhör jag emellertid dem som anser att vi bör låta med denna organisationsförändring anstå. Även om den förefaller vara väl motiverad kan ju ingen påstå, att någon katastrof skulle inträffa om vi skulle dröja med den något.

Dagens läge är det, att vi har finansministerns ord på att det föreligger en brist i driftbudgeten på mellan en halv och en miljard. Och samtidigt som vi nu inbjudits att besluta om en del utgifter, kan vi konstatera, att vi inte fått något förslag till hur denna brist skall täckas.

I det läget har den grupp jag tillhör ansett att man skulle avstå från utgiftshöjningar, som man utan större olägenhet kunde dröja med.

Detta är, herr talman, motiveringen för den reservation, som är knuten till

Kungl. bibliotekets avlöningsanslag

utskottsutlåtandet på denna punkt. Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till nämnda reservation.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Departementschefen har i statsverkspropositionen på ett, som jag tycker, utomordentligt bra sätt motiverat sitt ställningstagande i denna fråga. Jag behöver kanske inte föredra det stycket i propositionen; jag utgår ifrån att kammarens ledamöter läst denna sak och kan därför fatta mig mycket kort.

Vad gäller herr Berghs inlägg vill jag bara framhålla, att utskottet i sitt utlåtande på denna punkt använt en ganska tydlig skrivning. Jag tror inte att vi kommer någon vart med att ta upp en detaljdiskussion i detta fall. Den detalj som vi nu diskuterar har liksom många andra utomordentligt stor betydelse och de linjer, som herr Bergh här dragit upp, tror jag inte att vi utan vidare kan tänka oss att rekommendera. Jag vill bara erinra om några rader, som departementschefen skrivit och som finns intagna i propositionen: »Utbildning och forskning ställer allt större krav på bibliotekstjänsten vid de vetenskapliga biblioteken. Utvecklingen på de områden, för vilka dessa bibliotek har att tjäna som serviceorgan, påkallar enligt min mening med nödvändighet, att de tre vetenskapliga bibliotek, varom här är fråga, nu erhåller mera tillfredsställande resurser för att rätt kunna fullgöra sina uppgifter.»

Detta säger praktiskt taget allt, herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Jag vill begränsa mig till den kommentaren, herr talman, att herr Näsström med sitt inlägg egentligen slår in en öppen dörr.

Det skulle däremot vara intressant att få höra, varifrån herr Näsström tänkte att man skulle ta pengar till denna sak.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Vi har många reservationer på propositionen, och eftersom

de stora debatterna ju flyttats fram, får vi kanske anledning att syssla med här ifrågavarande problem då.

Men det är i fråga om en detalj i detta sammanhang, som jag gärna skulle vilja veta herr Berghs uppfattning. På de områden, där högern här har fört fram reservationer, tror jag att högerns representanter har bättre personliga försänkningar än vad åtminstone jag kan ha. Jag skulle därför vilja fråga, om dessa högerreservationer har förts fram i samförstånd med företrädarna inom de olika institutionerna?

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Det var en ganska besynnerlig fråga! Att den kommer från ordföranden i andra avdelningen är desto mer förvånansvärt, ty den undersökning, som herr Näsström efterlyser, borde det ha varit angeläget för andra avdelningen, och inte minst dess ordförande, att försöka åstadkomma.

Men jag förstår också av herr Näsströms fråga, varför så inte skett. Herr Näsström har tydligen svurit på magisterns ord — som vanligt.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Vi har försökt att med ledning av de handlingar, som stått oss till buds, behandla denna fråga på ett sakligt riktigt sätt. Jag hoppas också att vi har lyckats med den uppgiften.

Vad det sedan gäller herr Berghs senaste anförande vill jag säga, att vi inte har för sed att i dylika fall vända oss till institutionernas tjänstemän och fråga vad den ene eller den andre tycker; vi måste se saken i sitt stora sammanhang.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ragnar Bergh m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upp-

Anslag till domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.: omkostnader
 repat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh, Ragnar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43 punkten 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ragnar Bergh m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bergh, Ragnar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 124;

Nej — 15.

Punkterna 10—34

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35

Anslag till domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.: omkostnader

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 158 700 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundelin* (I: 237) och den andra inom andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.* (II: 298), hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte under fö-

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 237 och II: 298, såvitt här vore i fråga, till Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 158 700 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Malmberg* och *Ståhl* samt fröken *Vinge*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 237 och II: 298, såvitt här vore i fråga, till Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 142 800 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Utan att upprepa den motivering, som redan är så väl känd för kammaren i detta sammanhang, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som avgivits vid denna punkt av herr *Boman* m. fl.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Med motiveringen att vi haft tidigare diskussioner beträffande omkostnadsanslagen och att ingenting nytt inträffat sedan dess, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat

propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43 punkten 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 30.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 36—61

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 62

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser försvarsdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—16

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17

Anslag till vissa flygfältsarbeten m. m.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i denna punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) medgiva, att flygfältsarbeten m. m. vid flygvapnet finge komma till utförande i den av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1959 angivna omfattningen;

b) till Vissa flygfältsarbeten m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 30 000 000 kronor.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Jag skulle beträffande förslaget under förevarande punkt, som rör flygfältsarbeten vid försvaret, vilja ställa en fråga till statsutskottets ärade ledamöter.

Det gäller här ett äskande på 30 miljoner kronor till dylika flygfältsarbeten, och nog vore väl det önskemålet fullt berättigat, att man kunde placera dessa flygfält så nära intill större orter, att de under fredstid kunde användas för det civila flyget. Vid den debatt som redan förts om de civila flygfälten för den närmaste tiden framställes från flera håll förslag om en snabbutredning för att åstadkomma möjligheter för ett förbättrat civilflyg. När man nu via den militära förvaltningen står i begrepp att satsa 30 miljoner kronor på det militära flyget, tycker man att en samordning skulle kunna ske på så sätt, att dessa militära flygplatser under fredstid kunde få användas även för civilt flyg.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Det är inte lätt att tillfredsställande svara på den fråga herr Svedberg har framställt. De flygfält, som det här är fråga om, är krigsflygfält, och de måste ju förläggas på det sätt som bäst passar försvarets planläggning. Sannolikt rör det sig i åtskilliga fall om sådana platser, som skulle kunna nyttiggöras även för civilflyg i framtiden,

Förordningsförslag om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

men det är också självklart att åtskilliga av flygfälten ligger så, att de knappast kan användas för det ändamålet, och detta kan nog inte hjälpas.

Det är det enda svar jag på utskottets vägnar kan ge herr Svedberg.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Det är ett ganska besvärligt problem att ordna flygfältsfrågorna i övre Norrland. Jag vill påpeka för herr Gillström att det ligger ett militärt flygfält i norra delen av Västerbottens län. Det är utbyggt på ett sådant sätt att det kunde betjäna civilflyget, men tyvärr får detta inte användas flygfältet nu under fredstid.

Det är tänkbart att man skulle kunna placera något av de militärflygfält, som det nu är fråga om att anlägga, i närheten av Örnsköldsvik. Behovet av ett fält för civilflyget är nämligen mycket starkt inte minst när det gäller trakten omkring Örnsköldsvik.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 18—35

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36

Lades till handlingarna.

Förordningsförslag om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 7 november 1958 dagtecknad proposition, nr 3, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning;

2) förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt;

3) förordning angående ändring i förordningen den 5 mars 1948 (nr 85) om försäljningsskatt;

4) förordning om ändring i förordningen den 23 november 1956 (nr 545) angående omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall;

5) förordning angående ändring i förordningen den 31 maj 1957 (nr 262) om allmän energiskatt; samt

6) lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Propositionen hade hänvisats, såvitt avsåg det under 6 angivna författningsförslaget, till konstitutionsutskottet samt i övrigt till bevillningsutskottet.

Kungl. Maj:t hade föreslagit, att reglerna om förfarandet vid konsumtionsbeskattning skulle samlas i en gemensam författning för flertalet av de skatter och avgifter, som enskilda näringsidkare efter deklaration erläggas till kontrollstyrelsen eller jordbruksnämnden.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 278, av fru *Gärde Widemar*, och II: 350, av herr *Kollberg*, vari hemstälts, att riksdagen måtte antaga de vid propositionen nr 3 fogade författningsförslagen med vissa i motionerna närmare angivna ändringar; samt

2) motionen II: 422, av herr *Munkell*, vari hemstälts, att riksdagen måtte för sin del antaga de vid propositionen nr 3 fogade författningsförslagen med de ändringar som förordats i denna motion.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts förevarande pro-

Förordningsförslag om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

position, nr 3, i vad densamma behandlats i detta betänkande, icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av de likalydande motionerna I: 278, av fru Gärde Widemar, och II: 350, av herr Kollberg, samt motionen II: 422, av herr Munktell, antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) förordning om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning med den ändringen, att 4, 11, 12, 19, 20, 32 och 48 §§ erhöles den lydelse, som under punkten angivits;

2) förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt med den ändringen, att ingressen och 8 § 4 mom. erhöles viss under punkten närmare angiven lydelse;

3) förordning angående ändring i förordningen den 5 mars 1948 (nr 85) om försäljningsskatt med den ändringen att 15 § erhöles under punkten angiven lydelse;

4) förordning om ändring i förordningen den 23 november 1956 (nr 545) angående omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall med den ändringen, att 9 § erhöles den avfattning, som under punkten angivits;

5) förordning angående ändring i förordningen den 31 maj 1957 (nr 262) om allmän energiskatt med den ändring, att 32 § erhöles ändrad lydelse på sätt under punkten angivits;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 278, av fru Gärde Widemar, och II: 350, av herr Kollberg, samt

2) motionen II: 422, av herr Munktell,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

I förslaget till förordning om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning hade 4 § erhållit följande lydelse:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

4 §.

Det åligger skattskyldig att i skälig omfattning genom räkenskaper, anteckningar eller på annat lämpligt sätt sörja för att underlag finnes för fullgörande av deklARATIONSSKYLDIGHET och för fastställande av skatt. *Han är även skyldig att vidtaga de åtgärder i övrigt som för sådant ändamål skäligen kunna påfordras.* Hur därvid i särskilda fall skattskyldigs räkenskaper och anteckningar skola föras och hans handlingar bevaras samt övriga här avsedda åtgärder skola vidtagas, därom stadgas i vederbörande skatteförfattning eller i bestämmelser som utfärdats med stöd därav.

Om skyldighet i vissa fall att föra räkenskaper är föreskrivet i bokföringslagen. *Finnes den skattskyldiges räkenskaper och övriga handlingar eller de särskilda åtgärder som avses i första stycket icke stå i överensstämmelse med vad sålunda är föreskrivet, åger beskattningsmyndigheten förelägga den skattskyldige att fullgöra vad honom åligger.*

(i utskottets förslag:)

4 §.

Det åligger skattskyldig att i skälig omfattning genom räkenskaper, anteckningar eller på annat lämpligt sätt sörja för att underlag finnes för fullgörande av deklARATIONSSKYLDIGHET och för fastställande av skatt. Hur därvid i särskilda fall skattskyldigs räkenskaper och anteckningar skola föras och hans handlingar bevaras *eller den skattskyldige eljest skall sörja för att sådant underlag finnes, därom stadgas i vederbörande skatteförfattning eller i bestämmelser, som Kungl. Maj:t med stöd därav åger utfärda.*

Beskattningsmyndigheten åger förelägga skattskyldig att fullgöra vad honom enligt första stycket eller med stöd därav meddelade föreskrifter åligger. därest han brustit därutinnan.

Förordningsförslag om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

Reservation hade avgivits av herrar *Ericsson* i Kinna, *Eriksson*, *Snygg*, *Jansson*, *Oscar Carlsson*, *Helleblad*, *Brandt* i Aspabruk, *Allard*, *Engkvist* och *Asp*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i vissa angivna delar hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 3, i vad densamma behandlats i detta betänkande, icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av de likalydande motionerna I: 278, av fru Gärde Widemar, och II: 350, av herr Kollberg, samt motionen II: 422, av herr Munktell, antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) förordning om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning med de ändringar, att 11, 12, 19, 20, 32 och 48 §§ erhöles den lydelse, som i reservationen angivits,

2) förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt,

3) förordning angående ändring i förordningen den 5 mars 1948 (nr 85) om försäljningsskatt,

4) förordning om ändring i förordningen den 23 november 1956 (nr 545) angående omsättningskatt å motorfordran i vissa fall,

5) förordning angående ändring i förordningen den 31 maj 1957 (nr 262) om allmän energiskatt;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 278, av fru Gärde Widemar, och II: 350, av herr Kollberg, samt

2) motionen II: 422, av herr Munktell,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i det av reservanterna föreslagna yttrandet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Enligt reservanternas förslag skulle 4 § förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning erhålla den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! På riksdagens bord ligger i dag för behandling ett synnerligen intressant och viktigt aktstycke. Kamraren inbjudes nämligen att ta ställning till bestämmelser rörande den indirekta beskattningen.

På den direkta beskattningens område har vi ju sedan länge vant oss vid att ha mycket enhetliga regler för det formella förfarandet vid beskattningen. Dessutom har vi också i taxeringsförordningen mycket preciserade bestämmelser för lämnandet av det rent materiella underlaget för skattens slutliga fastställande. På den indirekta beskattningens område har förhållandena varit andra. Reglerna för den formen av beskattning har ofta varit knapphändig utformade och mer allmänt formulerade. Dessa förhållanden har, trots att en viss praxis kunnat utbildas, ändå skapat onödiga irritationer, och kanske även viss osäkerhet. Med den proposition, som nu föreligger, undanröjs dessa tidigare brister, och vi är på väg att få bestämmelser som i stort sett samlar upp de skatter och avgifter som vanligen hänföres till den indirekta beskattningen. Genom att ansluta förordningen om konsumtionsbeskattningen i tillämpliga delar till taxeringsförordningen får också den förordningen en stadga och en enhetlighet i fråga om det formella förfarandet som såvitt jag förstår för den enskilde måste medföra ökad respekt för lagstiftningen samtidigt som man också vinner ett ökat rättsskydd.

Det framlagda förslaget till förordning om det formella förfarandet vid konsumtionsbeskattning innebär i huvudsak följande.

Förfarandet i första instans reglerar närmare och mera preciserat skattemyndighetens befogenheter. Den skattskyldige tillförsäkras uttryckligen rätt att erhålla del av det material på vilket beskattningsmyndigheten grundat ett beslut om skattepåföring utöver lämnad deklaration. Nya regler föreslås om beskattningsmyndighetens beslut. Sålunda skall beslut om skattens fastställande

Förordningsförslag om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

meddelas senast ett och ett halvt år efter det kalenderår under vilket beskattningsperioden utgick. En annan mycket väsentlig nyhet är att den skattskyldige skall kunna erhålla definitiva förhandsbesked som är bindande. I fråga om besvärärförandet föreslås den ändringen, att en mellaninstans inskjutes mellan beskattningsmyndigheten och regeringsrätten. Slutligen föreslås förfarandet i besvärs mål utformat som en process mellan två parter, d. v. s. mellan den skattskyldige och ett ombud för det allmänna.

Detta är de egentliga huvudreglerna i Kungl. Maj:ts förslag och mot dessa har utskottet inte haft någonting att erinra. Genom införandet av dessa regler kommer garantier att skapas i fråga om rättsskydd för den enskilde, och dessutom kommer kraven på effektivitet och snabbhet att kunna tillgodoses i önskvärd omfattning. Några nämnvärda kostnadsökningar för det allmänna torde förslaget genomförande knappast heller komma att medföra.

Emellertid har utskottet i vissa avseenden funnit anledning att göra vissa ändringar, vilka föranletts av motionsyrkanden, som utskottet har funnit väl förenliga med de syften som propositionen har velat tillgodose. Jag finner det därför inte vara någon anledning i varje fall just nu att ange vari dessa ändringar består och motiveringarna för dem. Jag får väl återkomma i den mån ändringarna aktualiseras i debatten.

På en punkt har dock meningarna inom utskottet gått starkt isär. Utskottet har därigenom delats i två lika hälfter och lotten har fått fälla avgörandet. Meningsskiljaktigheterna gäller 4 §, en paragraf vars innehåll och framför allt innebörd jag personligen tillmäter den allra största betydelse. Ifrågasvarande paragraf reglerar nämligen de befogenheter som beskattningsmyndigheten skall utrustas med för att göra beskattningen så effektiv som möjligt.

Den del av utskottet som med lottens hjälp kommit att utgöra majoriteten har på denna punkt velat gå motionärerna till mötes med sådana förändring-

ar i förfarandet som vi inom utskottsminoriteten betraktar som en mycket stark försvagning av beskattningsmyndighetens möjligheter att åstadkomma en effektiv beskattning eller — i det här sammanhanget riktigare uttryckt — ett effektivt redovisningsförfarande.

Utskottsmajoriteten vänder sig mot finansministerns förslag med den huvudsakliga motiveringen att de i propositionen föreslagna bestämmelserna skulle sakna motsvarighet i gällande taxeringsförordning och kanske framför allt att bestämmelserna genom sin utformning skulle vara ägnade att skapa rättssosäkerhet.

Ja, här är det måhända nödvändigt att något närmare precisera vad ifrågasvarande paragraf stadgar. I 4 § har förslagits en bestämmelse som bygger på motsvarande föreskrift i taxeringsförordningen, den som innebär att det åligger den skattskyldige att i skäligh omfattning genom räkenskaper, anteckningar eller på annat lämpligt sätt sörja för att underlag finns för fullgörandet av deklarationsskyldigheten.

Vidare stadgar paragrafen att den skattskyldige även skall vidtaga de åtgärder i övrigt som skäligen kan påfordras för samma ändamål.

Slutligen stadgas också att tillämpningsföreskrifter i berörda avseenden skall meddelas av beskattningsmyndigheten.

Det är mot här återgivna förslag som invändningar har anförts dels av motionärerna, dels av utskottsmajoriteten, invändningar som väl närmare kommer att redovisas av utskottsmajoritetens talesmän. Jag vill emellertid fästa kammarens uppmärksamhet på ett par mycket betydelsefulla distinktioner, innan kammaren går att ta ställning. För det första är ju konsumtionsbeskattningen en så kallad övervärlingsskatt, varför den skattskyldige enligt förordningens terminologi i egentlig mening är den som appbär och redovisar skatt som vederbörande i sin tur uppburit av den egentlige skattebetalaren, nämligen konsumenten. Det är således i fråga om rättsskyddet som den förre kommer in

Förordningsförslag om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

i bilden. Nu är det reservanterna helt fjärran att bortse från nödvändigheten att skapa ett tillfredsställande rättsskydd för de medborgare, som på grund av konsumtionsbeskattningens konstruktion tvingas att betjäna samhällets rent fiskaliska intressen. Och jag tror mig kunna betyga kammaren att det förslag som förordas av reservanterna, d. v. s. propositionens förslag, motsvarar mycket högt ställda anspråk i det avseendet. För det andra har vi frågan sedd ur den egentlige skattebetalarens, d. v. s. konsumentens, synpunkt. Den sidan av saken blir av så mycket större intresse i en tid när frågan om en mera allmän konsumtionsbeskattning på allvar diskuteras. Under den tid då vi här i landet tidigare hade en allmän omsättningskatt var den misstanken starkt utbredd att stora belopp av erlagd skatt kom bort i hanteringen mellan dem som betalade skatten och dem som mottog densamma. Huruvida dessa misstankar var grundade på faktiska förhållanden kan jag inte bedöma, men bara själva misstanken att redovisningsförfarandet skulle kunna öppna sådana möjligheter är ett tillräckligt starkt skäl för att ge bestämmelserna den utformningen, att dylika misstankar inte kan få stöd i bristfälliga bestämmelser och avsaknaden av kontroll.

Det är dessa synpunkter som varit helt bestämmande för utskottsminoriteten, när den inte kunnat medverka till den försvagning av 4 § som föreslås av utskottsmajoriteten. Följer man nämligen utskottsmajoriteten, löper man otvivelaktigt risk för att möjligheterna till undandragande av skatt blir mycket stora. Slopas den andra punkten i 4 §, vilket nu förordas av majoriteten, kommer exempelvis beskattningsmyndigheten att berövas möjligheterna till en nödvändig, effektiv kontroll och sakna befogenheter att i särskilda fall meddela föreskrifter avseende bokföring m. m. Att såsom utskottsmajoriteten förordar beröva beskattningsmyndigheten rätten till att utfärda tillämpningsföreskrifter och förlägga den rätten till Kungl. Maj:t, det måste ofelbart leda till ett tyngre

och osmidigare förfarande och kan knappast tjäna syftet att i konsumenternas, i skattebetalarnas intresse göra redovisningsförfarandet effektivt. Det förfarande som kontrollstyrelsen nu i regel använder då det gäller tillämpningsföreskrifter — nämligen att dessa utfärdas av styrelsen, ofta i samråd med vederbörande branschorganisation — måste väl ändå, såvitt jag kan bedöma, vara den allra smidigaste formen och därtill helt betryggande ur rättssynpunkt.

Vill man därför, herr talman, skapa ett rimligt rättsskydd för de skattskyldiga och dessutom tillgodose konsumenternas sannskyldiga intresse av att de av dem erlagda konsumtionsskatterna hamnar i rätt ficka, då bör man utforma bestämmelserna i förordningen i överensstämmelse med vad som nu föreslås av reservanterna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Herr Eriksson har redogjort för innebörden av det föreliggande förslaget till förfarande vid varubeskattning, och jag skall bara komplettera honom på någon punkt.

Först skulle jag vilja säga, att detta förslag helt visst bör hälsas med tillfredsställelse. Det är också med tillfredsställelse som det kan konstateras, att utskottet i stort sett har kunnat bli ense om förslaget utformning. Det var — såsom herr Eriksson nämnde — endast på en punkt, i fråga om 4 §, som enighet inte kunde uppnås i utskottet, trots att det ett tag såg ut som om det skulle lyckas. Innan jag går in på de divergerande uppfattningarna om denna paragraf, skulle jag vilja säga ett par ord om förslaget i allmänhet som en komplettering till vad herr Eriksson sade.

Förordningen är ju avsedd att vara en motsvarighet till taxeringsförordningen. Den sistnämnda gäller den direkta beskattningen, och här är det fråga om förfarandet vid varubeskattning.

Förordningsförslag om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

Den föreslagna förordningen är också uppbyggd på taxeringsförordningens principer, efter ett förslag som framlagts av besvärssakkunniga.

Utskottet har, såsom herr Eriksson mycket riktigt påpekade, föreslagit vissa ändringar i Kungl. Maj:ts förslag, och dessa ändringar har utförligt motiverats i utskottets betänkande. Jag anser liksom herr Eriksson att det inte finns någon anledning att gå in på dessa ändringar, i varje fall inte just nu.

Endast på en enda punkt vill jag göra ett påpekande. Det gäller 20 §, alltså frågan om eftertaxering. Där har utskottet till propositionens förslag fogat orden »eller det med hänsyn till omständigheterna framstår som uppenbart oskäligt att efterbeskattning sker». Någon motsvarande bestämmelse finns icke i taxeringsförordningen. Skillnaden här sammanhänger helt med skillnaden mellan den direkta beskattningen och den indirekta. Vid eftertaxering i den direkta beskattningen drabbar ju taxeringen den skattskyldige, som genom underlåtenhet, en oriktig uppgift eller slarv i sin deklaration har uppgivit för låg inkomst och därigenom fått för låg taxering. Om däremot den för låga taxeringen beror på förbiseende eller misstag från taxeringsnämndens sida — om deklaranten alltså har lämnat fullständiga och riktiga uppgifter, men taxeringen trots detta blir för låg — kan eftertaxering icke ske.

Ingen har väl kommit på tanken att taxeringsnämnden eller eventuellt dess ordförande skulle vara skyldig att erlagga den skatt som den skattskyldige rätteligen borde ha erlagt. Nu förhåller det sig ju så, som herr Eriksson framhöll, att när det är fråga om indirekt beskattning har beteckningen skattskyldig en annan innebörd än vid den direkta beskattningen. Den skattskyldige kan i det förra fallet närmast jämföras med en taxeringsnämnd eller uppborrdsman, och om han genom misstag eller oförstånd — sådant är ju mänskligt — har uraktlåtit att ta ut den skatt som bort utgå, har han ingen möjlighet att eftertaxera de verkligen skattskyldiga,

nämligen konsumenterna av varan. Uppenbarligen kan då uppstå fall då en eftertaxering, som drabbar uppborrdsmanen, skulle framstå såsom oskälig. Det är detta som har föranlett ändringen på den punkten.

Jag skall för övrigt inte gå in på de ändringar vi gjort. Jag kommer sedan fram till den av herr Ericsson i Kinna m. fl. avgivna reservationen beträffande 4 §. Ofta hör vi citeras ordet att »svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utövas av riksdagen allena». Ibland hör man elaka människor som ersätter »riksdagen» med något annat namn, men den citerade formen är ju i alla fall den riktiga innebörden av beskattningsrätten. Detta uttalande måste väl tolkas så att riksdagen i skattelagtext med eventuella anvisningar klart anger hur beskattningen skall beräknas och vad den skattskyldige har att iaktta. Rättvisa vid beskattningen kräver kontroll — det är jag fullt ense med herr Eriksson om — men kontrollen får inte urarta till godtycke. Om så sker är rätts säkerheten i fara, och det vill säkerligen inte riksdagen, inte herr Eriksson och inte jag vara med om. I taxeringsförordningen är noga angivet vad olika beskattningsmyndigheter har rätt att kräva av den skattskyldige, och kommunalskattelagarna har utförliga anvisningar vid snart sagt varje paragraf.

Jag nämnde att Kungl. Maj:ts proposition bygger på ett förslag, som framlagts av besvärssakkunniga, men på denna punkt har Kungl. Maj:t dock på ett uppseendeväckande sätt avvikit från de sakkunnigas förslag. Avvikelsen är den som herr Eriksson angav. Skillnaderna i lagtext framgår av en jämförelse mellan utskottets och Kungl. Maj:ts förslag på s. 38 i utskottets betänkande.

Vad innebär då Kungl. Maj:ts och reservanternas förslag? Jo, att den skattskyldige utöver att han genom bokföring, anteckningar eller på annat lämpligt sätt sörjer för att underlag finns för fastställande av skatten, även skall »vidtaga de åtgärder i övrigt som för sådant ändamål skäligen kunna påfordras». Sedan kommer som ett tillägg

Förordningsförslag om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

till sista meningen: »... i bestämmelser som utfärdats med stöd därav.» Härmed avses att beskattningsmyndigheterna skall äga att utfärda vederbörliga tillämpningsföreskrifter. Härigenom ger ju riksdagen en beskattningsmyndighet tämligen fria händer att godtyckligt ingripa i den skattskyldiges utövande av sin näring. De citerade meningarna finns icke med i besvärssakkunnigas förslag, vilket är fullt förklarligt då den statsrättslärde professor Nils Herlitz var de sakkunnigas ordförande. Tillägget har tillkommit efter ett påpekande från kontrollstyrelsen i dess remissyttrande. Ingen annan instans har föreslagit denna bestämmelse, och den enda exemplifiering Kungl. Maj:t anger på s. 111 i den kungliga propositionen som förklaring till vad som avses med denna kautschukformulering är att beskattningsmyndigheten skall kunna föreskriva anskaffandet av viss typ av kassaapparater. Jag skulle vilja be kammarens ledamöter att slå upp propositionen och läsa dess specialmotivering för ändringarna i 4 §. Enligt malisen lär denna motivering i propositionen bero på ett olycksfall i arbetet. Någon annan rimlig förklaring har icke stått att få under ärendets behandling i utskottet.

Reservanterna säger också på s. 45 i utskottets betänkande: »I den mån särskilda kassaapparater eller dylikt anses böra krävas för skattekontrollen, rör det sig om sådana betydelsefulla kontrollanordningar att en uttrycklig bestämmelse i den av riksdagen antagna skatteförfattningen är erforderlig.»

Ja, detta är just vad utskottet för sin del anser och vad vi också skrivit. Jag vill nu fråga de ärade ledamöterna i denna kammare, och jag vänder mig kanske alldeles särskilt i detta fall till reservanterna och deras meningsfränder: Skall riksdagen så lättvindigt överlåta beskattningsrätten till en administrativ myndighet, i värsta fall — jag betonar orden »i värsta fall» — till en underordnad tjänsteman hos denna myndighet med möjlighet för denne att utfärda långt gående bestämmelser såsom t. ex. om skyldigheten att anskaf-

fa apparater av viss typ? Om det är oundgängligen nödvändigt för skattekontrollen, bör det enligt både utskottets och reservanternas mening, som jag läste upp, vara intaget i den varuskatteförfordning som riksdagen i varje särskilt fall beslutar. Då vet man vad det gäller, och då har — något som jag anser vara ändå viktigare — riksdagen möjlighet att pröva behovet av dessa bestämmelser.

Nu har det gjorts gällande, att det kan inträffa fall, där bestämmelserna svårigen kan infogas i skatteförfordningen. Utskottet har därför föreslagit att Kungl. Maj:t skulle äga utfärda tillämpningsföreskrifter med stöd av vederbörande skatteförfattningar. Herr Eriksson menade att detta var ett osmidigt tillvägagångssätt. Jag vet inte, om det skall tolkas som misstro mot Kungl. Maj:t från reservanternas sida, att de icke vill vara med om denna kompromiss, ty det var ju här fråga om en kompromiss i utskottet.

När reservanterna vill göra gällande att en effektiv kontroll skulle i hög grad försväras genom den ändring, som utskottet har föreslagit — herr Eriksson använde orden »mycket, mycket starkt försvagas» — måste jag säga att detta är minst sagt överdrivet, jag skulle snarast vilja beteckna det som felaktigt. Skulle kontrollstyrelsen eller någon annan beskattningsmyndighet — det kan ju vara andra myndigheter än kontrollstyrelsen — finna behov av särskilda tillämpningsföreskrifter, anser utskottet det naturligt att sådana föreskrifter utfärdas av Kungl. Maj:t och icke av beskattningsmyndigheten. Jag vill påpeka att det i taxeringsförfordningen inte lämnas någon beskattningsmyndighet, vare sig skattedomstolar eller skattenämnder, någon som helst rätt att utfärda föreskrifter när det gäller taxeringen.

Med det som jag nu har anfört tror jag att jag till fullo har klarlagt, att den farhåga som reservanterna säger sig hysa, nämligen att kontrollen ur de skattskyldigas, alltså ur allmänhetens synpunkt skulle försvagas med den formulering som 4 § i författningsförslaget

Förordningsförslag om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

innehåller, inte är motiverad. Paragrafen i fråga har citerats både av herr Eriksson och av mig en gång förut, men jag vill ännu en gång erinra om att där står: »Det åligger skattskyldig att i skälig omfattning genom räkenskaper, anteckningar eller på annat lämpligt sätt sörja för att underlag finnes...» Det står alltså »på annat lämpligt sätt», sålunda på annat sätt än genom räkenskaper och anteckningar. Är inte detta tillräckligt för att det skall finnas möjlighet för riksdagen att i de särskilda skatteförordningarna ta in de bestämmelser, som erfordras, och ger inte detta också möjlighet för Kungl. Maj:t att utfärda de tillämpningsföreskrifter, som eventuellt kan visa sig behövliga?

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde fru *Gärde Widemar* (fp).

Herr **ERIKSSON** (s):

Herr talman! Herr Spetz började sitt inlägg med att meddela kammaren att utskottet var på god väg — som han uttryckte sig — att komma överens även beträffande formuleringen och innehållet i 4 §, vilket kanske var ett väl så starkt uttryck. Men utskottets arbete med denna fråga vittnar ändå om en strävan att så långt som möjligt söka komma överens beträffande hela denna förordning, och den tid som utskottet har tagit på sig framgår inte minst av det nummer, som detta utlåtande har, nämligen nr 3. Det är alltså en fråga som har tagit rätt lång tid i utskottet, och detta har berott på att man sökt att så långt som möjligt komma överens. På åtskilliga punkter har också överenskommelser kunnat träffas, och jag tror mig kunna tillskriva den delegation, som arbetade med dessa frågor, förtjänsten därav.

Herr Spetz berörde 20 § i förordningen. Därom råder nu ingen oenighet, utan man har inom utskottet kommit överens om det tillägg, som herr Spetz refererade. Det är riktigt, som herr Spetz framhöll, att man här har att

göra med en — enligt förordningens terminologi — skattskyldig, som, därest han underlåter att ta ut skatt på en skattebelagd vara, vid en efterbeskattning drabbas av olyckan att inte kunna ta ut den skatt, som han har missat. Men här har vi ändock ett mycket gott korrektiv i förordningen genom det tillägg som har gjorts, nämligen att beskattningsmyndigheten är skyldig att lämna bindande förhandsbesked. Följaktligen undanröjer man möjligheterna till olyckor åtminstone i detta väsentliga avseende.

Reservanterna vidhåller sin ståndpunkt när det gäller 4 §, att om man här följer utskottsmajoriteten, så blir det en uppenbar försvagning av möjligheterna till en effektiv kontroll. Det förvånar mig i hög grad, att herr Spetz engagerar sig så starkt för just det förslag, som utskottet på denna punkt har lagt fram. Herr Spetz är ju känd i denna kammare som den praktiske, mycket sakkunnige taxeringsmannen. När det framförts förslag om uppmjukningar av sådana bestämmelser i taxeringsförordningen, som avser att möjliggöra en riktig beskattning, har herr Spetz ofta reagerat häremot i kammaren. Han har aldrig velat vara med om sådana uppmjukningar. Senast under fjolåret, när vi hade att behandla ett förslag om att slopa deklaraionsplikten för förmögenheter under 80 000 kronor, anförde herr Spetz att detta skulle medföra att beskattningsmyndigheterna inte finge tillgång till en så väsentlig uppgift för att kunna åsätta en riktig taxering, att han inte kunde biträda förslaget. Här rör vi oss, herr Spetz, på ett annat område, eftersom den indirekta beskattningen ju har en helt annan natur än den direkta. Här behövs kanske både fler och mer differentierade möjligheter såväl när det gäller att utöva kontroll som för deklaranterna att lämna sina uppgifter. Låt mig bara ta ett enda exempel. Låt oss tänka oss att en kommande allmän konsumtionsbeskattning skulle göra undantag för vissa varor. För att över huvud taget kunna anordna ett riktigt redovisningsförfarande, tvingas

Förordningsförslag om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

man då enligt min mening alldeles säkert att i olika enskilda fall ålägga den skattskyldige att lägga om sin eventuella tidigare bokföring för att på det sättet få underlag för kontroll.

Jag förstod att herr Spetz skulle komma att ta upp frågan om kassaapparaterna. Jag är rädd för att departementschefen här har råkat ut för en olycks-händelse genom att skriva om dessa apparater. Jag tycker, herr Spetz, att vi emellertid borde kunna lämna denna diskussion, eftersom både majoriteten och minoriteten är överens om att skriva bort den saken. Men de åtgärder i övrigt, som beskattningsmyndigheten skall kunna vidtaga, ligger på räakenskaps- och bokföringsplanet, och alla, som i någon mån har kommit i kontakt med den typ av bokföring, som en stor del av de skattskyldiga det här gäller håller sig med, har svårt att tänka sig att man med några enkla åtgärder skall kunna ordna ett underlag för ett riktigt redovisningsförfarande.

Slutligen, herr talman, riktade herr Spetz en direkt fråga till kammaren i allmänhet och till mig i synnerhet, om riksdagen verkligen så lättsinnigt som reservanterna föreslagit skall överlämna beskattningsrätten till en administrativ myndighet. Det gäller ju tillämpningsföreskrifterna, och jag hänvisar till vad jag tidigare anför, nämligen att kontrollstyrelsen vid sin handläggning av dessa frågor har visat på ett synnerligen smidigt förfaringsätt genom att utfärda ifrågasvarande tillämpningsföreskrifter i samråd med olika branschorganisationer. Jag tycker, herr Spetz, att det är ett utomordentligt smidigt förfarande, och jag tror att om man nu överlåter utfärdandet av tillämpningsföreskrifterna på Kungl. Maj:t så kommer det icke att föreligga samma smidiga möjligheter till samråd med branschorganisationerna i avsikt att komma till rätta med problemen. Det är alltså inte av misstroende, herr Spetz, mot den nuvarande regeringen som vi vill lägga rätten att utfärda tillämpningsföreskrifter hos kontrollstyrelsen.

Jag vill med detta, herr talman, vidhålla mitt tidigare ställda yrkande.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Herr Eriksson exemplifierade inte sin replik till mig vilka åtgärder i övrigt som skulle kunna synas skäligen utan menade att det endast skulle kunna röra sig om en viss omläggning av bokföringen. Men, herr Eriksson, det framgår ju klart att utskottets förslag till formulering av 4 § att en sådan omläggning skall kunna föreskrivas. Skillnaden är bara den, att vi vill antingen att det skall stå i skatteförordningen angivet på vilket sätt bokföringen skall vara anordnad eller också att Kungl. Maj:t skall utfärda dessa föreskrifter.

Nu menade herr Eriksson att detta skulle bli väldigt osmidigt då Kungl. Maj:t inte har samma möjligheter att samråda med olika branscher etc. Men, herr Eriksson, på vilket sätt skall Kungl. Maj:t få initiativ till dessa tillämpningsföreskrifter? Det måste väl komma från kontrollstyrelsen och ske efter samråd med branschorganisationerna. Det finns enligt min mening ingen anledning tro att dessa samråd i fortsättningen skall upphöra om vi får den av utskottet föreslagna formuleringen. Vi hoppas att detta samråd skall fortsätta, och i den mån det inte är möjligt att rent frivilligt få en omläggning härvidlag så har kontrollstyrelsen möjlighet att hos Kungl. Maj:t begära utfärdande av tillämpningsföreskrifter. Vi menar att här är allting tillgodosett för en fullständig kontroll. Vad vi har sökt undvika är ett godtycke från en underordnad beskattningsmyndighet.

Herr Eriksson sade att han inte hyser något misstroende mot den nuvarande regeringen. Nej, det gör varken jag eller utskottsmajoriteten, ty då skulle vi inte ha skrivit på det sättet. Jag kan använda samma uttryck och säga att jag inte hyser något misstroende mot den nuvarande kontrollstyrelsen, men man vet aldrig vem som kommer att sitta i kontrollstyrelsen. Man kan få anledning att ta under övervägande att ändra sin inställning på den punkten.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen

Ang. beskattningen av skytteorganisationer

jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Da emellertid herr *Spetz* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 73.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 100 med förslag till lag om försäkring för allmän tilläggspension m. m.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Jag hemställer att kammaren för sin del ville besluta, att ett särskilt utskott, bestående av tjugufyra ledamöter, tolv från vardera kammaren, skall tillsättas för behandling av

ej mindre Kungl. Maj:ts proposition nr 100, med förslag till lag om försäkring för allmän tilläggspension m. m., än även de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor; ävensom att andra kammaren inbjudes att i detta beslut förena sig med första kammaren.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Ett protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. beskattningen av skytteorganisationer

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 15, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av skytteorganisationer.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 286, av herrar *Manner-skantz* och *Sveningsson*, samt II: 202, av herr *Edlund m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte antaga följande

Förslag

till

Lag om ändring av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370)

Härigenom förordnas, att punkt 13 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) skall erhålla följande ändrade lydelse.

13. Ideell organisation — — — skattepliktig inkomst.

Till organisation, som avses i föregående stycke, hänföres också organisa-

Ang. beskattningen av skytteorganisationer

tion, vilken har till uppgift att befrämja färdighet i pistol- eller gevärsskytte.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1960.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 286, av herrar Mannerskantz och Sveningsson, samt II: 202, av herr Edlund m. fl., om ändring av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Hagberg, Nilsson* i Svalöv, *Allard, Magnusson* i Borås och *Christenson* i Malmö, vilka under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 286, av herrar Mannerskantz och Sveningsson, samt II: 202, av herr Edlund m. fl., hemställt, att riksdagen med bifall till nämnda motioner måtte antaga i reservationen infört förslag till lag om ändring av punkt 13 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Det brukar någon gång varje riksdagssession inträffa, att denna kammare ändrar ett majoritetsbeslut inom ett utskott även då ärendet inte har samma natur som det ärende, om vilket vi röstade nyss. För att detta skall ske, måste några villkor vara uppfyllda. Enligt min erfarenhet måste det först och främst gälla ett tillräckligt litet ärende, och det måste vara opolitiskt. Dessutom bör reservanterna inte vara för många, samtidigt som de bör vara något blandade i fråga om sin partipolitiska uppfattning. Vidare måste naturligtvis själva saken vara rättvis, naturlig och riktig.

Jag tycker, herr talman, att det ärende vi nu behandlar, som rör skytteorganisationernas beskattning, uppfyller dessa krav ganska väl i samtliga avseenden. För att nu faktiskt göra ett allvarligt försök att få de ledamöter av kammaren, som hedrar detta ärende med sin

närvaro, insatta i det, skall jag snabbt tala om vad det hela gäller. Det rör sig helt enkelt därom, att skytteföreningar skall få åtnjuta samma förmåner när det gäller beskattningen som andra ideella idrottsorganisationer. Förmånen är inte särskilt stor. Den består bara i att de får bli delaktiga av den schablonregel som säger, att de har rättighet att dra av utgifter för sina inkomsters förvärvande även om dessa utgifter inte bara gäller inkomstens förvärvande utan även propaganda för föreningens ideella verksamhet. Den schablon som då tillämpas är förmånligare än den vanliga. Den favör som det rör sig om är alltså ganska liten. Den tekniska sidan av frågan består däri, att i motionen anhålles, att till ideella organisationer, som får denna lilla favör, skall hänföras också organisation vilken har till uppgift att främja färdighet i pistol- eller gevärsskytte.

Bevillningsutskottet har i sitt betänkande sagt, att man inte vill bestrida att en omprövning av den i ifrågavarande stadganden gjorda gränsdragningen mellan ideella föreningar och andra ur vissa synpunkter kan te sig motiverad. Man är alltså på det klara med att motionen gäller ett riktigt syfte. Utskottet har emellertid underlåtit att tala om sitt eget förflutna, som utskott annars brukar vara mycket angelägna om att visa på. Emellertid är utskottets förflutna så skumt, att man väl inte vågar vidröra det. Jag anser dock, att jag bör tala om vari detta förflutna består, för att saken skall bli tillräckligt klarlagd.

År 1953 behandlades en liknande motion, och då sade utskottet att frågan om huruvida skytteorganisationerna omfattas av förevarande stadga i dess nuvarande lydelse enligt utskottets mening var en av skattedomstolarna ännu inte avgjord tolkningsfråga. Utskottet ansåg att man borde ta upp saken till behandling först sedan genom ett domstolsutslag ett klarläggande skett av bestämmelsernas räckvidd.

Nu har detta klarläggande skett i och med att regeringsrätten i september 1957 har förklarat att Svenska pistolskytte-

Ang. beskattningen av skytteorganisationer

förbundet skulle taxeras utan att åtnjuta denna favör. Det är alltså nu fastslaget att det måste bli en ändring av bestämmelserna om man vill uppnå det syfte som motionärerna här har. Utskottet konstaterar också detta i sin recit men kan sedan av naturliga skäl inte polemisera mot sig självt.

Det skäl, som tidigare har varit bevilningsutskottets och riksdagens huvudargument för att inte ge skytterörelsen denna favör, är enligt min uppfattning numera undanröjt. Det återstår då bara ett av bevilningsutskottet i år nyupfunnet skäl. Utskottet anför, att en omprövning av denna gränsdragning i och för sig kan te sig motiverad, men, fortsätter man, utskottet »är dock inte berett tillstyrka den av motionärerna föreslagna utvidgningen av stadgandets tillämpningsområde till skytteorganisationer. Med lika stort fog kunde hävdas från åtskilliga andra ideella organisationer inom sportens område, som inte nu omfattas av stadgandet, att de borde få komma i åtnjutande av samma förmånliga behandling.»

Utskottet exemplifierar inte på något sätt vilka andra organisationer det skulle kunna vara fråga om. Jag har mycket svårt att tänka mig att det här skulle bli fråga om något som skulle kunna få någon som helst betydelse för den svenska statsbudgetens inkomstsida, ens om man räknar i promille. Det kan ju inte bli tal om att motortävlingar, som brukar samla stora åskådarmassor, travtävlingar, Sandhamnsregattan eller andra dylika sportarrangemang skulle komma i åtnjutande av denna favör. Man kan väl inte säga att dessa andra sportgrenar är ideella på samma sätt som vanlig idrott eller skytterörelsen. Inom alla dessa andra sportgrenar tjänar man mycket pengar på sina arrangemang, vilket skytteorganisationerna absolut icke gör. Skytteorganisationerna har i stället ständiga besvär att skrapa samman de medel som behövs för att kunna driva verksamheten. De får visserligen statsbidrag, landstingsbidrag och ofta även kommunala anslag, men de

har trots detta som regel stora svårigheter att få ekonomin att gå ihop. Om en skytteorganisation säljer några märken eller gör något annat arrangemang i syfte att propagera för skytterörelsen, bör det väl vara berättigat att den i sin deklaration får göra avdrag för kostnaderna härför. Detta är, anser jag, en ytterst rimlig begäran. Andra idrottsorganisationer, som här är i samma belägenhet som skytterörelsen, är ju redan innefattade under denna förmånsbestämmelse.

I utskottets utlåtande nämns som sagt inte ett ord om för vilka andra organisationer ett gynnande av skytterörelsen här skulle kunna bli prejudicerande. Jag har svårt att tänka mig att ett bifall till motionen skulle kunna medföra någon fara i prejudicerande avseende. Det kan väl inte vara någon större svårighet att här dra en gräns mellan sådana organisationer som har svårt att få inkomster och sådana som kan skaffa sig pengar för sin verksamhet, t. ex. genom att locka publik till sina tävlingar. Vem vill betala inträde för att åse en vanlig skyttetävling? Skyttet är absolut inte en idrott som samlar stora åskådarmassor.

Mot den bakgrund, som jag här redogjort för, med tanke på denna favörs blygsamma art och med hänvisning till skytterörelsens både ideella och ganska hälsosamma natur hemställer jag att kammaren måtte ge skytteorganisationerna vad reservanterna här föreslagit.

Om någon invänder att skytte inte kan kallas för en idrott i egentlig bemärkelse, vill jag bara erinra om att det för att kunna avskjuta ett välriktat skott krävs en behärskning som är nyttig för människor att öva sig i. Ingen blir skicklig skytt utan att lära sig denna behärskning, en konst som jag tror inte minst i denna tid är ganska hälsosam.

Herr talman! Jag vädjar än en gång till kammaren att bifalla reservationen.

I herr Mannerskantz' yttrande instämde herrar *Ferdinand Nilsson* (cp) och *Nils Hansson* (fp).

Ang. beskattningen av skytteorganisationer

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Man kunde av herr Mannerskantz' yttrande få den uppfattningen att skiljelinjen mellan de organisationer som får denna lättnad i beskattningen och dem som inte erhåller den skulle ha dragits på så sätt att man räknat efter vilka organisationer som har möjlighet att få in en massa pengar på entréavgifter. Så är emellertid alls inte fallet. Den skiljelinje som författningen här drar består däri att man skiljer mellan idrott och sport. Till idrott räknar man då sådant där resultatet beror på den prestation som människan utför, medan man till sport hänför sådant där resultatet är beroende av det redskap eller djur som används.

Det bör kanske också erinras om vad denna favör i skatteavseende innebär. Innebörden är att den ideella idrottsrörelsen vid deklaration för inkomster på försäljning av märken och dylikt, liksom vid anordnandet av idrottstävlingar, får göra avdrag för utgifter som är att hänföra till rörelsens ideella verksamhet i övrigt. Det är naturligtvis ofta mycket svårt att säga, på vilken sida om skiljelinjen den ena eller andra idrotts- eller sportgrenen skall placeras. Man kan ju fråga sig hur man i detta avseende bör betrakta segling, cykling, skytte etc. Herr Mannerskantz hävdar att skyttet bör komma i åtnjutande av den favör det här gäller, men han anser sig samtidigt inte ha anledning att bry sig om dessa andra idrotts- och sportgrenar.

Man kan naturligtvis som motionärerna säga, att det för att någon skall kunna bli en god skytt fordras att vederbörande har god kondition och är en vältrimmad idrottsman. Vi bestrider inte att detta är riktigt för skyttets del, men även en god seglare måste väl ha motsvarande färdigheter. Utskottet har heller inte velat bestrida att det ur vissa synpunkter kan vara motiverat att ge skyttet denna favör, utan vi har helt enkelt i nuvarande situation inte velat ta ställning till frågan. Vapnet, den där »puffran», har ju en viss betydelse vid skjutningen.

Bevillningsutskottet har ett förflutet, säger herr Mannerskantz, och det är alldeles riktigt. Men under det förflutna har denna sak varit föremål för prövning i högre instanser. Utskottet har inte velat ta ställning förrän utslag avkunnats där. Nu har detta skett, och bevillningsutskottet har tagit ställning. Utskottets ställningstagande innebär att vi inte har något emot skytterörelsen som sådan utan anser denna värdefull. Men vi anser att det finns en hel del andra organisationer, som med samma rätt som skytterörelsen skulle kunna hävda att också de borde få vara på rätt sida om detta beskattningsstreck.

Herr Mannerskantz önskade få exempel på sådana organisationer. Jag har nämnt seglingen. Där spelar naturligtvis båten en mycket stor roll, men jag anser att detsamma gör skjutvapnet, när det gäller skytte. Jag kan också anföra andra ideella organisationer, som med minst lika stort fog som idrottsrörelsen kan peka på att de gör en samhällsnyttig insats. Jag tänker på föreningar för samlingslokaler, bildningsorganisationer, nykterhetssammanslutningar — för att bara nämna några, som jag anser i så fall också bör placeras på rätt sida om strecket.

Utskottet har framhållit att det egentligen inte har något emot att denna sak prövas i sin helhet. Utskottet anser emellertid inte att tröskeln, strecket, skall flyttas en liten bit utan menar som jag förut nämnde, att saken skall bli föremål för en allmän översyn. Utskottet har också förutsatt att denna problematiska fråga skall prövas och ägnas uppmärksamhet av Kungl. Maj:t.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Det är inte ofta som herr Mannerskantz och jag befinner oss på samma linje, men den här gången gör vi verkligen det. Liksom herr Mannerskantz anser jag att skytterörelsen inför en särställning i detta sammanhang. Skyttetävlingarna är nämligen inte pub-

Ang. beskattningen av skytteorganisationer

likdragande på samma sätt som många andra idrottsvenemang och skytteföreningarna har följaktligen inte samma möjligheter att finansiera sin verksamhet genom att vädja till allmänheten.

Av det föreliggande utskottsutlåtandet framgår också, att utskottet har känt sig mycket osäkert. Det verkar som om denna sak hade känts ungefär som ett nykockt ägg i händerna på utskottet, som bollat det från den ena handen till den andra och slutligen tyckt att det blivit för varmt, för att sedan kasta över det till Kungl. Maj:t med förhoppning att Kungl. Maj:t skall ha sin uppmärksamhet riktad på dessa frågor.

Jag menar att när saken förhåller sig på det sättet borde man i stället ha knäckt ägget och fått nytta av det. Hade man gjort så, kan jag svårligen tänka mig att inte utskottet — som av allt att döma har varit sympatiskt inställt till att skytterörelsen skulle befrias från denna pålaga eller, rättare sagt, erhålla denna favör — skulle ha tillstyrkt dessa motioner i stället för, som man nu gjort, avstyrkt dem.

Eftersom ärendet faktiskt är behjärtansvärt i synnerhet om man tar hänsyn till de svårigheter, som skytteorganisationerna har med att exempelvis hålla sina skjutbanor i stånd — åtskilliga skytteföreningar har gått överstyr bara för att de inte haft pengar för att hålla skyttevärn och dylikt i ordning — tycker jag i likhet med herr Mannerskantz att kammaren borde följa reservanternas och bifalla de motioner som väckts i ärendet.

Herr ARVIDSON (h):

Herr talman! Som gammal skytt — jag har tillhört skytterörelsen i över 40 år förr som aktiv skytt och nu verksam i organisationsarbetet — gladdes jag mycket åt herr Elowssons senaste uttalande. Jag vet att han tillhör Skytteförbundets överstyrelse som Kungl. Maj:ts ombud och är väl förtrogen med skytterörelsen.

Herr Mannerskantz har tidigare utvecklat de skäl som kan anföras i denna sak, varför jag inte behöver orda mer

därom. Jag vill bara enträget vädja till denna kammare — och det tar jag mig friheten att göra å alla skytteföreningars vägnar — att slå vakt om den föreliggande motionen.

Jag ber med detta att få yrka bifall till reservationen.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Herr Elowsson nämnde att skytterörelsen har stora besvärligheter att finansiera sin verksamhet och menade att man av det skälet borde bevilja den lilla skattelindring som det här är fråga om. Men jag vågar påstå att många andra organisationer är i precis samma situation och kanske har betydligt svårare att finansiera sin verksamhet än vad skytterörelsen har. Denna rörelse har dock en viss goodwill hos många stora välsituerade befolkningsgrupper — något som inte alla andra organisationer har — och erhåller dessutom, om jag inte är fel underrättad, ett visst statsbidrag.

De skäl som kan anföras i denna fråga är många. Herr Arvidsons starkaste skäl var att han själv är en gammal skytt. Det är ju också ett skäl. Själv är jag en gammal nykterhetsman, och av det skälet skulle jag kunna mena att nykterhetsrörelsen borde ha samma rätt att få en favör som skytterörelsen.

Skälen är, som sagt, många och underliga. Utskottet har medgett att gränsdragningen är oerhört svår och att gränsen många gånger kanske kommer att gå orättvist. Men man hjälper inte saken genom att bara föra in pistol- och gevärsskyttar i den kategori som får en favör. Man hjälper inte den stora saken med detta, utan en allmän översyn är nödvändig. Att så är fallet ifrågasätter inte utskottet riktigheten av. Vi i utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t tar denna sak under prövning och att reformen kommer att verka över hela linjen och inte bara för skytteorganisationerna.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Till herr Wörnberg skulle jag vilja säga, att det inte alls är fråga

Om vissa åtgärder till främjande av sparandet m. m.

om att klassa ner de andra idrottsorganisationerna, men man kommer ju inte ifrån att skytterörelsen intar en särställning på det sättet att den, man kan säga både direkt och indirekt, utgör ett stöd för det allmänna försvaret. Det kan inte vara tal om annat än att skytterörelsen har betydelse när det gäller att vidmakthålla skjutskickligheten, eftersom man inte bara sysslar med pistol- och gevärsskytte utan också använder kulsprutepistoler. Självfallet måste detta ha ett värde för försvaret, som inte minskas därigenom att hela verksamheten är frivillig och genomföres med både ekonomiska och andra uppoffringar.

Följaktligen bör också detta vara en sak som man skall ta hänsyn till, när man bedömer skytterörelsens värde.

Herr **WÄRNBERG** (s):

Herr talman! Det sista inlägget av herr Elowsson ger mig ytterligare skäl att på allt sätt avstyrka bifall till motionen, inte därför att jag på något sätt skulle bestrida att skytterörelsen är en del av vår försvarsorganisation utan därför att den vid det förhållandet är skattebefriad. Faktum är nämligen att de frivilliga försvarsorganisationerna redan har betydligt större favörer än idrottsrörelsen i skattelhänseende. Är skytterörelsen en del av det frivilliga försvaret behöver vi alltså inte diskutera saken, men här är ju frågan, hurvida man skall säga att skytterörelsen är en idrott eller inte.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de därunder framkomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på bifall till den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter

given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 40.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om vissa åtgärder till främjande av sparandet m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 18, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder till främjande av sparandet m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

A) de likalydande motionerna I: 33, av herr *Ewertöf m. fl.*, och II: 46, av herr *Hjalmarson m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna införda förslag till

1) förordning om bostadssparande; och

2) lag angående ändring av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

Om vissa åtgärder till främjande av sparandet m. m.

B) de likalydande motionerna I: 157, av fru *Segerstedt-Wiberg* och fröken *Andersson*, samt II: 200, av fru *Wallerius-Gunne m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte antaga i dessa motioner infört förslag till lag om ändring av 39 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

C) de likalydande motionerna I: 284, av herr *Eric Carlsson*, och II: 355, av herr *Fälldin*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta, att den som i samband med försäljningen av eget hem eller annan fastighet toge förmånen av fri bostad, skulle äga deklarerera förmån på sätt i motionen förordats.

De författningsförslag som framlagts i de likalydande motionerna I: 33 och II: 46 inneburo, att viss skattefrihet skulle beviljas för bostadssparande, egnahemssparande och aktiesparande. Denna skattefrihet skulle åtnjutas vid sidan av det nu gällande, från inkomst av kapital medgivna s. k. sparavdraget om högst 300 kronor för ensamstående och 600 kronor för gifta.

Det i de likalydande motionerna I: 157 och II: 200 framlagda lagförslaget avsåg, att ensamstående skattskyldig med hemmavarande barn, för vilket rätt till allmänt barnbidrag förelegat, skulle likställas med gift skattskyldig i fråga om rätten till nu gällande sparavdrag.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 33, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och II: 46, av herr *Hjalmarson m. fl.*, om vissa åtgärder för främjande av bostadssparande m. m.,

2) de likalydande motionerna I: 157, av fru *Segerstedt-Wiberg* och fröken *Andersson*, samt II: 200, av fru *Wallerius-Gunne m. fl.*, om ändrad lydelse av 39 § 3 mom. kommunalskattelagen, ävensom

3) de likalydande motionerna I: 284, av herr *Eric Carlsson*, och II: 355, av herr *Fälldin*, angående beskattningen i visst fall av förmånen av fri bostad,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Hagberg, Nilsson* i Svalöv och *Magnusson* i Borås, vilka ansett, att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte för sin del antaga i motionerna I: 33 och II: 46 intagna förslag till

A) förordning om bostadssparande samt

B) lag angående ändring av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

II) av herrar *Hagberg, Spetz, Söderquist, Bengtson, Mattsson, Nilsson* i Svalöv, *Kollberg, Vigelsbo, Magnusson* i Borås och *Christenson* i Malmö, vilka, under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 157, av fru *Segerstedt-Wiberg* och fröken *Andersson*, samt II: 200, av fru *Wallerius-Gunne m. fl.*, ansett, att utskottet under punkten 2 bort hemställa, att riksdagen måtte för sin del antaga i denna reservation infört förslag till lag om ändring av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

III) av herrar *Bengtson, Mattsson* och *Vigelsbo*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! I reservantens frånvaro ber jag att som en av motionärerna få fästa kammarens uppmärksamhet på den reservation, som är fogad till utskotts-betänkandet och betecknad med I.

I motionen har vi återkommit till redan tidigare framställda yrkanden med avsikt att stimulera det personliga sparandet. Det gäller dels möjlighet att inom vissa angivna gränser få göra avdrag vid beskattningen för avsättningar på särskilt bostadskonto, dels möjlighet att göra liknande avdrag inom vissa gränser för amortering av skuld på egnahemsfastighet eller bostadsrättslägenhet, dels slutligen rätt till ett särskilt ytterligare avdrag utöver det avdrag från intäkterna av kapitalinkomst, som man nu har möjlighet att göra, detta speciellt med tanke på aktieinkomst och

Om vissa åtgärder till främjande av sparandet m. m.

det angelägna i att särskilt uppmuntra aktiesparandet i nu rådande läge.

Jag skall inte trötta kammaren med att gå närmare in på motiveringen för dessa yrkanden. Utskottet har avvisat motionen under hänvisning till att det nu sitter en utredning, som har till uppgift att överväga olika möjligheter att stimulera bl. a. det personliga sparandet. Vi har ansett denna fråga så pass angelägen, att varje ytterligare försinkning bör undvikas. Vi har sedan flera år tillbaka i motioner begärt att snarast möjligt få dessa åtgärder till stimulans av sparandet. Enligt motionen skulle författningsförslagen träda i kraft den 1 januari 1960, och skall vi avvakta resultatet av den nu sittande utredningen, torde det komma att dröja åtskilligt mycket längre innan vi kan motse åtgärder i motionens syfte.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation I.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Då motionären kommer att få ordet efter mig, skall jag be att få inskränka mig till att yrka bifall till reservation nr II.

Fru SEGERSTEDT-WIBERG (fp):

Herr talman! Under senare år har den känslan vuxit sig allt starkare att de ofullständiga familjerna utgör en eftersatt och bortglömd grupp i samhället. Själva känner de sig illa behandlade, vilket haft till resultat att de nyligen bildat en förening för att tillvarata sina intressen. Vid ett möte här i Stockholm framhöll deras representanter, att det inte finns någon rimlig anledning till att de ofullständiga familjernas barn skall tvingas leva på lägre standard än barnen i de fullständiga familjerna.

De ofullständiga familjerna bildar inte någon stor grupp i jämförelse med de fullständiga. Enligt de beräkningar, som gjordes år 1950, var de fullständiga familjernas antal omkring 1,6 miljon, medan de ofullständigas uppgick till knappt 90 000. I den utredning, som fö-

retogs av familjeberedningen år 1956, konstaterades, att de ofullständiga familjerna har sämre ekonomiska förutsättningar än de fullständiga familjerna att ge sina barn en god start i livet. Utredningen betonar av det skälet att samhället bör bistå dessa familjer. Huvudsakligen emedan det i och för sig innebär ett ekonomiskt avbräck när den ena av föräldrarna ensam skall svara för barnets vård och skötsel.

I motion nr 157 i denna kammare har motionärerna utgått från önskemålet att de ofullständiga familjerna inte skall missgynnas av samhället. Dettas strävan bör vara att ge största möjliga likställighet åt de båda familjegrupperna. Denna strävan kom också till uttryck i det beslut som fattades år 1956 i enlighet med bevillningsutskottets betänkande. I samband med höjningen av avdragen för försäkringspremierna beslöts då att utvidga rätten till de högre avdragen på 600 kronor att gälla även de ofullständiga familjerna. Denna rätt gäller, herr talman, inte för de ofullständiga familjerna beträffande annat sparande. De fullständiga familjernas rätt på denna punkt sattes till 600 kronor och de ofullständigas till 300 kronor.

Nu säger utskottet, att de ensamstående försörjarna knappast torde ha ett större sparkapital än 6 000 kronor, vilket i nuvarande läge ger en årlig ränta på 300 kronor. Men här torde utskottet utgå från ett godtyckligt antagande och framför allt göra en felaktig jämförelse. Det kan tänkas att det endast är ett mindre antal av de ofullständiga familjerna som kan utnyttja ett avdrag på 600 kronor, men det är inte detta som är det väsentliga. Det väsentliga är att den ofullständiga familjen bevisligen försättes i ett sämre läge, om man jämför den ofullständiga och den fullständiga familjen. Samtidigt lever, som sagt, den ofullständiga familjen under osäkrare förhållanden än den fullständiga med dess delade försörjningsansvar. Det ligger också något stötande i tanken att olika regler skall gälla för den fullständiga familjen, när den vill

Om vissa åtgärder till främjande av sparandet m. m.

spara med tanke på barnen, och för samma familj, om den senare blivit ofullständig men vill fortsätta att spara. Det är svårt att inse av vilket skäl denna familj i ett mera ogynnsamt läge skall ställas inför snävare bestämmelser. Även den aldrig fullständiga familjen bör uppmuntras att ge barnen bästa möjliga skydd och uppfostran, och då gäller också här att den inte bör försättas i sämre läge än den fullständiga familjen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr II av herr Hagberg m. fl.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Under denna punkt har sammanförts ett flertal frågor. Det gäller här frågan om sparstimulerande åtgärder av olika slag, men det gäller också frågan om rättvisekrav, jag skulle vilja säga verkningar av beslut som tidigare fattats av riksdagen. Det måste alltid vara en strävan att söka få skattelagstiftningen så rättvis som möjligt.

I en motion under denna punkt har påpekats, att när det för något år sedan beslöts att det skulle medges vissa avdrag vid beskattningen av avkastningen på kapital — för ensamstående med ett belopp av 300 kronor och för makar med 600 kronor — kom en del grupper att ställas utanför. Den här rättigheten avser nämligen skattskyldig, som har kapitalavkastning bestående av räntor eller utdelning på aktier. I vår motion har vi pekat på ett fall, där lagstiftningen i detta fall inte är helt rättvis. Det gäller det fallet att en person — det kan vara en jordbrukare eller en egnahemsägare — säljer sin fastighet och i köpekontraktet inför en klausul om att säljaren skall ha rätt till fri bostad i fastigheten under sin återstående levnad. En sådan bestämmelse medför alltid ett reducerat försäljningspris, eftersom den innebär ett intrång i köparens nyttjanderätt, en sorts inteckning i fastigheten. Det finns exempel på att innehavaren sålt en fastighet, som på grund av att den under de senaste åren rustats upp måst skuldbelastas i så hög grad

att säljarens enda kapitalbehållning vid försäljningen blivit just förmånen av fri bostad under sina återstående livsdagar. Att det resonemang som förts i motionen har fog för sig, framgår också av utskottets utlåtande. Det heter där att »såsom motionärerna framhållit kan ett visst inslag av kapitalavkastning stundom sägas känneteckna sådan bostadsförmån». Men så fortsätter utskottet: »Detsamma gäller även undantagsförmåner i övrigt och vissa andra inkomster, vilka nu hänföres till inkomst av tjänst, t. ex. på grund av privat försäkring utfallande pensionsbelopp och livräntor. Att överföra beskattningen av dylika inkomster till inkomst av kapital enbart för att möjliggöra ett ökat utnyttjande av sparavdraget, vars främsta syfte är att stimulera till nysparande, synes emellertid inte böra komma i fråga. På den grunden avstyrker utskottet motionerna.»

Låt mig då först säga, att jämförelsen mellan bostadsförmån och på grund av privat försäkring utfallande pensionsbelopp och livräntor inte är riktig. Den som har tecknat sådan försäkring har ju, när han betalat in avgifterna för försäkringen, haft rätt att göra avdrag för dessa i sin deklaration. Den som har sparat genom att betala av på sina skulder och därigenom blivit ägare av större eller mindre del av sin fastighet har däremot inte fått göra något som helst avdrag för detta sitt — jag skulle vilja använda det uttrycket — kapitalsparande. Att bostadsförmån är en avkastning av ett kapitalsparande framgår väl tämligen klart också av den omständigheten, att lantbruksstyrelsens revisorer vid granskning av lantbruksnämndernas verksamhet gör anmärkning, därest icke reducering av belåningsvärdet sker när sådan undantagsförmån medgivits i fråga om fastighet. Varför fordrar lantbruksstyrelsens revisorer detta? Det beror helt enkelt på att undantagsförmånerna, såsom jag sade inledningsvis, utgör en belastning på fastigheten, en belastning som tar sig uttryck i en lägre köpeskilling. Skillnaden mellan det verkliga värdet och köpeskillingen är

Om vissa åtgärder till främjande av sparandet m. m.

direkt beroende av undantagsförmånens storlek. Därmed torde det vara klart att denna form av undantagsförmån är att betrakta såsom kapitalavkastning.

Nu finns det en annan väg att gå, en väg som man säkerligen kommer att begagna sig av, om inte bestämmelserna på den här punkten rättas till. Säljaren kan kräva att köparen utfärdar en revers som han uppbär ränta på, motsvarande den summa som säljaren då får erlægga för sin bostadsförmån. I realiteten medför detta ingen skillnad för parterna. Men när sådana möjligheter förefinns, visar ju också det, att det här är fråga om en avkastning av kapital. Motionärerna menar därför, att det måste vara riktigt att medge samma rätt till avdrag i deklarationen när det gäller denna form av inkomst av kapital som i fråga om inkomst i form av ränta eller utdelning på aktier.

Utskottet har gjort gällande att ifrågasvara sparavdrag tillkommit för att stimulera ett nysparande. Nysparandet kan man emellertid stimulera på annat sätt, t. ex. genom premie- och ungdomsparande. Den form av sparavdrag det här gäller är över huvud taget en förmån för allt sparande, och därför kräver rättvisan att man i skattelagstiftningen genomför den ändring som motionärerna här föreslagit.

Med hänsyn till, herr talman, att det endast avgivits en blank reservation och ingen lagtext finnes utformad, har jag intet yrkande att framställa i dag, men jag skall återkomma till saken.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Utskottet har haft att ta ställning till tre motionspar, som vart och ett behandlar tre olika beskattningsfrågor.

Det första motionsparet — motionerna nr I: 33 och II: 46 — är en gammal bekant, om jag får använda det uttrycket. Det förslag som framförs i dessa motioner har behandlats tidigare här i riksdagen, t. o. m. så sent som vid B-riksdagen i fjol. Utskottet har ansett sig kunna nöja sig med en ganska kort mo-

tivering till sitt ställningstagande, eftersom de frågor som har aktualiserats i det ifrågasvarande motionsparet är föremål för utredningar. Det är ju inte vanligt att riksdagen föregriper sittande utredningar. Motionärerna framhåller själva i sina motioner: »En inventering av möjligheterna att stimulera och öka det personliga sparandet är därför angelägen, och vi hälsar med tillfredsställelse att en utredning i detta syfte igångsatts under 1958», men fortsätter: »Den utredning kan emellertid inte beräknas föranleda förslag till riksdagen förrän 1960 — om ens då.»

Herr Ewerlöf anförde att varje försinking av frågan innebär en försvagning av all propaganda för ökning av det frivilliga sparandet, och det vill jag ge honom rätt i. Jag är alldeles övertygad om att man måste så snabbt som möjligt komma till ett ställningstagande i det här frågekomplexet, men jag tycker i likhet med utskottet att när utredningen har tillsatts så nyligen, så kan man väl inte inbjuda kammaren att i dag ta ställning till ett av motionärerna utarbetat lagförslag. Jag vet inte, herr talman, om det — för att använda Adolv Olssons uttryck — någon gång har hänt i detta hus att någonting sådant har förekommit. Jag ber därför, med den motivering som utskottet har anfört, att i denna del få yrka bifall till vad utskottet har hemställt.

Det andra motionsparet, nummer I: 157 och II: 200, tar upp — visserligen i en detalj — ett synnerligen angeläget spörsmål. Jag vill anknyta till vad fru Segerstedt-Wiberg anförde. Hon tog upp hela det problem som sammanhänger med de ofullständiga familjerna. Fru Segerstedt-Wiberg anförde exempel på hur oändligt svårt det kan vara för den ofullständiga familjen när det gäller att klara en bostad eller andra för ett normalt liv nödvändiga attribut, och jag kan helt instämma i vad hon anförde. Det är utan tvekan så att de ofullständiga familjerna i jämförelse med de fullständiga har det synnerligen svårt på praktiskt taget alla områden, men man löser inte den ofullständiga familjens

Om vissa åtgärder till främjande av sparandet m. m.

problem genom att ta itu med en detalj som den det här är fråga om. Det sitter för närvarande en utredning som har hand om hela familjebeskattningen, alltså beskattningen av både fullständiga och ofullständiga familjer, och det är att hoppas att utredningen skall finna en lösning. Jag tycker emellertid — även om det nu är fråga om en detalj i det stora frågekomplexet — att det ligger något logiskt i vad motionärerna har anfört beträffande termen »äkta makar». Äkta makar har ett sparavdrag på tillsammans 600 kronor och den ensamstående på 300 kronor. Så fort familjen blir splittrad, används termen »ensamstående», och det är kanske inte riktigt logiskt i och för sig, därför att det är ju fråga om en familjebeskattning. Om den ena eller andra kontrahenten kommer bort av en eller annan anledning, så borde ju logiskt sett — det medger jag — typen av familjebeskattning kvarstå, och följaktligen skulle sparavdraget i detta fall sättas lika med avdraget för fullständig familj.

Emellertid är det väl, såvitt jag kan se, och detta är även utskottets uppfattning, att de nuvarande avdragsreglerna är sådana, att man åtminstone skyddar de allra flesta av de ofullständiga familjerna. Eftersom — om det är som motionärerna säger — det här är pengar som skall användas för barns uppfostran, så kan man ju, i den mån en ofullständig familj har kapitaltillgångar, överföra dem på de hemmavarande barnen, som ju ändå inte kan tänkas ha beskattningsbara inkomster annat än i händelse familjen förfogar över ganska betydande förmögenhet. Om man ser på vad jag föreställer mig vara ett normalfall, så tror jag inte man kan säga att familjen i fråga missgynnas, eftersom man säkert har möjlighet att genom överföring till barnen undgå beskattning av hela den ränteinkomst som ett eventuellt kapital skulle medföra.

Vad sedan beträffar det sista motionsparet, motionerna nr I: 284 och II: 355, så har motionärerna yrkat på att värdet av en undantagsförmån i form av fri bostad skulle tas upp som inkomst av

kapital. Detta kan låta bestickande, när man lyssnar till herr Carlssons motive-ringar, men det är att märka att vad som här föreslås skulle gälla endast i den händelse att förmånen följer med försäljning av fastighet. I fråga om alla andra förmåner av detta slag, oavsett om det gäller fri bostad eller annan naturaförmån, tas värdet alltid upp som annan inkomst än kapitalinkomst, och det skulle fordras en alldeles speciell motivering — en sådan anför också motionärerna — för att just undantagsförmåner vid försäljning av fastighet skulle tas upp som inkomst av kapital.

När vi behandlade denna fråga i utskottet, tyckte jag mig finna åtminstone ett visst motiv för att man skulle kunna pröva detta, eftersom det, framför allt när det gäller försäljning av lantegendomar, ofta förekommer undantagsförmåner av den här typen. Men så snart man tar upp denna fråga och synar den med utgångspunkt från de ganska bestämda beskattningsregler som vi ändå har när det gäller den direkta beskattningen, finner man att det inte är möjligt att bryta ut den såsom motionärerna här har föreslagit. Man kan inte heller förutse konsekvenserna, eftersom vi har fria undantagsförmåner i så betydande och varierande utsträckning här i landet.

Jag ber därför att även i det här avseendet, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ANDERSSON (h):

Jag skulle kunna nöja mig, herr talman, med att instämma i fru Segerstedt-Wibergs anförande. Jag tyckte att det gav en klar bild av vad motionärerna och reservanterna vill. Jag skall emellertid understryka några synpunkter som har framförts.

Först vill jag säga, att jag är mycket glad över herr Erikssons förståelse för dessa familjers läge, en förståelse som vi väl alla hyser. Herr Eriksson säger emellertid, att man här bara löser en detaljfråga; man löser på den här vägen inte i alla avseenden de ofull-

Om vissa åtgärder till främjande av sparandet m. m.

ständiga familjernas problem. Tacka för det! Det har heller ingen tänkt, men kan vi inte göra allt på en gång, får vi väl här liksom i andra sammanhang gå fram stegvis. Jag understryker också — och därvidlag kan jag helt instämma med herr Eriksson — att det i princip icke är någon skillnad mellan avdragsrätten för försäkringspremier och den nu aktuella avdragsrätten.

Det är rätt intressant att läsa bevillningsutskottets betänkande från år 1955. Där talas det klart och tydligt om vikten av att höja avdragen just ur sparsstimulerande synpunkt. Nu skall man kanske inte se frågan bara ur samhälls-ekonomisk synpunkt, utan också — såsom fru Segerstedt-Wiberg gjorde — lägga mera socialt betonade aspekter på detta problem.

Jag skall inte gå in på frågan om stimulerandet av sparandet. Det är kanske onödigt att ta upp tiden med det. Jag vill bara understryka att denna stimulans är lika viktig för de ofullständiga familjerna som för de fullständiga familjerna, inte bara ur samhälls-ekonomisk synpunkt utan kanske främst ur familjernas egen synpunkt.

Nu framhålles det — vilket också herr Eriksson berörde — att det inte är så många ofullständiga familjer som har mer än 6 000 kronor i sparkapital. Men då är inte heller det praktiska problemet så svårlöst som om det hade gällt en mängd fall. Utskottet lägger emellertid huvudvikten vid — om jag fattat utskottet rätt — att det inte behöver förekomma någon orättvisa på grund av att, såsom också har nämnts, det finns möjlighet att sätta in kapitalet på barnets konto i barnets namn. Vi framhåller emellertid i vår motion, att det uppstår vissa komplikationer, om man går den vägen.

Så osäker som de ofullständiga familjernas ställning ofta är, kan det uppstå ett läge, där låt oss säga modern, om det är fråga om ett sådant fall, snabbt kan behöva få medel tillgängliga. Då måste hon gå via överförmyndaren och de besvärligheter som därmed sammanhängar. Även jag har litet prak-

tisk erfarenhet av detta. Överförmyndarna är mycket tillmötesgående, när det gäller att handla praktiskt och mänskligt i detta sammanhang, men jag tycker utskottet går litet för lättvindigt förbi denna sak, när det säger att den omständigheten, att vissa komplikationer kan uppstå, inte bör påverka ställningstagandet i den här frågan. Det är det jag tycker att den bör göra. Det kan vara så att modern snabbt behöver ha tillgång till sparmedel för det ena eller andra ändamålet. Herr Eriksson säger, och det är riktigt, att genom de bestämmelser som nu finns och genom att man använder dessa vägar, skyddas de allra flesta. Men som redan fru Segerstedt-Wiberg starkt understrukt och som jag också vill betona, kommer de ofullständiga familjerna i ett sämre läge än de fullständiga, om medlen inte sätts in i barnens namn. För detta förhållande finns det, såsom också herr Eriksson erkände, ingen som helst motivering. Därför instämmer jag, herr talman, i yrkandet om bifall till reservation nr II.

Fru SEGERSTEDT-WIBERG (fp):

Herr talman! Jag har ett starkt behov att få tacka herr Eriksson i Uppsala för den utomordentliga motivering han gav vår motion. Sedan drar han som utskottsmajoritetens representant fel slutsatser av sin egen motivering vilket jag beklagar. Att det rör sig om ett fåtal personer kan inte vara skäl för att de som redan har dåligt utgångsläge skall behandlas sämre än andra familjer av samhället.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Jag tror det är viktigt att man i den här frågan gör vissa bestämda distinktioner. När detta sparavdrag på sin tid infördes i vår lagstiftning, var motiveringen uteslutande att det skulle fungera som en stimulans åt ett ökat sparande. När man här tar upp frågan avses ju ändå närmast, att sparavdraget skall utnyttjas till att minska

Om vissa åtgärder till främjande av sparandet m. m.

skattebelastningen för de ofullständiga familjerna. Det är en väsentlig skillnad, och därför har jag, herr talman, tilllåt mig påpeka, att man måste ta upp den här frågan i ett större sammanhang och verkligen försöka lösa de ofullständiga familjernas samlade skatteproblem.

Dessutom har jag en mycket stark känsla för de ofullständiga familjernas ekonomiska svårigheter. Därför kommer jag, herr talman, att helhjärtat ansluta mig till den proposition som regeringen i dag har lagt på riksdagens bord. Den kommer verkligen att lösa de ofullständiga familjernas ekonomiska förhållanden i en framtid. De som verkligen har känsla för den typen av familjer som här är fråga om och deras svårigheter kommer att ha ett utomordentligt tillfälle att vara med och ge de ofullständiga familjerna ett värdefullt handtag.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Herr Eriksson har så stark känsla för de ofullständiga familjerna, att han måste börja tala om något annat för att motivera, att han inte kan vara med om vad motionärerna föreslagit. Sedan säger herr Eriksson att man nu lägger frågan mera på social bog men att den ursprungliga motiveeringen för höjningen av försäkringsavgifterna avsåg en sparstimulans. Men om man här på ett bräde kan åstadkomma dels en sparstimulerande effekt och dels stöd åt de ofullständiga familjerna, så är det väl endast ett ytterligare skäl för att gå fram på den vägen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt rörande varje punkt av utskottets i det nu föredragna betänkandet gjorda hemställan.

I fråga om punkten 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i nämnda punkt hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr

Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ewerlöf* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 18 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom appresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ewerlöf* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 122;

Nej — 16.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande punkten 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Om förstatligande av företag i utländsk ägo som importera och distribuera mineraloljor

Herr *Spetz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 18 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Hagberg m. fl.* vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Spetz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 69.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten 3 hemställt.

Om förstatligande av företag i utländsk ägo som importera och distribuera mineraloljor

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om förstatligande av företag i utländsk ägo som importera och distribuera mineraloljor.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 371 i första kammaren av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, och nr 379 i andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om förslag senast till 1960 års riksdag om ett förstatligande i enlighet

med oljeutredningens förslag av de företag i Sverige, som importerade och distribuerade mineraloljor och som helt eller delvis befunde sig i utländsk ägo.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 371 och II: 379 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **ÖHMAN** (k):

Herr talman! Denna fråga är sannligen inte ny. Den har haft, kan man säga, ett långt lidandes historia. Den 30 juni 1945 begärde riksdagen skyndsamt utredning angående den framtida organisationen — som det hette — av handeln med brännolja. I den skrivelse, som riksdagen då avlämnade till regeringen, framhöll man att den lämpligaste organisationsformen för denna handel skulle vara ett statligt eller ett statskontrollerat monopol. Regeringen följde riksdagens anvisningar och tillsatte den 14 september samma år utredningen om denna handel. Det var en utredning som arbetade mycket snabbt — som också riksdagen begärt i sin skrivelse — och redan i februari 1947 lämnade utredningen sitt förslag. Förslaget innebar, att den mest ändamålsenliga lösningen måste vara att handeln med bränn- och smörjolja koncentrerades till ett av staten ägt monopolföretag. Utredningen kom alltså fram till en enligt min mening helt riktig ståndpunkt.

När utredningens förslag legat på regeringens bord i fem år utan att någonting skett, motionerade vi kommunister i anslutning till det förslag som utredningen hade kommit till. Det var år 1952. Men då avslogs vår motion med den motiveringen att ärendet fortfarande var föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Vi har avvaktat denna prövning i sju år, och vi har på nytt väckt en motion i anslutning till oljeutredningens förslag. Återigen avstyrkes motionen av utskottet. I utskottets motivering härför läser man: »Enligt vad utskottet inhämtat

Om förstatligande av företag i utländsk ägo som importera och distribuera mineralolja

har Kungl. Maj:t den 5 april 1957 förordnat att nämnda betänkande skall läggas till handlingarna.» Regeringen har således firat tioårsminnet av utredningens förslag genom att arkivera detsamma utan att vidta någon som helst åtgärd vare sig i den ena eller i den andra riktningen. Bankoutskottet, som i det här fallet uppför sig mer väluppfostat än i många andra frågor och följer regeringens förordning, yrkar avslag på motionen och påstår att den inte innehåller några skäl för att förstatliga oljedistributionen. Jag vill emellertid hävda att det verkligen i motionen har anförts skäl, framför allt av handelspolitisk natur, och det var dylika skäl som också mycket starkt underströks av 1945 års oljeutredning. Men bankoutskottet viftar bort dessa handelspolitiska skäl med bl. a. en sats av följande lydelse: »Utskottet utgår från att som en allmän förutsättning för vår handelspolitik bl. a. gäller, att våra importörer så långt det är möjligt får köpa där det är billigast och för landet förmånligast.»

I all sin torftighet verkar denna mening ganska oantastlig, men just orden »bland annat» och »så långt det är möjligt» öppnar verkligen dörrarna på vid gavel för avsteg från vad som måste anses vara förmånligt för landet i handelspolitiskt avseende. Det är väl ändå så, att det är ett vitalt intresse för Sverige, framför allt nu när konkurrensen alltmer hårdnar på de västliga marknaderna och när arbetslösheten blivit ett problem också hos oss, att söka sig ut på nya marknader och särskilt söka utvidga den svenska handeln med länderna i öster — jag menar den socialistiska marknaden, som omfattar nära en miljard människor. Där finns det väldiga avsättningsmöjligheter för svenska produkter. Men förutsättningen för att kunna utnyttja dessa avsättningsmöjligheter är ju att Sverige också blir i stånd att köpa sådana varor därifrån, som vårt land behöver, och olja är ju en av de varor, som vi är i oundgängligt behov av och som vi måste importera.

Det är väl en allmänt känd sak att

den olja, som Sverige behöver, också kan levereras exempelvis från Sovjetunionen i utbyte mot andra varor från verkstadsindustrien, textilindustrien, konfektionsindustrien, skoindustrien i Sverige o. s. v. — alltså de sektorer inom vår produktion, som för närvarande har det fämligen eller kanske mest trångt ställt. Men nu är saken den, att Sverige inte kan köpa olja därifrån av det enkla skälet att hela distributionsnätet praktiskt taget ligger i händerna på de engelska, amerikanska och holländska oljemonopolen. Det är bekant, att såväl i fråga om kvalitet som pris är den olja man kan köpa från Sovjetunionen fördelaktigare för vårt land än den som under nuvarande förhållanden erbjuds. Men då utländska oljetruster har monopol på distributionen, hindrar de att Sverige köper olja, där det — för att citera utskottet — är förmånligt för landet.

Jag vill rikta kammarens uppmärksamhet på att om man studerar Sovjetunionens sjuårsplan, kan man se, att planen förutsätter att en oljeledning dras från Baku upp till en Östersjöhamn, närmare bestämt i Litauen. Nu är det bekant, att Sovjetunionens planer också brukar förverkligas. Kammarens ledamöter kan ju föreställa sig, hur fördelaktigt det skulle vara, inte minst ur fraktkostnadssynpunkt, om Sverige kunde fylla sitt oljebehov på andra sidan Östersjön. Det är ingalunda ett intresse för Sovjetunionen i och för sig, att Sverige köper olja därifrån, men jag tror att det är ett svenskt intresse att vi bryter med den tidigare ordningen, när så viktiga ting för det svenska näringslivet som oljedistributionen icke befinner sig i svenska händer.

Jag vill i detta sammanhang hänvisa till vad en tidigare, aktad ledamot av denna kammare, förutvarande statsrådet Gustav Möller, hade att anföra, när denna fråga första gången behandlades år 1945. Han erinrade om sina erfarenheter bland annat som handelsminister under den tid, då Norge och Danmark var ockuperade. Han framhöll vilka

Om förstattligande av företag i utländsk ägo som importera och distribuera mineraloljor

nackdelar det innebar för Sverige att det var utländska företag, som hade oljedistributionen under sitt kommando. Vi kan komma i en situation med en ny avspärrning, det vet vi, och man borde därför beakta erfarenheterna från andra världskriget. Jag ber att till kammararens protokoll få fjorton år efteråt läsa in vad Gustav Möller erfor under kriget. Jag citerar: »Det hette visserligen att svenska företag skötte importen av våra brännoljor, men dessa var endast till formen svenska... De hade icke någon som helst självständighet... hade endast att böja sig för dekretet från dess egna stora huvudföretag.» Han skildrar vidare hur svenska staten måste ingripa och »gick genom reservförrådsnämnden ut på marknaden i världen och lyckades befrakta ett antal tankfartyg med bensin som fördes till landet. Svenska staten fick praktiskt taget ensam sköta importen... När bensinen kom hit hade vi ingenting annat att göra än att pumpa in den i dessa utländska agents cisterner och överlämna distributionen till dessa företag.» Hans slutsats blir: »Ett sådant beroende av utländska företag som var för handen 1939 kan jag under inga omständigheter tillråda.» Det är ord, byggda på erfarenheter, som gjorts av en aktad riksdagsman, av ett statsråd som hade dessa frågor närmast om hand. Jag tror att vad herr Möller yttrat om situationen 1939 och under världskriget också håller i dag.

Det är med denna motivering, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till de i detta ärende föreliggande motionerna.

Herr BOO (s):

Herr talman! Såsom herr Öhman i sitt anförande redan framhållit, har frågan om ett förstattligande av oljebranschen varit föremål för utredning. Efter ingående överväganden har denna dock inte föranlett någon åtgärd, utan ärendet har avskrivits. Motionärerna har enligt utskottets mening inte förebragt

några bärande skäl för att man nu änyo skulle aktualisera denna fråga. Det nya, såsom motionärerna ser det, är att man skulle göra ett förstattligande av oljebranschen med en handelspolitisk motivering.

Oljeutredningen framhöll på sin tid, att inte alla företag i branschen var vad man kallar »märkesbundna», och detta gäller mera nu än vid det tillfället. Om således oljorna från Sovjetunionen är konkurrenskraftiga i fråga om pris och kvalitet, bör de ha förutsättningar att på längre sikt kunna vidga sin marknad i Sverige intill de i det nya handelsavtalet ökade kvantiteterna, och om dessa visar sig otillräckliga finns väl även möjligheter att få en utökning av dem. På så vis ökar vi även våra möjligheter för en export till Sovjetunionen. Vi anser, att detta är den rätta vägen att gå fram i det här avseendet. Det kan inte komma på fråga att vi genom ett förstattligande skulle hindra ett fritt konsumtionsval på detta område.

Handelspolitiskt tror jag det är ganska viktigt att vi beträffande oljan håller dörren öppen åt flera håll.

Motionärerna har vidare i sin motivering framhållit, att ett ökat handelsutbyte med Sovjet skulle ge oss den förmånen att vi kunde sälja, som motionärerna säger, »vårt överskott av textilvaror och skor». Även om jag personligen skulle ha allt intresse av att hävda textilnäringens intressen, måste jag ändå upplysa motionärerna om att det i realiteten icke finns något överskott på textilvaror i detta land. Textilindustrin tillgodoser för närvarande 60—65 procent av konsumtionen av textilvaror. För textilindustrin, liksom för en hel rad andra hemmamarknadsindustrier — t. ex. skoindustrin, porslins- och glasindustrin — gäller att de är utsatta för en mycket hård importkonkurrens, till vissa delar en osund konkurrens, och en del av denna osunda konkurrens kommer just från vad motionärerna kallar »de krisfria» öststaterna. Enligt min mening kan man inte lösa detta problem genom att bygga

Om förstatligande av företag i utländsk ägo som importera och distribuera mineraloljor

upp en ökad export till Sovjetunionen. Så enkelt är det inte, och detta borde även herr Öhman inse.

Vi har alltså i utskottet kommit fram till att handelsförbindelserna med Sovjet, liksom med alla andra länder, bör få växa fram utifrån naturliga förutsättningar och inte genom att man griper in i den ena eller andra näringen och kräver ett förstatligande.

Jag ber, herr talman, med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Utskottets ärade talesman säger, att vi inte har förebragt några nya, bärande skäl i fråga om ett förstatligande av handeln med oljor. Nej, det må vara, men vi tycker att de skäl, som oljeutredningen under ordförandeskap av en socialdemokrat framförde år 1947, alltjämt är tillräckligt bärande för att riksdagen borde bifalla det förslag som där ställts. Vi har i vår motion, liksom också utredningen, tryckt på de handelspolitiska skälen och i nuvarande situation också på frågan om sysselsättningen, som skulle erfaras väsentliga lättnader genom en vidgad export till de marknader jag tidigare talat om.

Herr Boo säger, att utredningen påpekat att det finns vissa distributionsnät, som inte är absolut märkesbundna. Jag skall inte ta upp en diskussion om den saken. Jag vet, att så när som på ett par mindre företag ombesörjes oljedistributionen här i landet av utländska företag, som är bundna till sina märken och till sina huvudmän. Det är väl ändå litet för optimistiskt, om jag uttrycker det mycket mildt, att tro, att det skulle finnas reella möjligheter för Sverige att importera olja från Sovjetunionen och placera den i de engelska, amerikanska eller holländska distributionssystemens apparater. Det är självklart att dessa länder håller på oljan från sina leverantörer med allt vad detta för med sig.

Oljan är ju ur många synpunkter ett mycket brännbart stoff, inte minst i våra tider.

Man skall ha dörren öppen åt flera håll, säger herr Boo, också när det gäller oljehandeln. Jag kan vara ense med honom på den punkten. Varken jag eller motionen har förordat att vi skulle köpa olja bara från Sovjetunionen. Men förutsättningen för att vi skall kunna hålla dörren öppen åt flera håll är att vi har distributionsnätet i statens händer, som då kan dirigera oljeinköpen så att de görs på det håll där det i fråga om priser, kvalitet och handelsutbyte över huvud taget är fördelaktigast för landet.

Jag måste till sist säga, herr talman, att jag icke kunnat finna några som helst nya och bärande skäl för utskottets avslagsyrkande, och jag vidhåller mitt förra yrkande.

Herr BOO (s):

Herr talman! Herr Öhman ville med utgångspunkt från oljeutredningen förmena att utskottets ställningstagande inte var riktigt. Jag framhöll här tidigare att utifrån de förutsättningar, som oljeutredningen har redovisat i sitt betänkande, är ju frågan om ett förstatligande prövad och lagd till handlingarna utan åtgärd. Även motionärernas nya argument med handelspolitiska skäl har utskottet prövat och inte funnit att de utgör bärande motiv för att ta upp frågan på nytt.

Vad gäller möjligheterna för olja från Sovjet att hävda sig på den svenska marknaden förhåller det sig väl ändå så, herr Öhman, att vi redan nu får en del olja från Sovjetunionen. Det finns i det nya handelsavtalet möjlighet att öka kvantiteten. Om nu denna olja är lika bra och, som herr Öhman påstod, kan levereras till ett billigare pris än övriga utländska oljebolag kan hålla, har väl denna olja möjlighet att hävda sig på längre sikt, att bygga ut sin distributionsapparat och konkurrera med de andra? Vi hälsar den utvecklingen med tillfredsställelse, men detta utgör inte någon tillräcklig motivering för att bifalla motionärernas hemställan.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag vill endast fråga herr Boo, innan vi slutar denna debatt, om inte herr Möllers argumentation väger någonting i herr Boos ögon. Han hade erfarenhet av saken under andra världskriget. Betyder det verkligen ingenting för herr Boo?

Herr BOO (s):

Herr talman! När herr Möller talade i denna fråga, hade vi väl inte det läge vi har i dag. Nu har vi bl. a. en import av olja från Sovjetunionen som vi har möjlighet att öka.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvís till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 7, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkten 1

Ang. riksbankens räntepolitik

I denna punkt hade utskottet lämnat en redogörelse för den ekonomiska utvecklingen under år 1958 samt den av riksbanken förda penning- och valutapolitiken. Redogörelsen avslutades med följande uttalande:

»Då utskottet avser att senare under riksdagen framlägga sin allmänna syn på penningpolitiken, finner sig utskottet icke i detta sammanhang ha anledning närmare ingå på räntepolitiken; bedömningen av denna har icke ansetts påverka utskottets ställningstagande till frågan om ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken.

Vad i detta ärende förekommit har utskottet härigenom velat för riksdagen omförmäla.»

Ang. riksbankens räntepolitik

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Såsom bankoutskottet framhållit i sitt utlåtande har det rätt skilda meningar om räntepolitiken. Detta påverkar givetvis inte vårt ställningstagande till frågan om ansvarsfrihet för riksbanksfullmäktige, ty riksbanken har ju att självständigt ta ansvar för räntepolitiken. Men då det alltså är riksbanken som skall ha hand om penningpolitiken, är det både naturligt och ofrånkomligt att räntefrågan kommer upp till debatt i detta sammanhang.

Vi har ju konjunkturavmattning med stagnerande produktion, med svårigheter för avsättning och sysselsättning. Stora delar av näringslivet har mycket svåra problem. Detta gäller särskilt vissa delar av småföretagsamheten. Visst har åtgärder vidtagits till stimulerande av sysselsättningen, men allmänna konjunkturlättnader har enligt vår mening inte genomförts i den utsträckning som näringslivet behövt. Särskilt tänker jag då på räntepolitiken.

Det är sant att räntan sänktes med en halv procent den 2 maj 1958. Vi i centerpartiet, som länge krävt räntesänkning, hälsade givetvis detta med tillfredsställelse. Men räntan utgör, såsom vi vid upprepade tillfällen understrekat, alltför en alltför hård belastning för näringslivet och särskilt för småföretagsamheten. När räntan höjdes sommaren 1957 gick det brant uppåt med en hel procent i ett enda tag, men när räntan skall sänkas har man tagit det desto försiktigare — trots att vi har en markerad konjunkturavmattning. Vi har i nuvarande matta konjunktur högre ränta än vi hade för några år sedan, när överkonjunkturen var som besvärligast.

Andra länder, som har samma konjunkturläge som vi, har gång efter annan vidtagit räntesänkningar. Det hade enligt min mening varit förnuftigt om vi gjort detsamma. När näringslivet har svårigheter måste det väsentligaste vara att stärka företagets konkurrenskraft, och härvid är en räntesänkning angelägen. När vi diskuterar riksbankens politik må det vara på sin plats att ännu en gång skicka den uppmaningen till

riksbanken, att den snarast genomför en räntesänkning. En sådan åtgärd skulle, herr talman, hälsas med tillfredsställelse av mycket stora delar av näringslivet. Särskilt småföretagsamheten skulle gynnas, och jag vågar påstå att även stora delar av de s. k. storföretagen kan instämma i vårt krav på en räntesänkning.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag är överraskad över det anförande som herr Mattsson här hållit. Han har dock biträtt utskottsfröslaget, som tillkommit just för att vi i rationalitetens intresse icke skulle ta upp någon debatt i dag kring dessa frågor utan spara debatten till ett senare tillfälle under riksdagen, då bankoutskottet i alla fall får tillfälle att syssla med dessa ting. Det står ju i utskottsutlåtandet: »Då utskottet avser att senare under riksdagen framlägga sin allmänna syn på penningpolitiken, finner sig utskottet icke i detta sammanhang ha anledning närmare ingå på räntepolitiken.»

Jag avser för min del självfallet att hålla på den ståndpunkt som utskottet enhälligt har intagit, och följaktligen avstår jag från att ge mig in på något bemötande av det anförande som herr Mattsson här hållit beträffande räntepolitiken, i all synnerhet som han ju i utskottet varit överens med oss andra om att denna debatt skulle ske i ett senare sammanhang.

I detta anförande instämde herrar Schmidt (fp) och Boo (s).

Efter härmed slutad överläggning lades den förevarande punkten till handlingarna.

Punkten 2

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Om utredning angående ett statligt försäkringsföretag

Föredrogs åno bankoutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om utredning angående ett statligt försäkringsföretag.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 213, som hänvisats till bankoutskottets handläggning, hade herr Nilsson i Gävle *m. fl.* föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning och förslag i syfte att upprätta ett statligt försäkringsföretag, vars uppgift skulle vara att i konkurrens med övriga i landet verk samma försäkringsföretag driva försäkringsverksamhet inom alla försäkringsgrenar som nu vore och kunde bli aktuella i framtiden, varvid utredningen även skulle taga sikte på sådana lagändringar, att trafik- och motorfordonsförsäkring för framtiden enbart bedrevs av det statliga försäkringsföretaget.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen II: 213 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Vår motion nr 213 i andra kammaren slutar med yrkande om en utredning i syfte att upprätta ett statligt försäkringsföretag med uppgift bl. a. att konkurrera med andra försäkringsföretag. Jag vill fästa uppmärksamheten härpå, då utskottet har fattat saken så att vårt yrkande skulle syfta till ett förstатligande av de enskilda försäkringsföretagen.

Det är riktigt att vi är av den bestämde mening, att försäkringsväsendet bör förstатligas. Såvitt jag förstår har ju även socialdemokratien programmatiskt deklarerat samma ståndpunkt. I arbetarrörelsens efterkrigsprogram, som blev regeringsprogram år 1945, säges klart ut, att vid stora anhopningar av kapital skall dessa överföras i samhällets hand och tjäna dess syften.

Försäkringsverksamheten har sedan år 1945 genomgått en våldsam utveck-

Om utredning angående ett statligt försäkringsföretag

ling. Det torde stå klart för alla i dag, att en mycket stor kapitalanhopning har skett hos ett fåtal människor. Vissa åtgärder har visserligen, det medger jag, vidtagits till skydd för försäkringstagar-
nas intressen. Det primära kravet kvarstår emellertid, nämligen att samhället måste få ett avgörande inflytande när det gäller disponeringen av de väldiga kapitalresurser som det här är fråga om.

Utskottet hänvisar till en pågående utredning. I denna utrednings direktiv ingår emellertid inte alls de problem som vi har ställt, nämligen att som en etapp på vägen mot ett fullständigt förstatligande starta ett statligt konkurrerande försäkringsföretag.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motionen nr 213 i andra kammaren.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! När den föregående talaren nämner de deklARATIONER med avseende på försäkringsväsendet som har gjorts i mitten av 1940-talet, förbiser han att det under tiden därefter har verkställts en ingående utredning, som låg till grund för en ny lagstiftning på detta område år 1950. Denna utredning — där även en kommunist var med — kom enhälligt till den uppfattningen, att en socialisering av försäkringsväsendet inte var den rätta vägen att gå fram på. Socialiseringsvägen underkändes i det sammanhanget.

Nu kommer man åter till denna fråga, och utskottet hänvisar till att det inte finns någon anledning att ta upp den genom ett initiativ från riksdagen, eftersom det redan nu sitter en utredning — som närmast skall verkställas med hänsyn till tekniska synpunkter — och till att avsikten är att denna utredning skall fortsättas i en senare etapp; sedan den första utredningsetappen är avslutad skall man få tillfälle att ta närmare ställning till vilka direktiv som skall gälla för den senare etappen.

Under sådana förhållanden torde kammaren finna att det inte finns någon

anledning till ett initiativ från riksdagens sida. Jag hemställer om bifall till utskottsutlåtandet.

Herr PERSSON, HELMER (k):

Herr talman! Herr Ewerlöf liksom utskottet hänvisar till att en tidigare utredning inte ledde till något positivt beslut och att det även satt en kommunist i denna utredning. Men jag vill återigen fästa uppmärksamheten vid att vårt förslag i motionen inte gäller ett förstatligande av försäkringsväsendet. I motionen hemställs endast om en utredning om möjligheten att starta ett särskilt, statligt försäkringsföretag, som skulle konkurrera med de andra försäkringsföretagen. Den saken har emellertid utskottet mycket litet befattat sig med.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag ber att få erinra om att även frågan om en statlig anstalt i konkurrens med enskilda var föremål för en mycket ingående utredning i den kommitté i slutet av 1940-talet, som jag nyss berörde. Man gjorde mycket noggranna studier. Bland annat var kommittén nere i Köpenhamn för att studera den statliga livförsäkringsanstalten där. Man kom emellertid till det gemensamma resultatet, att det icke var anledning att påkalla inrättandet av ett statligt försäkringsföretag vid sidan om de många enskilda.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 14 § vattenlagen dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 7, i anledning av motioner om viss översyn av arrendelagstiftningen;

nr 8, i anledning av motion angående vissa ändringar i lagen om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m.; och

nr 9, i anledning av motion om vissa ändringar i kungörelsen om älgavgifter m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Upplästes och lades till handlingarna ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 226, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut om tillsättande av ett särskilt utskott för behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 100, m. m.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Jag ber att få hemställa, att första kammaren måtte besluta, att antalet suppleanter i särskilda utskottet skall för första kammarens del bestämmas till sexton.

Denna hemställan bifölls.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde fredagen den 20 innevarande månad företaga val av ledamöter och suppleanter i det särskilda utskottet.

Detta förslag antogs.

Uttalande av talmanskonferensen ang. institutet enkel fråga

Herr TALMANNEN anförde:

Talmanskonferensen beslöt i går att följande uttalande skulle av talmännen bringas till kamrarnas kännedom:

Spörsmålet om utnyttjandet av institutet enkel fråga har varit föremål för överväganden inom talmanskonferensen. Konferensen beslöt därvid enhälligt att fästa kammarens uppmärksamhet på och understryka ett uttalande i ämnet av konstitutionsutskottet i dess år 1954 avgivna betänkande nr 19 med förslag till vissa åtgärder för rationalisering av riksdagsarbetet. Konstitutionsutskottet förutsatte att, för att frågedebatterna skall omfattas med mera allmänt intresse, de som yttrar sig — såväl statsrådet som den ledamot som framställer frågan — frivilligt ålägger sig en snäv tidsbegränsning, så att varje yttrande icke pågår mera än högst två eller tre minuter.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60 i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag, avseende justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde

huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1959/60 till arkiv, bibliotek och museer, kyrkliga ändamål samt akademier m. m. jämte i ämnet väckt motion; samt

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser försvarsdepartementets verksamhetsområde.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmälades och bordlades en av herr *Lindblom* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom och herr *Andersson, Axel Johannes*, under tecknad motion, nr 406, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om handel med preventivmedel.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 13.46.

In fidem
K.-G. Lindelöw